

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1938:16
ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE OCH FÖRSLAG
— ANGÅENDE
VERKSAMHETEN VID
KUNGL. DRAMATISKA TEATERN
DESS FÖRVALTNING OCH LEDNING
AVGIVET AV
INOM ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET
TILLKALLADE SAKKUNNIGA

S T O C K H O L M

1 9 3 8

Statens offentliga utredningar 1938

Kronologisk förteckning

1. Betänkande angående omorganisation av polisskolan i Stockholm m. m. Idun. (4), 107 s. **S.**
2. Förslag till revision av den svenska kyrkohandboken. Av E. Eldem. Uppsala, Almqvist & Wiksell. vij, 303 s. **E.**
3. Byggnadsindustrien i Sverige. 2. Arbetsgivares och löntagares inkomster. Idun. vij, 198 s. **S.**
4. Byggnadsindustrien i Sverige. 3. Arbetslöshetens omfattning och växlingar. Idun. vij, 202 s. **S.**
5. Betänkande med utredning och förslag rörande produktions- och avsättningsförhållandena inom trädgårdsnäringen. Marcus. 314 s. **Jo.**
6. Betänkande i näringsfrågan. Marcus. 173, 251* s. **S.**
7. Betänkande angående barnbeklädnadsbidrag m. m. Marcus. 133, 18* s. **S.**
8. 1936 års yrkesskolsakkunniga. Betänkande med förslag rörande omorganisation av vissa delar av tekniska skolan i Stockholm. Hæggström. viij, 455 s. **E.**
9. Utlåtande rörande flottans fartygstyper m. m. Norstedt. 71 s. **Fö.**
10. Byggnadsindustrien i Sverige. 1. Allmän översikt, yttranden och förslag. Idun. xvij, 741 s. **S.**
11. Riktlinjer för en lagstiftning om ägareförbehåll och avbetalningsköp. Av F. Schmidt. Norstedt. 64 s. **Ju.**
12. Undersökning av taxeringsutfallet beträffande jordbruksfastighet å landsbygden enligt beredningsnämndernas förslag vid 1938 års allmänna fastighetstaxering. Hæggström. 89 s. **Fi.**
13. Betänkande angående förvärvsarbetande kvinnors rättsliga ställning vid äktenskap och barnsbörd. Marcus. 52 s. **S.**
14. Betänkande och förslag angående skolöverstyrelsens organisation. Hæggström. ix, 396 s. **E.**
15. Betänkande angående »landsbygdens avfolkning». Marcus. 208, 90* s. **S.**
16. Betänkande och förslag angående verksamheten vid kungl. dramatiska teatern, dess förvaltning och ledning. Hæggström. 78 s. **E.**

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = ecklesiastikdepartementet, **Jo.** = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1938: 16
ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE OCH FÖRSLAG
ANGÅENDE
VERKSAMHETEN VID
KUNGL. DRAMATISKA TEATERN
DESS FÖRVALTNING OCH LEDNING
AVGIVET AV
INOM ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET
TILLKALLADE SAKKUNNIGA

STOCKHOLM 1938
IVAR HÆGGSTRÖMS BOKTRYCKERI A. B.

382335

STATENS ÖFVERSTYGGANDE FÖR BOKFÖRÄNDRINGEN
REGERINGENS FÖRORDNING

KUNGL. DRAMATISKA TEATERN
VERKSAMHETEN VID
BETÄNKANDE OCH FÖRSLAG
ÅNDELSE
Dess FÖRVALTNING OCH FÖRBÄTTRING
AV
INOM ELLER FÖRSTÄPPNINGEN
TILLKALLADE SÄLLSKAP

STOCKHOLM 1882
I HANDELSTEGEN FÖRSTÄLLNINGEN

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid.
Skrivelse till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet	5
Kap. I. Utredningsuppdraget	7
Kap. II. Tidigare utredningar rörande Dramatiska teaterns verksamhet	10
Kap. III. Dramatiska teaterns utgifter	17
Kap. IV. Dramatiska teaterns inkomster	28
Kap. V. Vissa under utredningen diskuterade projekt till förändringar med avseende å Dramatiska teaterns verksamhet	41
Kap. VI. De sakkunnigas förslag till organisation av Operans och Dra- matiska teaterns ledning och förvaltning	45
Kap. VII. Stadgar för »Stiftelsen de Kungl. teatrarna»	59
Kap. VIII. Kostnaderna för den föreslagna omorganisationen av Operans och Dramatiska teaterns ledning och förvaltning	64
Kap. IX. Särskilda ersättningar till på grund av den föreslagna omorga- nisationen obehövlig personal	74
Kap. X. Ifrågasatt understöd från Stockholms stad till Dramatiska tea- terns verksamhet	76
Kap. XI. Förslag	77

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Kap. I	Uppsåttning af de tillägg till riksdagen	1
Kap. II	Tilläggs riksdagen till riksdagen	10
Kap. III	Riksdagen till riksdagen	17
Kap. IV	Riksdagen till riksdagen	20
Kap. V	Riksdagen till riksdagen	20
Kap. VI	Riksdagen till riksdagen	20
Kap. VII	Riksdagen till riksdagen	20
Kap. VIII	Riksdagen till riksdagen	20
Kap. IX	Riksdagen till riksdagen	20
Kap. X	Riksdagen till riksdagen	20
Kap. XI	Riksdagen till riksdagen	20

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Ecklesiastikdepartementet.

Undertecknade få härigenom överlämna »Betänkande och förslag angående verksamheten vid Kungl. Dramatiska teatern, dess förvaltning och ledning». Undertecknad Larsson har icke såsom ledamot av sakkunnigberedningen deltagit i behandlingen av den i Kap. X av betänkandet omförmälda frågan.

Stockholm den 30 juni 1938.

Vördsamt

NILS LÖWBEER

BETH HENNINGS

ARTHUR HILTON

OSCAR LARSSON

/ Curt Nordwall.

Kap. I. Utredningsuppdraget.

Genom beslut den 4 juni 1937 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla högst fyra sakkunniga för att inom departementet verkställa utredning och avgiva förslag angående verksamheten vid Kungl. Dramatiska teatern, dess förvaltning och ledning.

I det yttrande till statsrådsprotokollet, varmed föredragande departementschefen anmälde berörda ärende, anförde departementschefen bland annat följande:

Jag finner erforderligt, att verksamheten vid kungl. dramatiska teatern, dess förvaltning och ledning, göres till föremål för utredning genom särskilda sakkunniga.

Enligt vad jag inhämtat framgick av en av teaterns styrelse till teaterrådet lämnad rapport rörande den ekonomiska ställningen per den 31 januari 1937, att under den då förflutna delen av spelåret uppstått en brist av ej mindre än 331 534 kronor. Nämda, fem månader före spelårets utgång föreliggande brist översteg med 31 534 kronor det teatern för spelåret beviljade sedvanliga bidraget av lotterimedel. Fyra månader senare, den 31 maj 1937, hade denna brist vuxit till 458 221 kronor. En jämförelse med ställningen vid motsvarande tid under närmast föregående tre spelår ger vid handen, att bristen per den 31 maj 1934 utgjorde 327 612 kronor, per den 31 maj 1935 215 741 kronor samt per den 31 maj 1936 242 733 kronor. De genomsnittliga recettinkomsterna per månad utgjorde spelåret 1933—34 43 723 kronor, spelåret 1934—35 58 424 kronor och spelåret 1935—36 omkring 55 000 kronor. Innevarande spelår hava de uppgått till blott omkring 40 000 kronor per månad. Även om i betraktande tages, att det nyss tilländalupna spelåret började något senare än vanligt på grund av ombyggnad av teaterns scen, kan det ekonomiska resultatet av detta spelår betecknas såsom anmärkningsvärt dåligt.

Redan tidigare har dramatiska teaterns ekonomiska ställning givit anledning till bekymmer. Sålunda hava vid flera tillfällen riksdagens revisorer framställt erinringar i berörda avseende och inom ecklesiastikdepartementet hava särskilda sakkunniga förut sysslat med frågan om åtgärder till upphjälpande av teaterns ekonomi. Jag erinrar härutinnan särskilt om den ingående granskning med åtföljande förslag i ämnet, som senast framlagts av den av mig jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande tillsatta teaterutredningen av år 1933, främst i dess den 29 januari 1934 avgivna betänkande men även, såvitt angår teaterns lokalförhållanden, i dess betänkande av den 4 juni samma år. I vissa avseenden hava sålunda gjorda påpekanden föranlett omläggningar i fråga om teaterns skötsel och förhållanden i övrigt, men uppenbart är, att vad sålunda förekommit icke varit av beskaffenhet att säkerställa det syfte, man velat uppnå, nämligen att begränsa kraven från teatern på understöd av lotterimedel till ett årligt belopp, som i varje fall ej mera avsevärt överstiger 300 000 kronor.

Nu skall det visserligen erkännas, att all teaterverksamhet är utsatt för starka växlingar i fråga om det ekonomiska utfallet — jag erinrar, att dramatiska teaterns föregående spelår var i ekonomiskt hänseende relativt lyckosamt — och att för närvarande förhållandena synas särskilt krisartade för teaterföretagare överhuvudtaget. Det är bekant, att de statsunderstödda scenerna även i åtskilliga främmande länder kämpa med stora svårigheter. Berörda omständigheter kunna emellertid knappast berättiga mig att för dramatiska teaterns vidkommande låta bero vid den med senast tilländalupna spelår inträdda situationen. Det dåliga resultat, nämnda spelår givit, överträffas under senare tid i fråga om förlustsiffrans storlek endast av spelåren 1927—28 och 1928—29 och påkallar enligt min tanke statsmakternas uppmärksamhet i särskild grad.

Vad jag anser nu böra komma till stånd är först och främst en undersökning i detalj rörande teaterns skötsel, i främsta rummet dess ekonomiska förvaltning under ifrågavarande spelår. Undersökningen bör inriktas på att söka fastställa vilka olika faktorer, som medverkat till teaterns ogynnsamma ekonomiska ställning och i vilken mån de av teaterutredningen rekommenderade åtgärderna för rationalisering och vinnande av besparingar i olika hänseenden blivit genomförda, såvitt sådant kunnat ske genom teaterledningens egna åtgöranden. Sedan de sakkunniga vunnit den klarhet härutinnan, som kan vara möjlig att ernå, böra de ingående överväga olika utvägar att åstadkomma en förbättring och stabilisering av teaterns förhållanden. I detta avseende må de sakkunniga ha full frihet att, om de finna skäl härtill, framkomma med förslag även till mycket långt gående och genomgripande förändringar med avseende å teaterns organisation, ledning och förvaltning. Själv har jag under senare tid alltmera haft min uppmärksamhet riktad på en tanke, som tidigare berörts bland annat av 1929 års statsrevisorer och som måhända kan innebära ett uppslag att taga vara på, nämligen ett sammanförande av dramatiska teatern och operan under en och samma styrelse och förvaltning med bibehållande av deras lokala och konstnärliga självständighet. Även föregående sakkunnigutredningar hava varit inne på detta spörsmål men därvid inskränkt sig till att förorda ett visst samarbete mellan de båda företagen. Det förefaller icke vara uteslutet, att, även om de båda scenerna bevaras förlagda till skilda lokaler, genom gemensamhet helt eller till en viss grad i fråga om kansli, verkstäder, förråd av olika slag, inköp, affischering och annonsering samt enhetlig planläggning av arbetet och en centraliserad skötsel av de båda scenerna åtskilligt skulle vara att vinna ur ekonomisk synpunkt. Även de konstnärliga uppgifterna kunna tänkas få gagn av en dylik gemensamhet.

En förändring av detta slag förutsätter självfallet, att de nuvarande teaterbolagen upplösas och ersättas av ett nytt företag i aktiebolagets eller annan lämplig form. En direkt rent statlig ledning av teatrarna anser jag för min del icke böra ifrågakomma. Jag fäster i detta sammanhang uppmärksamheten på att statens ställning till de nuvarande bolagen är av den art, att några svårigheter för staten att genomföra en ändrad organisationsform av antydd natur icke torde yppa sig.

De sakkunniga torde anbefallas att vid sin utredning beakta dessa, av mig nu anförda synpunkter i fråga om teaterns ledning och skötsel samt undersöka, huruvida icke en centralisering efter här angivna riktlinjer kan vara att förorda. Skulle de sakkunniga finna detta vara fallet, böra de framlägga ett utformat förslag till den nya organisationen.

Det är ytterligare ett spørsmål, som jag önskar att de sakkunniga ägna särskild uppmärksamhet, nämligen frågan, huruvida och under vilka förutsättningar ett årligt direkt kontant bidrag till teaterverksamheten må kunna erhållas från Stockholms stad. Mycket synes mig tala för att Stockholms kommun, vars invånare dock i främsta rummet hava gagn av teaterns tillvaro i huvudstaden, på angivet sätt stöder densamma. Frågan har tidigare dryftats, ehuru utan resultat. Jag skulle med stor tillfredsställelse se, om en samverkan mellan staten och staden på denna punkt nu skulle visa sig möjlig.

Man har i diskussionen om nationalscenens förhållanden även framkastat den frågan, huruvida det överhuvudtaget är motiverat, att staten på sätt som hittills skett upprätthåller en dramatisk scen i huvudstaden, och om det ej vore lämpligare att helt åt enskild företagsamhet överlämna att draga försorg om teaterkonstens utövande därstädes, liksom eljest i landet. En sådan anordning skulle enligt min mening allenast kunna tänkas möjlig, under förutsättning att staten genom avtal med en eller flera enskilda teaterföretagare i samband med beviljande av statsunderstöd tillförsäkrar den teaterbesökande allmänheten framförande i tillbörlig omfattning av inhemska och utländska dramatiska alster av god kvalitet i såvitt möjligt fullödiga konstnärlig form. De sakkunniga böra visserligen icke betagas rätten att taga i betraktande även denna möjlighet, men jag vill redan här framhålla, att jag icke tror, att en sådan lösning i längden skulle visa sig ekonomiskt mera tillfredsställande än den hittillsvarande ordningen och framför allt icke förenlig med det riksintresse, som enligt min tanke föreligger i tillvaron av en nationalscen med de uppgifter, jag skisserat i mitt anförande till statsrådsprotokollet för den 20 januari 1933, då jag hemställde om bemyndigande att tillkalla den ovannämnda teaterutredningen. Det program för teaterkonstens främjande, jag vid detta tillfälle framlade, vidhåller jag alltså, och det är därför enligt min uppfattning av vikt att de ändringar, som kunna komma att ske med avseende på dramatiska teaterns verksamhet, icke äro ägnade att försvåra detta programs genomförande.

Jämlikt ovannämnda bemyndigande tillkallade chefen för ecklesiastikdepartementet genom beslut den 7 juni 1937 såsom sakkunniga dåvarande ledamoten av riksdagens andra kammare, numera undervisningsrådet Betty Constance Hennings, ekonomiinspektören vid Kungl. teatern Karl Arthur Hilton, borgarrådet Oscar Edvin Larsson, och t. f. statssekreteraren Nils Teofil Löwbeer, varjämte uppdrogs dels åt Löwbeer att såsom ordförande leda utredningsarbetet, dels ock åt Hilton att tjänstgöra såsom de sakkunnigas sekreterare.

Sedan Hilton anhållit om entledigande från sekreteraruppdraget, utsåg chefen för ecklesiastikdepartementet, med entledigande av Hilton från detta uppdrag, den 8 februari 1938 förste amanuensen i nämnda departement Curt Iwan Gustaf August Nordwall till sekreterare hos de sakkunniga.

Efter av chefen för ecklesiastikdepartementet den 14 december 1937 och den 1 februari 1938 lämnade medgivanden hava de sakkunniga anlitat dels förste regissörerna vid Dramatiska teatern Rune Carlsten och Alf Sjöberg, skådespelarna vid nämnda teater Gabriel Alw, Carl Barcklind, Sven Berg-

vall, Anders de Wahl och Lars Hansson samt skådespelerskorna vid samma teater Hilda Borgström och Märta Ekström såsom experter, var och en under högst tre dagar för överläggningar och samråd, dels ock advokaten Gustaf (Gösta) Herman Wilhelm Hansson såsom expert under tiden den 15 februari—den 31 mars 1938 vid utredning av vissa med sakkunniguppdraget sammanhängande spörsmål. Därjämte hava de sakkunniga haft överläggningar med styrelsen för Dramatiska teatern angående vissa nämnda teater berörande frågor. Tillika har samråd ägt rum med föreståndarna för vissa av de tekniska avdelningarna vid teatern.

Kap. II. Tidigare utredningar rörande Dramatiska teaterns verksamhet.

Under det senaste årtiondet har statsmakternas uppmärksamhet vid upprepade tillfällen riktats på de med allmänna medel understödda kungliga teatrarnas verksamhet. Med hänsyn till de alltmera stegrade kostnaderna för driften vid berörda teatrar hava undersökningar av olika inom ecklesiastikdepartementet tillkallade sakkunniga verkställts om orsakerna härtill, och de sakkunniga hava föreslagit åtgärder, syftande till sådana omläggningar av och nedskärningar i verksamheten, att genom härvid uppkommande besparingar det allmännas utgifter i väsentlig mån skulle minskas.

Rörande Dramatiska teatern hava tre olika utredningar verkställts, år 1928 av auktoriserade revisorn S. Svensson och regissören G. Klintberg i samråd med Dramatiska teaterns styrelse, år 1931 av hovstallmästaren friherre G. Tamm och år 1934 av 1933 års teaterutredning. Här nedan lämnas i kort sammanfattning redogörelse för de två förstnämnda utredningarna. 1933 års utredning refereras mera utförligt.

1. Auktoriserade revisorn Svensson och regissören Klintberg i samråd med styrelsen för Dramatiska teatern, nedan benämnda kommitterade, hade vid sin år 1928 verkställda utredning huvudsakligen ansett sin uppgift bestå i att undersöka den förefintliga möjligheten att — utan att inträtta några nya platser eller öka dåvarande befattningshavares arbetsbörda — skärpa kontrollen över samtliga för teaterarbetets bedrivande behöfliga utgifter, införa bokföringsmässiga förbättringar, varigenom kontrollen i skilda avseenden och särskilt över verkställda kostnadsberäkningars iakttagande underlättades, öka kravet på exakthet vid kostnadsberäkningarna för till uppförande avsedda stycken samt i övrigt genomföra sådana organisatoriska bestämmelser, som kunde tänkas vara ägnade att främja ledningens arbete på att hålla i sin hand och i detalj kontrollera utgiftsstaten.

Härvidlag ansågs det önskvärt, att den regissör, som fått sig anförtrött iscensättandet av ett stycke, förpliktigades att till teaterchefen inlämna specificerade kalkyler över samtliga å detta stycke belöpande utgifter, vilka under inga omständigheter finge överskridas utan att teaterchefen respektive styrelsen därtill lämnat sitt medgivande.

Rörande teaterverksamheten i och för sig ansågo kommitterade det önskvärt, att spelplan i möjligaste mån fastställdes för viss längre period framåt i tiden, lämpligast för ett halvår. En betydande fördel för teaterns hela arbete skulle också vinnas, därest det bleve möjligt att hålla en stående repertoar, upptagande stycken av sådan kvalitet, att eventuellt uppkommande luckor i repertoaren på ett tillfredsställande sätt kunde utfyllas. Härvidlag syntes dock scenen icke erbjuda för sådant ändamål behöfligt utrymme, varför det vore önskvärt, att de opraktiska och arbetskrävande scenanordningarna underkastades en genomgripande modernisering.

Vad beträffar de under senare år starkt stegrade utgifterna för dekorationer, kostymer och dylikt vore det utan tvivel önskvärt att härvidlag åstadkomma en betydande reduktion. Kommitterade föreslogo bland annat, att den materiel, som ej kunde utnyttjas, skulle försäljas, då den eljest utan nytta fyllde teaterns förrådsmagasin.

Rörande personalen framhöllo kommitterade som sin mening, att en artistpersonal om 32 personer, 20 manliga och 12 kvinnliga, borde vara för teatern tillräcklig under förutsättning, att verksamheten ej vore ämnad att samtidigt annat än tillfälligtvis uppehållas även i annan lokal än i Dramatiska teaterns egen.

Vidare uppgjorde kommitterade en normalstat, vars inkomster och utgifter balanserade på ett belopp om 979 000 kronor, varvid i lotterimedelsbidrag beräknats 300 000 kronor, varjämte kommitterade framlade förslag till nytt reglemente.

Dessutom framhöllo Svensson och Klintberg i en särskild skrivelse, att det vore av särskild vikt, att i teaterns hela skötsel en verklig sparsamhetsanda och en verklig sparsamhetspolitik finge göra sig gällande. Vidare borde vården av det, som vore teaterns själ och enda räntebärande tillgång, dess levande material — skådespelarensemblen — tillräckligt beaktas. Det vore Svenssons och Klintbergs bestämda övertygelse, att en levande samhörighetskänsla och en gemensam vilja till det bästa vore lika mycket värda som alla sparsamhetssträvanden. Det vore nämligen deras tro, att en sådan anda och intet annat lade den nödiga grunden för den samspelets fulländning och den spelglädje, som ensamma förmådde att åt en teater vinna den stora publikens hjärta.

2. Hovstallmästaren friherre Tamm ansåg vid sin utredning år 1931, att saken om bestämmelse om att den stat, som av teaterchefen upp-

rättats för det kommande spelåret, skulle underställas Kungl. Maj:t, vore den förnämsta orsaken till att det ekonomiska resultatet under de förflutna åren stundom kunnat bliva så förkrossande och att kännedomen härom ofta kommit så överrumplande för dem det vederborde. Det syntes nämligen uppenbart, att, om Kungl. Maj:t genom vederbörande departement haft möjlighet såväl att granska statförslaget som att noggrannare följa dess tillämpning, förlusterna skulle kunnat hållas inom rimliga gränser och det alltför rundhänta ödslandet med ännu icke beviljade medel kunnat hejdas i sin linda.

Rörande skådespelarensemblens storlek ansåg Tamm i likhet med 1928 års sakkunniga, att 20 manliga och 12 kvinnliga artister borde vara tillfyllest. Den som icke fyllde måttet i konstnärligt hänseende borde avskedas utan hänsyn till pensionsförhållanden.

För bägge de kungliga teatrarna gemensamma verkstäder för möbler, kostymer och rekvisita borde kunna leda till minskning av nyanskaffningsbehovet och ett mera ekonomiskt utnyttjande av befintliga förråd. Tamm ansåg sig böra föreslå, att samtliga till dessa avdelningar hörande förråd sammansloges med Operans och ställdes under gemensam föreståndare samt att tillverkning och nyanskaffning av till dessa avdelningar hörande föremål skedde genom denne och att följaktligen även Operans och Dramatiska teaterns skrädderi och möbelverkstäder bildade en enhet under samma ledning.

Rörande storleken av anslagssumman till Dramatiska teatern ansåg Tamm, att allt syntes tala för dels att Dramatiska teaterns ledning skulle vara i stånd att värdigt upprätthålla sin verksamhet med ett allmänt bidrag, maximerat till 300 000 kronor, dels ock att, om en dramatisk nationalscen vid sidan av en musikalisk sådan över huvud skulle anses önskvärd, sagda bidrag kunde anses vara skäligt att bevilja för ändamålet.

3. 1933 års teaterutredning, bestående av professorn M. Lamm, ordförande, redaktören N. Christiernsson, teaterchefen G. Collijn, regissören P. Lindberg, redaktören F. Ström och redaktören H. Åkerberg, avgav två betänkanden i teaterfrågan, det ena den 29 januari 1934 angående de fasta statsunderstödda teatrarna (del I, statens off. utredn. 1934: 3) och det andra den 4 juni 1934 rörande teaterförhållandena i riket (del II, statens off. utredn. 1934: 21). I detta sammanhang är det huvudsakligen del I, som tilldrager sig intresset.

Teaterutredningen hyste den uppfattningen, att Dramatiska teaterns ekonomiska ställning kunde ej obetydligt stärkas dels genom en minskning av teaterns alltför vidlyftiga organisation och alltför stora lönestat, dels ock genom vidtagande av en del åtgärder, ägnade att stimulera allmänhetens

intresse för teatern och därmed publikfrekvensen, varigenom teaterns inkomster skulle komma att stiga.

Den påyrkade utgiftsminskningen hade utredningen tänkt sig kunna åvägabringas framför allt genom 1) sänkning av teaterpersonalens storlek och vidtagande av vissa ändringar i organisationen av teaterns kansli och tekniska avdelningar m. m. samt 2) ett samvetsgrannare uppställande av repertoarplan och arbetsordning än som dittills skett.

Vad först den ifrågasatta lönesänkningen beträffar, påkallade utredningen icke någon nedsättning över lag men förordade däremot en individuell reglering av den för skådespelarna ganska ojämna löneskalan, under påpekande, att den högst avlönade skådespelaren hade en årslön av 22 640 kronor, ytterligare två skådespelare löner på över 15 000 kronor, elva skådespelare löner till belopp mellan 10 000 och 15 000 kronor, nio skådespelare mellan 6 000 och 8 550 kronor samt de övriga under 6 000 kronor.

Då utredningen ej påyrkade ett generellt sänkande av lönestandarden för teaterns helårsanställda skådespelare, utgick den från att dessa utöver sina i staten angivna löner för framtiden ej beviljades några särskilda i kontrakt eller muntligen utfästa favörer, vilket under gångna år i rikt mått förekommit.

Vad minskningen av personalen angår, ansåge utredningen, att antalet helårsanställda skådespelare, då 32, kunde väsentligt minskas med hänsyn till de möjligheter till tillfälliga engagement, som i Stockholm funnes. I samband härmed framhöll utredningen, att den turnéverksamhet, som Dramatiska teatern då försöksvis påbörjat, hade som en av sina uppgifter att giva sysselsättning åt teaterns alltför stora ensemble. Turnéverksamheten borde alltså, anförde utredningen vidare, ej föranleda, att en ännu större ensemble fastlöstes vid moderscenen.

Viktigt vore att tillförsäkra teatern en förstklassig och tillika ej alltför stor skådespelarensemble, vilken vid behov kunde utvidgas genom tillfälliga engagement. För att kunna erhålla en ensemble med ovannämnda egenskaper måste enligt utredningen emellertid undanröjas tre olika faktorer, som på ett olyckligt sätt snedvrede teaterns skådespelarrekrutering, nämligen 1) teaterchefens rätt att utan styrelsens hörande anställa skådespelare med upp till 6 000 kronor i årslön, 2) elevskolans hopkoppling med Dramatiska teatern och 3) vissa bestämmelser i de kungliga teatrarnas pensionsinrättnings reglemente. Det förhållandet, att teaterchefen själv utan styrelsens hörande kunde anställa skådespelare med lön under 6 000 kronor, hade medfört, att en del av teaterns mindre värdefulla skådespelarkrafter utan den ansvariga styrelsens medverkan kunnat införlivas med ensemblen. Det andra förhållandet, elevskolans hopkoppling med teatern, hade, då eleverna enligt elevskolans reglemente vore förpliktade att kvarstanna en viss tid, medfört, att de lätt utan mer ingående granskning komme att inför-

livas med den övriga personalen. Pensionsbestämmelserna — den tredje faktorn — vore så avfattade, att teaterstyrelsen lockades att av humanitetsskäl behålla skådespelare, som teatern ej behövde, eller att eventuellt återengagera dem utan tvingande behov eller ock ge dem en lön, som ej motsvarade deras duglighet.

Vad arbetet på teaterns kansli beträffar, hade utredningen funnit kansliarbetet främst genom överdrivet statistiskt arbete onödigt tids- och arbetskrävande, utan att giva ett för teaterns drift tillfredsställande resultat. Kansliet vore trots stora omkostnader ineffektivt i fråga om övervakandet av verkstädernas arbete. Kansliet borde, enligt utredningen, övervaka arbetet på teaterns alla avdelningar. Kamrerarplatsen syntes böra utvecklas till en befattning, motsvarande Operans ekonomiinspektörs, och det vore därför nödvändigt, att kamreraren ägde förtrogenhet med teaterskötsel och besatte de nödiga förutsättningarna för att fungera som personalchef.

Vad teaterns kostym-, möbel-, attribut- och dekorationsavdelningar beträffar, hade utredningen diskuterat frågan, om ej åtskilligt kunde sparas genom att sammanslå dessa avdelningar med de liknande avdelningar, som funnes vid Operan, eller åtminstone ställa dem alla under gemensam ledning. Utredningen hade emellertid genom upplysningar från fackmän styrkts i sin övertygelse, att ingen ekonomisk fördel vore att vinna genom en sammanslagning av Dramatiska teaterns och Operans verkstäder, då dessa stode i så intimt samband med själva scenarbetet, att man svårigen kunde tänka sig någondera av Dramatiska teatern eller Operan utan egna verkstäder. Det vore också tvivelaktigt, om man genom gemensam ledning vunne något väsentligt, då en och samma verkstadsföreståndare givetvis skulle hava svårighet att effektivt övervaka arbetet på två skilda ställen. Utredningen förordade emellertid, att ett visst samarbete skulle etableras mellan verkstäderna. Beträffande scenmaskineri- och belysningsavdelningarna syntes det utredningen uppenbart, att teaterns otjänliga utrymmen och bristfälliga belysningsanordningar gjort dessa avdelningar synnerligen dyrbara, men att under tioårsperioden före år 1933 en ökning i utgifterna skett med 100 procent, vore utredningen dock oförklarligt.

I fråga om den tekniska personalen ansåg utredningen, att man borde kunna göra betydande reduktioner på teaterns utgiftssida. Den tekniska personalen, inklusive teaterbetjante, hade under spelåret 1932—33 uppburit över 292 000 kronor i löner, eller nära nog lika mycket som skådespelarpersonalen. Av nämnda 292 000 kronor åtginge 209 000 kronor till fasta löner, 12 000 kronor till övertidsersättning och 71 000 kronor till avlöning för extra anställda. Utredningen hade funnit, att i första hand de två sistnämnda posterna borde reduceras, enär de stegrats på grund av den bristfälliga organisationen av teaterns arbete samt frånvaron av en fast uppgjord

spelplan och ett planmässigt ordnande och övervakande av verkstads- och repetitionsarbetet.

I det föregående har antytts, att teaterutredningen haft för ögonen, att man vid förbättrandet av teaterns ekonomi icke allenast behövde tänka på att företaga direkta besparingsåtgärder, utan att man också måste tänka på att öka teaterns inkomster, främst genom att draga publiken till teatern och sålunda öka recetterna.

Utredningen framhöll, att teaterns inkomster kunde bli ej oväsentligt större genom erhållande av ökade ersättningsbelopp från radio- och filmföretag för den verksamhet i radions och filmens tjänst, varåt teaterns skådespelare i allt högre grad ägnade sig.

Härjämte förklarade sig utredningen i detta sammanhang vilja fästa uppmärksamheten vid det faktum, att Dramatiska teatern, i motsats till andra statsunderstödda teatrar i landet, ej åtnjöt kommunalt anslag i annan form än av till teatern återgående nöjesskattemedel, vilket förhållande vore så mycket mer påfallande, som Operan alltsedan år 1925 åtnjutit ett årsanslag av 100 000 kronor från Stockholms stad.

Vad de för teaterns ekonomi i alldeles särskild hög grad betydelsefulla recettinkomsterna beträffar, hade utredningen vid granskning av dessa inkomsters variationer under olika år och under olika månader under samma spelår trott sig finna, att frånvaron av fast arbetsordning och repertoarplan varit den viktigaste förklaringen till teaterns ytterst ojämna publikfrekvens. Enligt § 7 i reglementet för teatern ålåg det teaterchefen att före maj månads utgång tillställa styrelsen dels spelplan för de tre första veckorna av det nästföljande spelåret, dels ock förberedelsevis uppgjord plan för teaterns arbete under hela det nya spelåret. Denna bestämmelse syntes av samtliga teaterchefer hava fattats så, att man före maj månads utgång endast hade inlämnat en lista å de stycken, som chefen ämnade uppföra under kommande spelår. Under senare år hade det synts utredningen, som om teatern drivits så gott som utan förut uppgjord plan, utan förhandsberäkningar om tider för verkstadsarbeten, repetitionsarbete, premiärer o. s. v., och det förefölle, som om teaterledningen i misströstan om att kunna få beräknade tider att stämma med de verkliga föredragit att ej alls vara bunden av någon repertoarplan. Enligt utredningen borde man tidigt på året fastställa nästa spelårs huvudprogram och ordningsföljden för deras framförande. På så sätt kunde skådespelare och regissörer redan mycket tidigt erhålla stycken, gästspelsengagement träffas efter behov och såväl slutet av vårsäsongen som början av höstsäsongen användas för repetitioner för kommande spelår. Ofta hade teatern, sedan spelårets sista premiärer gått, ej omedelbart kunnat insätta ledig personal i repetitionsarbete, varigenom dyrbar tid gått förlorad. Till följd av ej i tid bestämd repertoarplan hade verkstäderna ej vederbörligen under sommaren kunnat utnyttjas, och tea-

tern hade i stället under brinnande säsong på grund av forcering åsamkats dyrbara kostnader för arbete på övertid eller av extra anställda. Vidare vore det med hänsyn till det oberäkneliga i all teaterverksamhet ytterst viktigt, att teatern ständigt förfogade över ett eller ett par så gott som färdig-repeterade reservprogram, vilka på kort tid kunde insättas, om en premiär skulle misslyckas.

Den sålunda i korthet skisserade repertoarplanen, vars uppgörande borde åligga repertoarnämnden, borde utarbetas i olika etapper under våren, och det vore likaledes önskvärt, att den i olika repriser underställdes styrelsen för godkännande. Då de klassiska verken i allmänhet krävde de dyrbaraste uppsättningarna, borde de, anförde utredningen vidare, redan i början av vårsäsongen för nästa spelår föreslås, kalkyleras och av styrelsen beslutas. Det vore av yttersta vikt, att man vid planerandet av dessa verks framförande också gjorde klart för sig, under vilken del av spelsäsongen de borde uppföras. Teaterns ekonomiska drift hade lidit mycken skada av att de för höstsäsongen avsedda styckena antingen för sent upptagits till repetitioner eller också mot beräkning så fördröjts, att de först kommit upp, sedan den för dem lämpliga speltiden förgått.

I sammanhang med diskussionen om repertoarplan och arbetsordning för teatern hade utredningen jämväl behandlat frågan om vid teatern skulle finnas en stående repertoar eller om repertoaren skulle vara växlande. Utredningen hade vid behandlingen av denna fråga kommit till den uppfattningen, att man på en teater, vilken såsom Dramatiska teatern utgjorde en nationalscen, principiellt kunde uppställa den fordran, att den skulle hålla en stående repertoar, där både den klassiska och den moderna dramatikers mästerverk hade sin plats och där särskilt det inhemska dramat vore företrätt av några av sina främsta representanter. Med en dylik fast repertoar såsom stomme i spelårets verksamhet skulle nyuppsättningarna, vilka uppginge till cirka 14 à 15 per år, kunna i väsentlig mån reduceras, och teatern skulle också fastare knyta publiken till sig än med sitt nuvarande system att i tämligen oavbruten följd spela ut en succépjäs, till dess den förlorat sin attraktionsförmåga. Det vore emellertid förenat med stora svårigheter att vid Dramatiska teatern uppehålla en stående repertoar, enär scenutrymmena vore för knappa. Först genom uppförandet av ett modernt inrett scenhus kunde teatern bliva i stånd att hålla en stående repertoar. Ekonomiska skäl talade också mot införandet av en stående repertoar, då en dylik fordrade en större ensemble än eljest, varför utredningen ej vågade föreslå en övergång till stående repertoar för teaterns vidkommande.

Mot teaterns repertoar framställde utredningen den anmärkningen, att det klassiska elementet i repertoaren varit alltför svagt företrätt. Det vore enligt utredningen en livssak för teatern, att den klassiska repertoaren finge sin rätta plats på nationalscenens spellistor, helst som kostnaderna för klas-

siska verk ej vore större än de kostnader, vilka krävts av åtskilliga moderna kostymstycken av ringa litterärt värde och publikintresse. Utredningen framhöll, att repertoarvalet vore Dramatiska teaterns viktigaste uppgift och måste hos ledningen förutsätta djupgående förtrogenhet med klassisk likaväl som modern dramatik. Rätt skött bleve repertoarvalet förutsättningen för Dramatiska teaterns kulturgärning, och det vore den fasta grundvalen för teaterns anseende och därmed för dess ekonomi.

Ifrågavarande del av teaterutredningens betänkande innehåller en del tablåer, belysande skiftningarna i teaterns ekonomiska ställning under olika år. I anslutning till granskningen av teaterns ekonomi uppgjordes av chefen och styrelsen för Dramatiska teatern i samverkan med teaterutredningen jämväl en förslagsstat för spelåret 1934—35. Till nämnda förslagsstat återkomma de sakkunniga i det följande.

I andra delen av sitt betänkande har utredningen slutligen behandlat Dramatiska teaterns byggnadsfråga. Med biträde av arkitekten Eskil Sundahl dryftades alternativa lösningar av byggnadsproblemet, och utredningen kom därvid till den övertygelsen, att teaterdriften ej torde kunna göras rationell, utan att en ombyggnad eller fullständig nybyggnad företoges. Undersökningen beträffande möjligheterna till förbättrade lokalförhållanden för teatern omfattade fyra alternativ till ombyggnad av teatern på dess nuvarande plats med kostnadsberäkningar samt jämförande undersökningar angående kostnaderna för uppförande av en helt ny teaterbyggnad dels på teaterns tomt, dels på annan plats.

Kap. III. Dramatiska teaterns utgifter.

Såsom av det föregående framgår hade i samverkan med 1933 års teaterutredning chefen och styrelsen för Dramatiska teatern för spelåret 1934—35 utarbetat en förslagsstat, om vilken teaterutredningen dock uttalat, att de däri beräknade besparingarna i förhållande till föregående års ekonomiska resultat av teaterns verksamhet ej på alla punkter syntes utredningen tillräckliga. I denna förslagsstat hade teaterns inkomster beräknats till 573 000 kronor och dess utgifter till 873 000 kronor. Man hade sålunda räknat med en brist på 300 000 kronor, till vars täckande man hade tänkt sig skulle komma att utgå av Kungl. Maj:t beviljad tilldelning av lotterimedel.

Teaterns ekonomiska ställning under vart och ett av spelåren 1934—37 framgår av följande tablå över teaterns inkomster och utgifter under nämnda spelår, vilken tablå för jämförelses skull härjämte upptager ovanberörda förslagsstat:

Inkomster.

	Förslagsstaten 1934—35	1934—35	1935—36	1936—37
Hyror	29 000	23 219	37 355	16 138
Räntor	5 000	11 201	10 349	6 622
Radioinkomster	—	19 149	17 806	19 234
Filminkomster	—	10 435	19 528	6 874
Turnéinkomster	—	7 785	—	7 676
Inkomst av teaterverksamhet i Auditorium, netto	—	—	—	5 859
Recettinkomster å Komediteatern ..	—	—	—	12 225
Recettinkomster å Dramatiska teatern	432 000	496 123	462 446	325 316
Kungl. logen och hovlogen	15 000	15 000	15 000	15 000
Logehyra från Kungl. Automobilklubben	3 000	2 491	2 470	2 510
Nöjesskatt	45 000	62 360	59 773	43 413
Garderobsinkomster	32 000	40 026	40 122	30 482
Programinkomster	12 000	14 499	2 863	4 251
Ridåreklaminkomster	—	—	—	6 182
Diverse inkomster	—	1 903	1 024	424
Summa kronor	573 000	704 191	668 736	502 206
Brist att täckas av lotterimedel	300 000	238 233	299 991	481 808
Summa kronor	873 000	942 424	968 727	984 014

Förslagsstaten avsåg nominellt spelåret 1934—35, men torde dock hava ansetts såsom en normalstat för teatern, åtminstone för de närmast följande åren. Av förestående tablå framgår, att under spelåren 1934—35 och 1935—36 inkomsterna överstego de i förslagsstaten beräknade med 131 191 kronor, respektive 95 736 kronor. På grund härav var det möjligt att, trots det att utgifterna för nämnda två spelår överstego de i förslagsstaten beräknade med 69 424 kronor, respektive 95 727 kronor, under samma spelår hålla det årliga underskottet å teaterrörelsen inom ramen för det förutsatta tillskottsbeloppet av lotterimedel, 300 000 kronor. Anledningen till den icke förutsedda inkomstökningen är, på sätt av tablån inhämtas, väsentligen att söka i större recettmedelsintäkter än som i förslagsstaten beräknats.

Under spelåret 1936—37 undergick teaterns ekonomiska ställning en högst avsevärd försämring. Teaterns inkomster sjönko till 502 206 kronor eller 70 794 kronor mindre än förslagsstatens inkomstsumma, under det att utgifterna samtidigt stegrades till 984 014 kronor, d. v. s. 111 014 kronor mera än det i förslagsstaten upptagna utgiftsbeloppet. Bristen blev därför detta spelår icke mindre än 481 808 kronor. Inkomstminskningen hade sin grund i nedgången i recettmedlen.

Genomsnittsbristen för ifrågavarande tre spelår blev på grund av vad sålunda förekommit omkring 340 000 kronor. Om under dessa spelår utgif-

Utgifter.

	Förslagsstaten 1934—35	1934—35	1935—36	1936—37
Styrelse och revisorer	26 500	26 735	26 560	26 550
Tjänstemän	84 500	90 415	99 791	108 562
Skådespelare	269 500	303 341	286 789	303 598
Teaterbetjante	27 000	27 029	28 973	28 168
Statister	20 000	23 948	23 686	15 344
Pensioner	1 560	4 948	4 708	3 988
Musik	10 500	19 226	7 385	12 445
Författare och översättare	39 000	47 829	50 731	33 433
Bibliotek	4 200	8 002	5 846	7 307
Elevskolan	16 000	17 784	19 184	17 285
Kostymavdelningen	35 500	27 842	28 665	29 236
Möbel- och attributavdelningen	29 000	20 468	25 831	29 494
Dekorationsavdelningen	70 000	63 806	66 198	68 667
Scenmaskineriavdelningen	54 000	52 722	61 917	67 399
Belysningsavdelningen	36 000	46 782	71 825	51 231
Uppvärmningsavdelningen	29 000	26 498	26 275	26 298
Renhållningsavdelningen	16 000	15 304	16 692	18 178
Byggnadsreparationer	5 000	17 620	9 902	8 726
Reklam och abonnemangspropaganda	33 500	38 294	34 389	38 428
Dörrvaktmästare och garderobiärer..	29 000	27 661	28 249	25 064
Eldsläckningsavdelningen	8 000	8 213	7 873	7 265
Resor	2 000	5 804	3 421	1 756
Allmänna omkostnader och kansli- omkostnader	27 240	22 153	26 817	24 915
Turnéutgifter	—	—	6 329	—
Scenombyggnad och dekorations- magasin	—	—	—	28 693
Avskrivningar	—	—	691	1 984
Summa kronor	873 000	942 424	968 727	984 014

terna stannat vid den i förslagsstaten angivna summan, skulle genomsnittsbri-
sten hava inskränkts till omkring 248 000 kronor.

De sakkunniga vilja härefter mera i detalj uppehålla sig vid orsakerna
till den under spelåret 1936—37 inträffade betydliga ökningen av utgif-
terna i förhållande till förslagsstaten för spelåret 1934—35.

Till en början vilja de sakkunniga fästa uppmärksamheten på att, ehuru
de sammanlagda utgifterna under spelåret 1936—37 varit så väsentligt myc-
ket större än det utgiftsbelopp som beräknats i förslagsstaten, det dock be-
träffande några poster åstadkommits vissa utgiftsminskningar; så hava
kostnaderna i förhållande till de beräknade beloppen i förslagsstaten min-
skats för statister från 20 000 kronor till 15 344 kronor, för kostymavdel-
ningen från 35 500 kronor till 29 236 kronor, för dekorationsavdelningen

från 70 000 kronor till 68 667 kronor, för uppvärmningsavdelningen från 29 000 kronor till 26 298 kronor, för dörrvakmästare och garderobiärer från 29 000 kronor till 25 064 kronor samt för eldsläckningsavdelningen från 8 000 kronor till 7 265 kronor.

De väsentligaste utgiftsökningarna hänföra sig till posterna för tjänstemän, skådespelare, scenmaskineriavdelningen och belysningsavdelningen. Utgiftsstegringen på dessa poster representerar omkring 78 procent av den totala utgiftsökningen. Mindre höjningar (i absoluta tal) förete posterna för teaterbetjante, pensioner, musik, bibliotek, elevskolan, renhållningsavdelningen, byggnadsreparationer samt reklam och abonnemangspropaganda. Dessutom bör observeras, att bland utgifterna för spelåret 1936—37 ingår en engångspost på 28 693 kronor för scenombyggnad och dekorationsmagasin, som alltså saknar motsvarighet i förslagsstaten.

Vad först posten för *tjänstemän* angår, upptogs densamma i förslagsstaten till 84 500 kronor. Utgifterna för detta ändamål uppgingo under spelåren 1934—35, 1935—36 och 1936—37 till respektive 90 415 kronor, 99 791 kronor och 108 562 kronor.

Från teatern hava de sakkunniga inhämtat, att denna successiva ökning av posten i fråga berott huvdsakligen på att nyanställningar eller löneförbättringar ägt rum beträffande extra personal, såsom regissörer, kanslipersonal, balettmästare, sufflörer och biljettförsäljerskor, vartill komme att presskommissarietjänsten på halvtid ombildats till en kombinerad tjänst såsom teatersekreterare och presskommissarie på heltid.

Ovanberörda utvidgningar av tjänstepersonalen samt löneförbättringar åt densamma hava av teaterledningen motiverats med att de vidtagna förändringarna varit av behovet påkallade. De sakkunniga vilja erinra om att 1933 års teaterutredning i besparingssyfte föreslog dels att kamrerarbefattningen vid teatern skulle utvecklas till en befattning, motsvarande Operans ekonomiinspektörs, med rätt för denne att granska förestående utgifter och vid behov förhindra onödiga sådana, dels ock att det statistiska arbetet å teaterns kansli skulle förenklas. Någon verklig omorganisation av kamrerarbefattningen i det av teaterutredningen föreslagna avseendet synes icke hava blivit gjord. I stort sett fortgår bokföringssystemet och statistikarbetet å teaterkansliet alltjämt som förut.

Beträffande löneförbättringarna åt diverse tjänstemän hava de sakkunniga särskilt observerat, att lönen till en regissör ökats från 2 000 kronor till 8 000 kronor. Denna regissörsbefattning uppehålls för närvarande av teaterns chef. Angående löneförmånerna åt teaterchefen uttalade teaterutredningen, att desamma borde utgå med 22 000 kronor, även om teaterchefen vid sidan av sin chefsbefattning komme att verka som regissör. Det förefaller vid sådant förhållande de sakkunniga anmärkningsvärt, att det föregående regissörsarvodet på 2 000 kronor icke endast bibehållits utan till

och med utökats med 6 000 kronor till 8 000 kronor, helst som teaterchefen härutöver uppburit ett belopp av 1 000 kronor såsom ersättning för representation. Det bör tilläggas, att teaterchefen — förutom det att han jämväl tjänstgjort såsom regissör vid teatern mot ovannämnda löneförmåner — även handhaft all regi för dramatiska teaterns radioverksamhet mot ett arvode av 500 kronor per radioföreställning eller årligen för nio avtalade sådana föreställningar 4 500 kronor.

Posten för *skådespelare* upptogs i förslagsstaten till 269 500 kronor. De verkliga kostnaderna voro för spelåret 1934—35 303 341 kronor, för spelåret 1935—36 286 789 kronor och för spelåret 1936—37 303 598 kronor.

Från teaterledningens sida har utgiftsökningen motiverats med att ordinarie löner höjts samt att antalet skådespelare vid teatern måst utökas till följd av teaterns ständigt växande turnéverksamhet. En begränsning av teaterns utgifter förutsatte framför allt en avsevärd beskärning av lönekontot. En sådan beskärning hade också efter 1933 års teaterutredning igångsatts i form av en allmän reducering av skådespelarnas löner med fem procent. Teaterledningen hade emellertid snart gjort den erfarenheten, att det icke ginge att med teaterns alltmera maktpåliggande uppgifter och ledande ställning förena en löne- och anställningspolitik, som nedbringade lönekontot till de i förslagsstaten upptagna siffrorna, ty dels hade teaterns arbetsuppgifter rent kvantitativt ökats undan för undan, dels ock hade den allt starkare konkurrensen från filmen tvingat teatern att välja mellan att giva de löner, som förut kontrakterats, eller att avstå från flera av landets främsta skådespelare. Att följa det sistnämnda alternativet hade teaterledningen icke funnit försvarligt vare sig ur synpunkten av de konstnärliga krav, nationalscenen hade att fylla, eller ur ekonomisk synpunkt. Ett ekonomiskt tillfredsställande resultat av en teaterverksamhet efter de linjer, som vore utstakade för landets nationalscen, förutsatte, att den verkligen hade resurser att hävda en ledande ställning.

De sakkunniga anse, att teaterstyrelsens motivering till den inträffade höjningen av skådespelarnas löner är i stort sett riktig. Detta gäller framför allt, när det är fråga om anställande vid teatern av unga framstående skådespelartalanger, vilka, därest de icke hugnades med förhållandevis stora gager, säkerligen skulle vända Dramatiska teatern ryggen och i stället ägna sina krafter åt mera lönande sysselsättning vid andra teatrar eller åt filmen. De sakkunniga hava emellertid observerat, att vissa skådespelare, som antingen inom en icke alltför avlägsen framtid komma att uppnå pensionsåldern eller också redan uppnått denna ålder men dock kvarstå i teaterns tjänst, fortfarande åtnjuta förhållandevis höga löner. De sakkunniga ifrågasätta, huruvida icke i några av dessa fall en successiv lönereduktion varit försvarlig eller om ej pensionering av vederbörande bort äga rum.

Vad teaterstyrelsen anfört därom, att antalet skådespelare vid teatern

måst utökas till följd av teaterns ständigt växande turnéverksamhet är enligt de sakkunnigas mening beaktansvärt. Den åsyftade turnéverksamheten ingår i riksteaterns publikorganisations verksamhet, och de sakkunniga anse densamma vara av den största betydelse icke allenast för stimulerandet av teaterintresset ute i landet utan även för Dramatiska teaterns ställning såsom landets nationalscen. Dessa turnéer äro sålunda i och för sig värda all uppmuntran. De sakkunniga hava inhämtat, att antalet dylika utav Dramatiska teaterns skådespelarensensemble givna turnéföreställningar utgjort spelåret 1934—35 44, spelåret 1935—36 55, spelåret 1936—37 60 och spelåret 1937—38 67. Antalet turnéföreställningar har alltså år från år stegrats, och de sakkunniga hava erfarit, att riksteaterns publikorganisation för spelåret 1938—39 planerat 85 sådana föreställningar. Då förekomsten av ett alltför stort antal av Dramatiska teatern givna turnéföreställningar för teaterledningen måste medföra betydande svårigheter vid planläggningen och effektuerandet av arbetet å teaterns moderscen, vilja de sakkunniga förorda, att antalet dylika föreställningar väsentligt begränsas. Vidare förutsetta de sakkunniga, att ett smidigt samarbete kommer att äga rum mellan Dramatiska teaterns styrelse och riksteaterns publikorganisation beträffande valet av repertoar och artister vid turnéverksamheten.

Posten för *musik* har i förhållande till det belopp, varmed den upptagits i förslagsstaten, varierat ganska mycket. I förslagsstaten upptogs den till 10 500 kronor; för spelåren 1934—35, 1935—36 och 1936—37 utgjorde kostnaderna för ifrågavarande ändamål respektive 19 226 kronor, 7 385 kronor och 12 445 kronor.

Från teatern har anförts, att olikheten i storleken av ifrågavarande utgifter sammanhängde med pjäsvalet och med livslängden hos de spelade pjäserna.

De sakkunniga erinra om att 1933 års teaterutredning ifrågasatt, huruvid ej en generell överenskommelse med Operan om lån av musiker kunde nedbringa teaterns dryga kostnader för engagerade musiker, samt att teaterstyrelsen också räknat med ett dylikt samarbete och i överensstämmelse därmed nedsatt musikkontot till 10 500 kronor för år. De sakkunniga hava emellertid erfarit, att teaterstyrelsen icke gjort några anstalter för åvägbringande av berörda samarbete med Operan.

Även posten för *författare* och *översättare* har varierat under de olika åren efter förslagsstatens upprättande. I förslagsstaten upptogs posten till 39 000 kronor. Utgifterna för detta ändamål voro för spelåret 1934—35 47 829 kronor, för spelåret 1935—36 50 731 kronor och för spelåret 1936—37 33 433 kronor. Genomsnittssumman för de tre spelåren blev alltså 43 998 kronor eller 4 998 kronor mer än vad som upptagits i förslagsstaten.

Från teatern har anförts, att ifrågavarande utgifter främst bestode av tantiemavräkningar för spelade pjäser, garantisummor vid pjäsinköp samt

översättararvoden. Tantiemavräkningarna varierade i proportion till recettinkomsterna, d. v. s. publikfrekvensen, garantisummorna stode i proportion till pjäslagrets behov av komplettering och översättararvodena i förhållande till antalet utländska pjäser, som vore avsedda att uppföras å teatern. Tantiemavräkningarna hade under spelåret 1934—35 uppgått till 30 529 kronor, under spelåret 1935—36 till 23 277 kronor och under spelåret 1936—37 till 16 427 kronor. Garantisummorna hade under nämnda tre spelår varit respektive 10 650 kronor, 19 204 kronor och 13 155 kronor. Översättararvodena hade under samma tid varit respektive 6 650 kronor, 8 250 kronor och 3 850 kronor.

De sakkunniga hava i detta sammanhang gjort en undersökning, i vad mån av teaterstyrelsen inköpta pjäser verkligen blivit spelade av teatern och i vad mån teaterstyrelsen eventuellt erlagt garantisummor för pjäser, som sedermera aldrig blivit uppförda. Enligt det avtal, som vanligen uppgöres, när teatern inköper uppföranderätten till en pjäs, skall pjäsen spelas inom viss fastställd tid, som vanligtvis bestämmes till mellan 1 och 1 $\frac{1}{2}$ år, vid äventyr att rätten för teatern att spela pjäsen eljest förfaller. Under de två spelåren 1934—36 inköpte teaterstyrelsen uppföranderätten till 29 pjäser mot erläggande av en sammanlagd garantisumma av 24 900 kronor. Rätten till en av dessa pjäser överläts till en privat teater. Av de återstående 28 pjäserna hava endast 16 pjäser spelats. För de övriga 12 pjäserna, för vilka uppföranderätten förfallit, hade erlagts 9 100 kronor. Under spelåret 1936—37 har inköpts uppföranderätten till 17 pjäser för en sammanlagd garantisumma av 4 750 kronor. Angående sistnämnda pjäsers öde är det för närvarande ej möjligt att göra något uttalande, då teaterns rätt att uppföra åtskilliga av dem ännu icke förfallit.

De sakkunniga förstå visserligen, att sjukdomsfall bland skådespelarna och andra icke förutsebara omständigheter kunna medföra sådana rubbningar i spelplanen, att någon enstaka gång en pjäs icke kan komma till uppförande inom den tid, under vilken teatern enligt avtal har rätt att disponera över densamma, men även med beaktande härav kunna de sakkunniga icke finna rimligt, att av under två spelår inköpta 28 pjäser icke mindre än 12 aldrig kommit till uppförande, vilket inneburit en ren förlust av 9 100 kronor. En av orsakerna till detta missförhållande torde vara att söka i teaterledningens intresse att snabbt förhindra konkurrerande teatrar att förvärva rätten till pjäserna i fråga. Denna strävan synes dock icke böra få medföra, att teaterledningen utan ingående kännedom om pjäsernas innehåll och deras lämplighet för uppförande ingår avtal om deras förvärvande, vilket sedan i sin tur måste medföra, att åtskilliga pjäser vid närmare granskning måste kasseras. De sakkunniga ifrågasätta också, huruvida teaterledningen ej hade kunnat åstadkomma sådana inköpsavtal, att

rätten för teatern att välja tidpunkten för pjäsernas uppförande utsträcktes att omfatta en tidrymd av 2 eller 3 år.

Posten för *biblioteket* upptogs i förslagsstaten till 4 200 kronor. Denna post uppgick spelåret 1934—35 till 8 002 kronor, spelåret 1935—36 till 5 846 kronor och spelåret 1936—37 till 7 307 kronor.

De förhållandevis stora ökningarna av ifrågavarande utgifter hava, enligt vad från teatern inhämtats, sin förklaring i att till dessa utgifter även förts utgifter för en del ändamål, som ej avsetts i förslagsstaten, nämligen musikalier och hyra av instrument m. m. Utgifterna av detta senare slag utgjorde för vart och ett av spelåren 1934—35, 1935—36 och 1936—37 respektive 3 380 kronor, 1 051 kronor och 3 429 kronor.

För *elevskolan* upptogs i förslagsstaten en post å 16 000 kronor. I teaterns räkenskaper upptogs såsom utgifter för motsvarande ändamål under vart och ett av spelåren 1934—35, 1935—36 och 1936—37 respektive 17 784 kronor, 19 184 kronor och 17 285 kronor.

Från teatern har anförts, att teaterstyrelsen beslutit de ökade utgifterna för ifrågavarande ändamål för att tillgodose »visst», dock ej närmare angivet behov av utökning av elevskolans verksamhet.

Enligt vad de sakkunniga inhämtat har för spelåret 1936—37 aktiebolaget Radiotjänst bidragit med icke mindre än 4 000 kronor till elevskolans finansiering. Då detta belopp helt konsumerats för sitt ändamål, hava alltså de verkliga utgifterna för elevskolan under spelåret 1936—37 varit icke 17 285 kronor utan 21 285 kronor.

De sakkunniga vilja framhålla, att Dramatiska teaterns elevskola är den enda officiella i Sverige förekommande dramatiska elevskolan. Den torde följaktligen vara av den största betydelse för skådespelarutbildningen i hela landet.

Ehuru det enligt de för de sakkunnigas arbete givna direktiven icke torde ingå i de sakkunnigas uppdrag att verkställa någon närmare undersökning angående elevskolan, anse sig dock de sakkunniga, efter inhämtade upplysningar angående skolans verksamhet, böra ifrågasätta, huruvida icke spørgsmålet om ändamålsenligheten av skolans nuvarande organisation borde tagas under omprövning och hänskjutas till särskild utredning. En sådan utredning borde emellertid enligt de sakkunnigas mening vidgas till att omfatta hela frågan om den sceniska konstnärsutbildningen i vårt land och dessutom taga sikte även på filmens och radioverksamhetens behov av dramatiska konstnärer. I mycket hög grad äro intressena här sammanfallande och ett arbete på gemensam bas torde vara ägnat att främja en god lösning av förevarande kulturellt sett viktiga problem.

För *scenmaskineriavdelningen* upptogs i förslagsstaten en utgiftspost å 54 000 kronor. Motsvarande utgifter för spelåren 1934—35, 1935—36 och 1936—37 voro 52 722 kronor, 61 917 kronor och 67 399 kronor.

Från teaterledningens sida har anförts, att storleken av utgifterna för scenmaskineriavdelningen, vilka väsentligen bestode av arbetslöner, sammanhänge med arten av de spelade pjäserna. De relativt små utgifterna under spelåret 1934—35 hade till stor del berott på det förhållandet, att under nämnda spelår en pjäs, »Kvartetten som sprängdes», spelats 111 gånger, då avsevärd arbetstid kunnat ackumuleras. Motsvarande tid av arbetslugn hade icke funnits under spelåret 1935—36 och ännu mindre under spelåret 1936—37, då den låga publikfrekvensen framtvingit ständiga programbyten med ty åtföljande merkostnader för scenmaskineriavdelningen, som sistnämnda spelår ytterligare betungats av de betydande extra arbeten, som sammanhänge med teaterscenens iordningställande efter å densamma företagen ombyggnad.

De sakkunniga anse, liksom teaterledningen, att utgifterna för ifrågasvarande ändamål framför allt intimt sammanhänge med repertoarens växlingar och beskaffenhet. Till denna senare fråga återkomma de sakkunniga i det följande.

För *belysningsavdelningen* upptogs i förslagsstaten 36 000 kronor. Motsvarande poster för spelåren 1934—35, 1935—36 och 1936—37 voro respektive 46 782 kronor, 71 825 kronor och 51 231 kronor.

Teaterstyrelsen har anført, att under ovanberörda tre spelår utvecklingens krav framtvingat sådana moderniseringar av belysningsanläggningen, som icke beräknats i förslagsstaten. Under spelåret 1934—35 hade sålunda gjorts nyanskaffningar och moderniseringar för omkring 10 000 kronor; bland annat hade inköpts två projektionsapparater för 4 947 kronor. Under spelåret 1935—36 hade anskaffats bland annat en scenregulator för 19 650 kronor. Även under spelåret 1936—37 hade gjorts betydande utgifter för komplettering av belysningsutrustningen. En bidragande orsak till ökningen av detta konto hade även varit den ökade strömförbrukningen i samband med berörda nyanskaffande av belysningsutrustning. En annan orsak till de ökade kostnaderna i detta hänseende vore även att söka i den mycket växlande repertoaren under åtminstone de två sista av ovannämnda spelår.

De sakkunniga anse, att en modernisering av teaterns belysningsanordningar varit behövlig och vilja särskilt betona, att den nya apparaturen i längden torde komma att visa sig ekonomisk, då genom belysningseffekter av olika slag mycket arbete och därmed utgifter besparas å dekorationer m. m.

För *renhållningen* beräknades i förslagsstaten 16 000 kronor. De verkliga utgifterna för spelåren 1934—35, 1935—36 och 1936—37 voro respektive 15 304 kronor, 16 692 kronor och 18 178 kronor.

Teaterstyrelsen har meddelat, att stegringen under sistnämnda spelår framför allt berodde på att ytterligare en städerska anställts för 1 980 kronor.

För *byggnadsreparationer* uppfördes i förslagsstaten 5 000 kronor. De verkliga utgifterna för spelåren 1934—35, 1935—36 och 1936—37 voro respektive 17 620 kronor, 9 902 kronor och 8 726 kronor.

I förklaring över stegringen av utgifterna för ifrågavarande ändamål har teaterstyrelsen anfört, att den i förslagsstaten upptagna kostnaden uppenbarligen varit för lågt beräknad. Med hänsyn till teaterbyggnadens storlek och stigande ålder måste till och med en ordinarie årlig genomsnittskostnad av 8 000 kronor anses lågt beräknad. Av den på spelåret 1934—35 belöpande kostnaden, 17 620 kronor, utgjorde 8 213 kronor utgifter för ordinarie byggnadsreparationer, 3 460 kronor utgifter för inköp under synnerligen förmånliga villkor av fyra kristallkronor i publikfovern, 4 655 kronor betalning för nödvändiga reparations- och omändringsarbeten i teatersalongen samt 1 292 kronor utgifter för en ofrånkomlig reparation av värmeledningspannorna.

De sakkunniga hava inhämtat, att teaterledningen bland annat låtit utföra ommålning av teatersalongen för en kostnad av 30 356 kronor. Av dessa medel hade 28 000 kronor med Kungl. Maj:ts medgivande lånats ur teaterbolagets tidigare omnämnda reservfond. Återstoden, 2 356 kronor, inginge i den ovannämnda posten å 4 655 kronor. Denna ommålning har, enligt vad de sakkunniga hava sig bekant, vidtagits för att göra själva salongen mera tilldragande för publiken, som därigenom skulle komma att animeras att besöka teatern. De sakkunniga vilja här till allenast anföra, att enligt deras uppfattning teatersalongens utseende och beskaffenhet i övrigt — under förutsättning att salongen eljest är väl underhållen och uppfyller normala fordringar på en dylik lokalitet — icke har den stora betydelse för publikfrekvensen, man ofta velat göra gällande.

För *reklam* och *abonnemangspropaganda* upptogs i förslagsstaten 33 500 kronor. De verkliga utgifterna för spelåren 1934—35, 1935—36 och 1936—37 voro respektive 38 294 kronor, 34 389 kronor och 38 428 kronor.

Med anledning av dessa kostnaders storlek har teaterstyrelsen åberopat, att reklamkostnaderna för spelåret 1933—34 uppgått till 37 345 kronor och att 1933 års teaterutredning funnit dessa senare kostnader ej vara för höga för en institution av Dramatiska teaterns storlek. Det har vidare anförts, att reklamkostnaderna för spelåret 1937—38 beräknades komma att sjunka.

Förutom de utgifter, som motsvaras av i förslagsstaten uppförda utgiftsposter, har teatern haft utgifter, under spelåret 1935—36 med 6 329 kronor för *turnéföreställningar* och under spelåret 1936—37 med 28 693 kronor för *scenombyggnad* och *dekorationsmagasin*, varjämte gjorts diverse *avskrivningar* under spelåret 1934—35 med 691 kronor och under spelåret 1935—36 med 1 984 kronor.

Beträffande turnéföreställningarna framgår av styrelseberättelsen för spelåret 1935—36, att desamma givits huvudsakligen i samarbete med riks-

teaterns publikorganisation. Utgifter för sistberörda ändamål hade icke kunnat beräknas i förslagsstaten, då turnéföreställningar vid förslagsstatens upprättande icke ingått i teaterns verksamhet.

Utgifterna för scenombyggnad och dekorationsmagasin hava, enligt vad från teatern meddelats, uppkommit på följande sätt. Efter framställning av teaterstyrelsen medgav Kungl. Maj:t genom beslut den 26 juni 1936, att teaterbolaget finge för bestridande av kostnaderna för ombyggnad av teaterns scen — vilka kostnader beräknats uppgå till sammanlagt 153 120 kronor — från bolagets under statskontorets förvaltning stående reservfond utbekomma ett räntefritt lån å högst 150 000 kronor med skyldighet för bolaget att å detta belopp från och med spelåret 1936—37 årligen avbetala minst 5 000 kronor. Ombyggnadskostnaderna hade emellertid, utöver nämnda 153 120 kronor, dragit en merkostnad av 11 892 kronor. Återstående kostnader, 8 681 kronor, utgjorde huvudsakligen kostnader för den under spelåret aktuella flyttningen av teaterns dekorationsmagasin.

De sakkunniga hava inhämtat, att de ökade kostnaderna för scenombyggnaden berott på att för densamma uppgjorda relations- och konstruktionsritningar varit ofullständiga eller otillförlitliga, för vilket missförhållande teaterledningen näppeligen kan göras ansvarig. Vad övriga till denna post hörande kostnader beträffa, föranleda de ingen erinran från de sakkunnigas sida.

De ovan angivna iakttagelserna föranleda följande *allmänna reflexioner*.

Det är uppenbart, att man icke kan räkna med någon viss stabilitet på inkomstsidan, utan att man tvärtom måste vara beredd på att denna kan komma att förete mycket betydande växlingar. Det är vidare klart, att någon bestämd relation icke förefinnes mellan utgifts- och inkomstsiffrorna, sålunda att man skulle kunna vid en ökning av kostnaderna för teaterverksamheten räkna med en motsvarande ökning av inkomsterna. Riktigheten av denna slutsats belyses särskilt tydligt av resultatet för spelåret 1936—37.

Under sådana förhållanden måste en klok ekonomisk skötsel fordra, att utgiftssidan i möjligaste mån begränsas och stabiliseras för att undvika plötsliga och alltför starka stegringar av det årliga underskottet, och att ett visst spelårs eventuellt relativt gynnsamma resultat med stor varsamhet utnyttjas vid kalkyleringen av utgifterna för kommande spelår.

Det vill förefalla de sakkunniga, som om teaterns ledning icke i tillräcklig grad beaktat dessa synpunkter. Det ligger nära till hands att antaga, att härvid den uppfattningen övat ett icke ringa inflytande, att under alla förhållanden statsbidrag till betydande belopp vore att påräkna till täckande av uppkommande underskott.

Väl har icke någon av de enskilda utgiftsposterna ökats i särskilt uppseendeväckande grad, men en tendens till ökning av ett flertal utgiftsposter är tydligt framträdande.

Enligt de sakkunnigas mening är det erforderligt, att särskilda åtgärder vidtagas för att ernå en begränsning av utgifterna för Dramatiska teaterns verksamhet och för att överhuvudtaget i teaterns skötsel en visserligen måttfull men bestämd vilja till sparsamhet och omtanke i ekonomiska ting må göra sig starkare gällande. Till vad som härutinnan bör åtgöras återkomma de sakkunniga i det följande.

Kap. IV. Dramatiska teaterns inkomster.

Den ojämförligt viktigaste orsaken till Dramatiska teaterns dåliga ekonomiska resultat under spelåret 1936—37 är, såsom tidigare framhållits, de väsentligt minskade inkomsterna å recettmedelskontot.

Inkomsterna av recettmedel upptogos i förslagsstaten till 432 000 kronor. De verkliga inkomsterna voro under spelåret 1934—35 496 123 kronor och under spelåret 1935—36 462 446 kronor men under spelåret 1936—37 allenast 352 577 kronor. Ovannämnda inkomster utgöras icke allenast av inkomster av vanliga inträdesbiljetter till teaterföreställningar utan även av inkomster av den s. k. abonnemangsförsäljningen, som uppgick under spelåret 1934—35 till 49 675 kronor, under spelåret 1935—36 till 22 474 kronor samt under spelåret 1936—37 till 15 572 kronor.

De sakkunniga vilja till en början framhålla, att en kraftigt bidragande orsak till minskningen av recettmedlen under spelåret 1936—37 varit den försening av spelårets början, som blev följd av den redan i det föregående omförmälda ombyggnaden av teaterns scen. Dessa vidlyftiga ombyggnadsarbeten påbörjades nämligen först i början av juli 1936 och avslutades så sent, att på hösten 1936 föreställningarna å teaterscenen icke kunde taga sin början förrän den 3 oktober 1936.

Det torde lätt inses, att detta förhållande måste hava förorsakat teatern avsevärd ekonomisk förlust, när man betänker, att t. ex. de två närmast föregående spelåren inleddes med teaterföreställningar redan den 30, respektive den 14 augusti. Denna förlust, som väl något förminskades genom att Dramatiska teatern med en del av sina disponibla skådespelare under tiden den 9—30 september 1936 uppförde två pjäser, »Millionärskan» och »Huset vid landsvägen», på den för ändamålet förhyrda Komediteatern, hade säkerligen kunnat undvikas eller åtminstone betydligt reduceras, därest ombyggnadsarbetena hade påbörjats omedelbart efter avslutningen av spelåret 1935—36 den 5 juni 1936 och icke, såsom i verkligheten skedde, omkring en hel månad senare. Detta var ett fel, för vilket ansvaret enligt de sakkunnigas uppfattning bör läggas å teaterstyrelsen och teaterchefen. För att kunna bestrida kostnaderna för scenombyggnaden hade nämligen teater-

styrelsen varit nödsakad att ingå till Kungl. Maj:t med framställning om rätt att erhålla ett räntefritt lån från teaterns under statskontorets förvaltning stående reservfond. Dylik framställning gjordes emellertid icke i tillräckligt god tid utan inkom till ecklesiastikdepartementet först den 8 juni 1936, vilket föranledde, att Kungl. Maj:t, efter att i frågan hava hört byggnadsstyrelsen, statskontoret och teaterrådet, först den 26 juni 1936 kunde fatta beslut i ärendet. De sakkunniga hava angående dessa byggnadsarbeten vidare inhämtat, att, sedan Kungl. Maj:t meddelat sitt ovan nämnda beslut, teaterchefen, utan att hava inhämtat teaterstyrelsens mening, vidtagit den för teaterns ekonomi äventyrliga åtgärden att snarast möjligt igångsätta scenombyggnaden, ehuru han synes hava bort inse, att ombyggnadsarbetena omöjligen kunde hinna avslutas till teatersäsongens början på hösten 1936. Det synes de sakkunniga uppenbart, att någon åtgärd i denna angelägenhet icke bort vidtagas utan att först teaterstyrelsen fått pröva saken. Om vid ifrågavarande tid hinder förelåg att samla styrelsens ledamöter, borde med arbetena fått anstå till nästkommande år.

Anledningen till det dåliga ekonomiska resultatet under spelåret 1936—37 är emellertid otvivelaktigt framför allt att söka i den i förhållande till föregående spelår högst betydligt minskade publikfrekvensen vid teaterns föreställningar.

Huru den betalande publiken infunnit sig på Dramatiska teatern under spelåren 1933—37 framgår av att sammanlagda antalet försålda biljetter till aftonföreställningar med undantag av folk- och skolföreställningar under nämnda fyra spelår utgjorde respektive 105 279, 118 737, 113 722 och 82 410. Då antalet dylika aftonföreställningar samma spelår uppgick till respektive 265, 264, 240 och 220, utgjorde alltså medeltalet betalande teaterbesökare per föreställning spelåret 1933—34 397, spelåret 1934—35 450, spelåret 1935—36 474 och spelåret 1936—37 375. Medeltalet teaterbesökare per föreställning under ovanberörda fyraårsperiod utgjorde således 424, under det att enligt en i 1933 års teaterutrednings betänkande intagen uppgift motsvarande siffra för tioårsperioden 1923—33 var 472.

Man torde få söka förklaringen till nedgången av publikfrekvensen i två olika slags faktorer, nämligen dels sådana, som sammanhånga med bedrivandet av själva teaterverksamheten, dels ock sådana, som ligga utanför teaterns rayon. Till de förra faktorerna höra framför allt repertoarens beskaffenhet, teaterarbetets planläggning och ordnande, biljettpolispolitiken m. m. Till de senare faktorerna kunna räknas särskilt konkurrensen från biograferna, radioverksamheten, idrotten m. m.

De sakkunniga vilja med några ord beröra teaterns repertoar under spelåret 1936—37. Antalet uppföranden av varje pjäs av Dramatiska teaterns artister på Komediteatern, Dramatiska teatern och Auditorium under spel-

året 1936—37 jämte storleken av därvid inflytande recettmedel framgår av följande tablå:

Teaterlokal, författare och pjäsnamn:	Aftonförest.	Matinéförest.	Skolförest.	Summa förest.	Recettsummor	Medelrecett per förest.
<i>K o m e d i t e a t e r n :</i>						
<i>Bernhard Shaw: Millionärskan</i>	13	—	—	13	9 640	741
<i>Jean Jaques Bernard: Huset vid landsvägen; repris</i>	5	—	—	5	2 585	517
Summa	18	—	—	18	12 225	—
<i>D r a m a t i s k a t e a t e r n :</i>						
<i>Dostojewsky: Brott och straff</i>	19	1	—	20	22 350	1 117
<i>Selma Lagerlöf: Gösta Berlings saga; repris</i>	3	11	—	14	15 546	1 110
<i>Tage Stam: Fiskare, människofiskare</i>	7	—	—	7	7 116	1 016
<i>Calderon de la Barca: Spökdamen</i>	15	1	1	17	16 996	999
<i>Eugène O'Neill: Ljuva ungdomstid; repris</i>	18	12	—	30	20 859	695
<i>August Strindberg: Brott och brott</i>	2	—	—	2	1 214	607
<i>August Strindberg: Till Damaskus</i>	20	1	4	25	31 194	1 247
<i>Birger Sjöberg: Fridas visor</i>	32	—	2	34	45 097	1 326
<i>Birger Sjöberg: Kvartetten, som sprängdes; repris</i> ..	3	—	—	3	1 493	497
<i>Sigfrid Siwertz: Skönhet</i>	25	—	—	25	40 967	1 638
<i>Henrik Ibsen: Byggmästare Solness</i>	6	—	—	6	6 511	1 085
<i>Kjeld Abell: Eva gör sin barnplikt</i>	20	2	—	22	28 293	1 286
<i>Hugo von Hofmannsthal: Det gamla spelet om En- var; repris</i>	6	1	4	11	16 088	1 462
<i>Nordahl Grieg: Vår ära och vår makt</i>	11	—	—	11	14 224	1 293
<i>August Strindberg: Dödsdansen</i>	10	—	—	10	14 536	1 453
<i>Karl Gyllenborg: Den svenska sprätthöken</i>	1	—	5	6	7 717	1 286
<i>Noel Coward: Höfeber</i>	29	—	—	29	35 115	1 210
Summa	227	29	16	272	325 316	—
<i>A u d i t o r i u m :</i>						
<i>Selma Lagerlöf: Gösta Berlings saga; repris</i>	3	—	—	3	4 582	1 527
<i>Kjeld Abell: Eva gör sin barnplikt</i>	3	1	—	4	10 454	2 613
Summa	6	1	—	7	15 036	—
Summa	251	30	16	297	352 577	—

De sakkunniga anse sig icke böra närmare ingå på de under spelåret 1936—37 uppförda skådespelens konstnärliga och litterära värde eller deras lämplighet i övrigt för uppförande på Dramatiska teaterns scen. Det förefaller emellertid de sakkunniga, som om pjäserna var och en för sig i allmänhet kunde väl försvara sin plats på Dramatiska teaterns repertoar. Lik-

väl skulle man möjligen kunna rikta den erinran mot repertoarens sammanställning, att till detta spelår, särskilt dess första del, kommit att samlas alltför många skådespel av allvarsdiger karaktär, ett förhållande, som enligt de sakkunnigas tanke kan förklara allmänhetens visade obenägenhet att under spelåret besöka teatern.

De sakkunniga hava underkastat spelordningen för spelåret 1936—37 en ingående granskning. Denna granskning har givit de sakkunniga det intrycket, att spelplanen icke uppgjorts med tillbörlig omsorg. De sakkunniga hava sålunda uppmärksammat, att den på Komediteatern uppförda pjäsen »Millionärskan» måste nedläggas efter allenast 13 spelaftnar. På grund härav blev teaterledningen tvungen att för utfyllande av den tid, som återstod till den 3 oktober 1936, då man åter kunde taga i anspråk moderscenen, giva en repris på den under det närmast föregående spelåret uppförda »Huset vid landsvägen», som nu emellertid visade sig ännu mindre publikdragande än »Millionärskan». Det vill förefalla, som om vederbörande icke tillräckligt beaktat vikten av att inleda teatersäsongen med starkare program. Publikens och kritikens omdöme beträffande de första programmen för säsongen synes ofta vara utslagsgivande för allmänhetens inställning till teaterns verksamhet under återstoden av spelåret. De sakkunniga ifrågasätta vidare, om valet att inviga den ombyggda scenen på Dramatiska teatern med »Brott och straff» med dess upprivande innehåll varit lyckligt, helst som detta drama omedelbart följdes av föreställningar av det dystra skådespelet »Fiskare, människofiskare», som icke kunde uppleva mera än sju föreställningar. De sakkunniga hava härjämte iakttagit, att »Spökdamen», som hade sin premiär den 6 november 1936 och för vilken publiken hade ett mycket litet intresse, uppfördes från och med den 19 november 1936 omväxlande med en repris från spelåret 1935—36, »Ljuva ungdomstid». »Spökdamen» nedlades såsom aftonföreställning den 26 november 1936, varefter »Ljuva ungdomstid» spelades å teatern i en följd till och med den 17 december 1936 endast med avbrott för den 4 och den 5 i sistnämnda månad, då på teatern för första, respektive sista gången uppfördes det Strindbergska skådespelet »Brott och brott». De sakkunniga finna det anmärkningsvärt, att teaterledningen, när den kom till klarhet om att uppförandet av både »Spökdamen» och »Brott och brott» ur recettsynpunkt inneburit misslyckanden, icke var i tillfälle att insätta någon ny pjäs i de misslyckades ställe utan tydligen, på grund av uppkommen repertoarnöd, måste uppföra en repris på »Ljuva ungdomstid», som också den visade sig ur recettsynpunkt mycket litet givande för teatern. Vad därefter angår uppförandet av »Till Damaskus» hava de sakkunniga observerat det egendomliga förhållandet, att denna pjäs uppfördes på skolföreställningar den 19, den 20 och den 21 december 1936, men att den egentliga premiären ägde rum först den 27 februari 1937. Anledningen till det långa uppehållet mel-

lan skolföreställningarna och den egentliga premiären var, enligt vad från teatern inhämtats, en följd av inträffade sjukdomsfall bland de för pjäsen i fråga avsedda skådespelarna. Anledningen till att skådespelet före premiären presenterats å skolföreställningar har från teatern uppgivits vara den, att det ansetts för teatern fördelaktigt att generalrepetera skådespelet på skolföreställningar. Enligt de sakkunnigas mening måste det emellertid betraktas såsom olämpligt att mer eller mindre offentligt låta uppföra ett icke färdigrepeterat skådespel före den officiella premiären. Dessutom kan ifrågasättas lämpligheten av att låta skolor ungdom bevista teaterföreställningar, beträffande vilka varken presskritiken eller barnens målsmän fått tillfälle att bilda sig ett omdöme.

Birger Sjöbergs dramatiserade »Fridas visor» spelades från och med premiären den 26 december 1936 till och med den 28 januari 1937, endast avbruten av andra teaterpjäser under de tre dagarna den 22—den 24 januari 1937, då å teatern uppfördes tre reprisföreställningar på den likaledes av Sjöberg författade samt under närmast föregående spelår uppförda »Kvartetten som sprängdes». Denna pjäsföljd synes de sakkunniga mindre lyckad, eftersom »Kvartetten som sprängdes» härrör från samma författare som samt i fråga om miljö och innehåll i mycket påminner om »Fridas visor». Åtgärden var i varje fall icke ägnad att befordra omväxling i repertoaren. Att teaterledningen felbedömt det förra styckets förmåga att locka publiken till teatern framgår därav, att medelrecettsiffran för envar av de tre föreställningarna endast blev 497 kronor eller den lägsta medelrecett, som influtit genom någon av de på teatern under spelåret spelade pjäserna.

De sakkunniga hava vidare observerat, att premiären på »Skönhet» förlagts till den 30 januari 1937, ehuru folkföreställningar fastställts att äga rum på »Fridas visor» den 31 januari samt den 2, den 4 och den 7 februari 1937. Sista föreställningen av »Skönhet» gavs den 23 april 1937. Framförandet av pjäsen i fråga hade emellertid upprepade gånger avbrutits därigenom, att andra pjäser under tiden uppförts på teaterns scen och givits omväxlande med »Skönhet». Premiärer ägde sålunda rum den 13 februari på »Byggmästare Solness», den 27 februari på »Till Damaskus», den 18 mars på »Eva gör sin barnplikt» och den 25 mars på »Det gamla spelet om Envar».

De sakkunniga ifrågasätta, om det ej varit lämpligare att teaterledningen uppskjutit premiären på »Skönhet» till dess ovanberörda folkföreställningar på »Fridas visor» avslutats och att den därefter låtit spela »Skönhet» i oavbruten följd, till dess densamma på grund av inträffad avmattning i publikintresset kunde anses böra nedläggas. Erfarenheten giver vid handen, att den teaterbesökande allmänheten lätt bibringas den uppfattningen att ett teaterstycke, vars framförande avbrytes av andra pjäser, saknar attraktionsförmåga, och det torde vara uppenbart, att en sådan uppfattning måste menligt inverka på publiktillströmningen till pjäsen i fråga.

Vad angår »Eva gör sin barnplikt» hava de sakkunniga uppmärksammat, att denna pjäs i samband med uppförandet av reprispremiären på »Det gamla spelet om Envar» den 25 mars 1937 överflyttades till det av teaterledningen för givandet av folkföreställningar förhyrda Auditorium. De sakkunniga ifrågasätta lämpligheten av att efter allenast sex föreställningar av »Eva gör sin barnplikt» överflytta denna pjäs, som blev en relativt stor publiksuccé, till Auditorium för att där spelas på folkföreställningar mot lägre biljettpriser. Enligt de sakkunnigas mening hade det varit ändamålsenligare att fortsätta föreställningarna av »Eva gör sin barnplikt» på Dramatiska teaterns scen samt uppskjuta uppförandet av reprisen av »Det gamla spelet om Envar» till en senare tidpunkt, då »Eva gör sin barnplikt» förlorat sin ställning såsom succépjäs.

Den 24 april 1937 hade skådespelet »Vår ära och vår makt» premiär samt spelades därefter oavbrutet under loppet av en vecka, varefter det den 1 maj 1937 efterföljdes av en premiär på Strindbergsdramat »Dödsdansen», som i sin tur redan den 5 maj 1937 avbröts av en premiär på »Den svenska sprätthöken», vilken uppfördes med anledning av Dramatiska teaterns 150-årsjubileum. Det förefaller de sakkunniga, som om premiärerna här kommit allt för mycket slag i slag. Vad särskilt uppförandet av »Dödsdansen» angår, är det ägnat att väcka förvåning, att teaterledningen ansett lämpligt förlägga premiären på detta beklämmande skådespel till en sådan dag som den 1 maj, som då dessutom inföll på en lördag. I detta sammanhang vilja de sakkunniga fästa uppmärksamheten vid att teaterledningen haft för vana att förlägga premiärer till lördagar. De sakkunniga ifrågasätta, huruvida detta är ändamålsenligt, och om det ej vore lämpligare att giva premiärerna, som i regel röna ett förhållandevis stort publikintresse, på andra veckodagar än lördagar, vilka senare ändå såsom regel äro de av teaterpubliken mest frekventerade.

Av det ovan anförda torde framgå, att spelplanen under spelåret 1936—37 utformats på ett i vissa avseenden mindre lyckligt sätt. De sakkunniga anse, att teaterledningen främst brustit därutinnan, att den underlåtit att sörja för att det vid varje tillfälle funnits till hands en eller flera lämpliga teaterpjäser, vilka såsom en reservrepertoar förelågo färdigrepeterade och redo för ett omedelbart uppförande, ifall någon på teatern uppförd pjäs på grund av sjukdomsfall bland skådespelarna eller ringa publikintresse måste nedläggas.

Med avseende på spelplanen vilja de sakkunniga ytterligare tillägga följande.

I spelplanen böra enligt de sakkunnigas mening upptagas pjäser med omväxlande innehåll och karaktär, så att framför allt en lämplig avvägning göres mellan lättare och tyngre program. I början av varje spelhalvår (höst-

säsong, vårsäsong) bör föreligga en spelplan, avseende hela spelhalvåret. I denna spelplan bör angivas, vilka pjäser som skola uppföras, den ungefärliga tidpunkten för deras uppförande samt rollfördelningen. Det ligger såväl ur kostnadssynpunkt som med hänsyn till personalens skäliga krav på lugn och stabilitet i arbetet stor vikt uppå, att avvikelser från denna spelplan icke ske utan tvingande skäl. Huru repertoaren i detalj skall komma att gestalta sig, bestämmas för varje vecka. I veckorepertoaren, som skall fastställas av repertoarnämnden, bestämmas vilka verk som under veckan skola uppföras och vilka som skola förberedas och repeteras. Med avseende å rollernas utlämnande vilja de sakkunniga nämna, att, enligt vad de inhämtat, rollerna vid Dramatiska teatern ofta utdelats till skådespelarna så sent, att för artisterna uppstått stora svårigheter att före repetitionernas påbörjande sätta sig in i de dem tilldelade uppgifterna.

Klart är, att såsom giltig anledning till ändringar i spelplanen måste räknas de fall, då det visar sig, att ett teaterstyckes förmåga att attrahera publiken över- eller underskattats. Visserligen kan risken för dylika felbedömningar minskas genom omsorgsfull prövning och konsultation vid pjäsinköp, men att helt eller ens till större delen eliminera den synes icke möjligt. De sakkunniga anse sig i detta sammanhang böra ytterligare understrika att, därest en teaterpjäs visar sig vara en succépjäs, framförandet av pjäsen i regel icke bör avbrytas av en serie föreställningar, upptagande en annan eller andra pjäser, enär, såsom de sakkunniga tidigare antytt, den teaterbesökande allmänheten eljest lätt kan bibringas den uppfattningen, att ett teaterstycke, som hastigt försvunnit från spellistan, förlorat sin attraktionsförmåga. Härvidlag föreligger dock fara för att en pjäs, som kanske kommer att spelas dag efter dag under månader, dels tröttnar skådespelarna, dels ock under en längre tid hindrar den publik, som en gång sett pjäsen, från att åter besöka teatern.

De sakkunniga hava för förhindrandet av sådana eventualiteter tänkt sig möjligheten av att en viss bestämd dag i veckan regelbundet reserverades för andra verks uppförande. Då man väl får räkna med att succépjäserna kanske övertvägande komma att tillhöra den mera lättillgängliga repertoaren, vilja de sakkunniga för ernående av omväxling i repertoaren förorda, att å den ovanberörda reserverade veckodagen uppföras skådespel ur den stora dramatiska repertoaren, omfattande framstående verk av såväl äldre som nutida författare. De pjäser ur denna repertoar, som bleve bestämda för regelbundet uppförande å den sålunda för detta ändamål avdelade veckodagen, skulle även i viss mån tillgodose det av många framställda önskemålet om anordnandet av en fast repertoar vid teatern. Det är de sakkunnigas förhoppning, att, om den sålunda bestämda dagen — av de sakkunniga förslagsvis betecknad såsom »den klassiska dagen» — skulle komma till stånd, densamma så småningom skulle komma att arbetas in

i publikens medvetande såsom en uppskattad institution och framstå såsom ett ständigt och regelbundet avbrott i den löpande repertoaren. De sakkunniga anse icke, att programmen ovillkorligen behövde växla från den ena klassiska dagen till den andra; visar det sig, att ett verk uppskattas av publiken, bör det givetvis förekomma flera gånger. Det bör även kunna hämtas från repertoaren i övrigt under spelåret. Det väsentliga är endast, att på »den klassiska dagen» ett avbrott i den löpande veckorepertoaren äger rum, och att publiken denna dag är tillförsäkrad möjligheten att njuta högvärdig dramatisk konst.

Såsom ett medel att öka publikfrekvensen vid teatern och därmed även teaterns inkomster har ofta rekommenderats en sänkning av biljettpriserna till teaterföreställningarna, så att även den mindre burgna, teaterintresserade publiken lättare skulle bli i tillfälle att besöka teatern.

De sakkunniga finna emellertid, att biljettpriserna för närvarande synas väl avvägda, i det att de i allmänhet äro lägre än de priser, som äro vanliga vid de privata teatrarna, ett förhållande som synes de sakkunniga väl motiverat med hänsyn till Dramatiska teaterns egenskap av statsunderstödd teater. En ytterligare sänkning av biljettpriserna skulle visserligen ganska säkert medföra en omedelbar men sannolikt också endast tillfällig ökning av publikfrekvensen.

I detta sammanhang vilja de sakkunniga beröra frågan om de av teatern anordnade folkföreställningarna, vilka den bredare publiken beredes tillfälle att övervara mot erläggande av betydligt lägre avgifter än de ordinarie.

Under spelåret 1936—37 igångsatte teaterledningen i samverkan med Stockholms fackliga centralorganisation samt övriga fackliga och folkliga organisationer i Stockholm en verksamhet med folkföreställningar på Dramatiska teatern och på Auditorium. Inalles gavs 19 sådana föreställningar, därav 12 föreställningar på Dramatiska teatern, nämligen 4 med »Fridas visor», 3 med »Till Damaskus» och 5 med »Vår ära och vår makt», samt 7 föreställningar på Auditorium, nämligen 3 med »Gösta Berlings saga» och 4 med »Eva gör sin barnplikt». Föreställningarna besöktes av sammanlagt 20 441 personer, därav 9 987 på Dramatiska teatern och 10 454 på Auditorium. I recetter inbragtes 32 270 kronor, av vilka belöpte 17 234 kronor på Dramatiska teatern och 15 036 kronor på Auditorium. Medelrecetten per föreställning utgjorde alltså omkring 1 700 kronor, vilket måste betraktas såsom ett jämförelsevis mycket gott ekonomiskt resultat.

De sakkunniga anse, att folkföreställningarna med sina relativt låga biljettpriser äro synnerligen väl ägnade att hos den stora publiken uppväcka och vidmakthålla ett teaterintresse, som den kanske eljest icke skulle hava varit i stånd att odla. De sakkunniga vilja därför kraftigt betona betydelsen av dessa folkföreställningar och uttrycka den förhoppningen, att teaterled-

ningen skall finna angeläget att än ytterligare utveckla folkföreställningsverksamheten.

Vad de under spelåret 1936—37 givna folkföreställningarna angår kunna de sakkunniga ej underlåta att göra invändningar mot att åtskilliga av dessa folkföreställningar förlagts till Auditorium. Dess stora hörsal saknar scentekniska anordningar och har dålig akustik. Syftet med dessa föreställningar skulle väl även vara att animera allmänheten att besöka Dramatiska teatern. Detta syfte nås knappast på bästa sätt genom uppförande av skådespel på en främmande scen.

Ett annat slags teaterföreställningar, som på Dramatiska teatern äro avsedda att spelas för en speciell publik, äro de s. k. skolteaterföreställningarna. Organiserandet av dessa föreställningar sker för närvarande genom samverkan mellan föreningen Skolteatern samt Dramatiska teatern och Komediteatern. Föreställningarna ägde under spelåren 1927—33 rum på Oscarsteatern men äro numera från och med spelåret 1933—34 förlagda till Dramatiska teatern och Komediteatern. Föreställningar givas på Dramatiska teatern för föreningsmedlemmar över 13 år och på Komediteatern för föreningsmedlemmar, som ej uppnått denna ålder.

Föreningen Skolteatern har enligt de för föreningen gällande stadgarna till ändamål att bereda tillfälle för den studerande ungdomen vid läroanstalterna i Stockholm med omnejd samt till sagda läroanstalter anslutna lärare och deras äkta makar att för låg kostnad åse och åhöra framställningar av dramatiska samt litterära och artistiska verk. Inträde i föreningen kan efter ansökan vinnas av envar, som är elev eller innehar befattning såsom lärare vid allmänt läroverk, folkskola eller annan allmän eller enskild undervisningsanstalt inom Stockholm och närliggande orter, så ock av person, som är gift med sådan lärare. Medlem har att för varje läsår erlagga en avgift av 8 kronor 40 öre och äger rätt att varje läsår enligt fastställd plan och utan särskild avgift öfvervara sex av föreningen anordnade föreställningar, därav i regel fem teaterföreställningar och en uppläsning. Enligt mellan föreningen samt Dramatiska teatern och Komediteatern gällande avtal skall föreningen för varje medlem och program till respektive teater betala ett belopp av 1 krona 35 öre, inklusive skatt och garderob.

Antalet av föreningen Skolteaterns medlemmar har med åren varierat ganska betydligt. Under åren 1927—33, då föreställningarna gåvos å Oscars-teatern, var nämnda antal enligt föreningens styrelseberättelser följande:

1927—28	höstterminen	6 129,	vårterminen	6 138
1928—29	»	5 307,	»	4 004
1929—30	»	4 864,	»	4 324
1930—31	»	4 306,	»	3 697
1931—32	»	6 937,	»	6 937
1932—33	»	6 983	»	6 147

Antalet medlemmar under spelåren 1933—37, då verksamheten varit förlagd till Dramatiska teatern och Komediteatern, var följande:

1933—34	Dramatiska teatern	höstterminen	4 583,	vårterminen	4 487
	Komediteatern	»	2 589,	»	2 717
	Summa	»	7 172,	»	7 204
1934—35	Dramatiska teatern	»	4 057,	»	3 572
	Komediteatern	»	2 856,	»	2 821
	Summa	»	6 913,	»	6 393
1935—36	Dramatiska teatern	»	4 668,	»	5 358
	Komediteatern	»	2 789,	»	2 701
	Summa	»	7 457,	»	8 059
1936—37	Dramatiska teatern	»	3 512,	»	4 074
	Komediteatern	»	2 473,	»	2 755
	Summa	»	5 985	»	6 829

En jämförelse mellan antalet skolteaterabonnemang på Dramatiska teatern och på Komediteatern giver vid handen, att besöksfrekvensen varit betydligt regelbundnare vid Komediteatern än vid Dramatiska teatern. En anledning härtill torde vara, att på Komediteatern hava uppförts pjäser, som i samförstånd mellan denna teater och föreningen Skolteatern särskilt utvalts med tanke på det ungdomliga auditoriet, under det att på Dramatiska teatern nämnda förening endast fått tillfälle att såsom skolföreställningar utvälja vissa pjäser ur den redan av teaterstyrelsen för säsongen bestämda repertoaren. Det har långt ifrån alltid varit fallet, att i denna repertoar ingått för skolteaterföreställningar lämpliga pjäser, för vilka skolungdomen fattat eller kunnat fatta något större intresse. En följd härav har också blivit, att under vissa spelår styrelsen för föreningen Skolteatern icke till skolteaterföreställningar ens kunnat antaga erforderligt antal teaterpjäser utan fått nöja sig med ett mindre antal än som avsetts. Abonnenter-
nas antal är i mycket hög grad beroende på programvalet. Har det sålunda visat sig, att skolteaterprogrammet för något spelår varit mindre lyckat, har detta rent automatiskt medfört en minskning i abonnemangsteckningen för det därpå följande spelåret. En annan orsak till att abonnemangsteckningen för vissa spelår minskat är, att abonnenterna blivit missnöjda med att det många gånger på grund av rubbningar i spelplanen inträffat, att åtskilliga teaterpjäser, vilka utvalts till skolteaterprogram, sedermera antingen aldrig uppförts eller ock kommit till uppförande först under ett senare spelår.

Av de ovan angivna siffrorna angående abonnemangsteckningen vid Dramatiska teaterns skolteaterföreställningar framgår, att intresset för dessa föreställningar ingalunda saknats, även om, såsom det ovan påpekats, be-

söksfrekvensen visat en viss oregelbundenhet. Nämda intresse är av mycket glädjande art, och de sakkunniga hoppas, att det skall genom ökat samarbete mellan skolteaterorganisationen och Dramatiska teaterns ledning ytterligare stärkas. Skolteaterföreställningarna måste nämligen, därest på desamma uppföras värdefulla pjäser med för skolungdom intressant, underhållande eller undervisande innehåll, anses vara av synnerligen stor betydelse ej blott för den andliga utvecklingen hos skolungdomen utan även för Dramatiska teatern själv. Det är ju nämligen från denna ungdom, som teaterns mogna publik en gång skall rekryteras.

De sakkunniga vilja härjämte tillägga, att pjäserna böra uppföras å sådana tider, att de bäst komma skolungdomen till godo utan att inkräkta på möjligheten för teatern att på ett tillfredsställande sätt i övrigt uppehålla sin verksamhet. Skolteaterföreställningarna hava såsom regel varit förlagda före ordinarie föreställning till kl. 16,30. Dessutom har teaterledningen medgivit, att medlemmar i föreningen Skolteatern över 16 år finge bevista alla ordinarie föreställningar, alltså även program, som ej inginge i den för föreningsmedlemmarna egentligen avsedda repertoaren. Detta teaterledningens medgivande finna de sakkunniga med hänsyn till teaterns ordinarie besökare mindre lämpligt. De sakkunniga anse, att föreningens medlemmar böra mot erläggande av endast det för dem avsedda låga biljettpriset uteslutande hänvisas till skolteaterföreställningarna.

Ifrågavarande föreställningar böra för att ej i alltför hög grad inkräkta på de ordinarie föreställningarna som regel anordnas å samma tid på dagen som nu, nämligen kl. 16,30. Då det emellertid för utanför Stockholm boende ungdom torde vara förenat med vissa svårigheter att vid sagda tid bevista skolteaterföreställningarna, torde det böra övervägas, huruvida ej åtminstone en föreställning av varje program bör arrangeras vid en senare tidpunkt på dagen, t. ex. såsom vid Operans skolföreställningar kl. 18,30. Då måndagarna vanligen ur publiksynpunkt ej äro så goda speldagar, vilja de sakkunniga föreslå, att dessa speciella skolteaterföreställningar förläggas till måndagar.

Vad särskilt angår spelåret 1936—37 uppfördes såsom skolteaterföreställningar »Spökdamen», »Till Damaskus», »Fridas visor», »Det gamla spelet om Envar» och »Den svenska sprätthöken». De sakkunniga anse, att detta pjäsval varit övervägande välbetänkt. Lämpligheten av att för skolungdom inom ifrågavarande åldersklasser uppföra »Till Damaskus» med dess i mycket svårtillgängliga innehåll kan dock måhända ifrågasättas. Det torde böra övervägas, huruvida det låter sig göra att uppdelat Dramatiska teaterns skolteaterpublik i åtminstone två olika kategorier, den ena omfattande personer i åldern 13—16 år och den andra omfattande personer över 16 år. För den yngre kategorien skulle företrädesvis givas föreställningar av mera lättfattliga pjäser — i fall av behov särskilt instuderade för ändamålet —

varemot den äldre kategorien med mera försigkomna åskådare skulle få tillfälle att bevista föreställningar, för vilkas riktiga uppfattande erfordras ett mera moget omdöme.

De sakkunniga vilja härefter fästa uppmärksamheten på en del andra faktorer, vilka enligt de sakkunnigas mening oförmånligen inverkat på teaterns verksamhet. Förutsättningen för ett skådespels framgång på teatern är ju icke endast, att skådespelet äger stora konstnärliga, litterära och dramatiska kvalifikationer, utan även att de agerande skådespelarna uppföra skådespelet så, att publiken gripes och entusiasmeras därav.

Det får anses såsom ett erkänt faktum, att Dramatiska teaterns ensemble i stort sett befinner sig på en hög konstnärlig nivå och i sig innesluter talangfulla och sitt arbete hängivna skådespelare. Det har emellertid från olika håll ofta framhållits, att orsaken till det bristande publikintresset för Dramatiska teatern åtminstone delvis skulle bero på att föreställningarna på teatern, ehuru ytterst omsorgsfullt genomarbetade, stundom förefölle livlösa och mekaniserade. Denna uppfattning saknar icke ett visst berättigande. Förhållandet kan måhända förklaras så, att skådespelarnas skapande förmåga hämmats genom en alltför inträngande och minutiös regi. Det har icke saknats vittnesbörd om en viss under senare tider vid Dramatiska teatern framträdande tendens att ställa regien alltför mycket i förgrunden. En långt driven betoning av det regimässiga kan lätt i fråga om skådespelarnas insatser leda till jämnstrukenhet och konstnärlig ofrihet, när det gäller tolkningen av en roll, samt förminskad inspiration och arbetsglädje. Detta i sin tur medför otvivelaktigt ett minskat teaterintresse hos allmänheten. Enbart ensemblespel, det må vara aldrig så välgjort, får gärna något maskinmässigt och tvunget över sig, och publiken får icke sin önskan tillfredsställd att glädja sig åt och beundra skådespelarnas individuella talanger och prestationer. Det är, synes det de sakkunniga, väsentligen på skådespelarna, all teaterkonst måste bygga.

Av huvudstadsteatrarna finnes det för närvarande ingen, som har tillräckliga resurser att taga upp en tävlan med den statsunderstödda Dramatiska teatern, och det torde utan överdrift kunna sägas, att denna icke i någon nämnvärd grad besväras av konkurrens från teaterhåll. Det har däremot förfäktats den åsikten, att på grund av en mycket hård konkurrens från det under de tio till femton sista åren både kvalitativt och kvantitativt så oerhört utvecklade biografväsendet all teaterverksamhet vore dömd att föra ett tynande liv. De sakkunniga hava på grundval av inhämtat statistiskt material från Dramatiska teatern försökt bilda sig en uppfattning om, huruvida dylika farhågor som de ovan nämnda kunna anses hava något fog för sig. De sakkunniga hava låtit undersöka besöksfrekvensen på Dramatiska

teatern under den första femårsperioden efter inflyttandet i teaterhuset vid Nybroplan, när någon nämnvärd konkurrens från biograferna ännu icke existerade. Medeltalet besökare per föreställning under vart och ett av spelåren 1908—13 var respektive 634, 566, 564, 539 och 531. Under spelåren 1923—37 voro motsvarande siffror respektive 478, 449, 480, 360, 453, 472, 521, 488, 406, 616, 397, 450, 474 och 375. Dessa siffror utvisa, att på Dramatiska teatern besökarantalet under spelåren 1923—37 varit förhållandevis lägre än under femårsperioden 1908—13. Denna nedgång i publikfrekvensen är väl rent numerärt sett icke så särdeles stor, men det är dock märkligt, att över huvud en minskning i publikfrekvensen kunnat äga rum, samtidigt som Stockholms folkmängd sedan slutet av ovannämnda femårsperiod 1908—13 ökats med omkring 200 000 personer och kommunikationsmedlen så avsevärt förbättrats. Folkmängdsökningen och kommunikationernas förbättring borde ju hava medfört en stark publikökning. Det ligger nära till hands att söka förklaringen till den trots detta inträffade genomgående minskningen i publikfrekvensen i den betydliga omgestaltning, som nöjeslivet i Stockholm undergått genom biografväsendets oerhörda utveckling därstädes. Biografernas utbredning och starka grepp om allmänheten framgå av att under vart och ett av åren 1927—32 i Stockholm existerade i medeltal 82 biografer samt att det under denna tid årligen utlämnats i medeltal 7 439 759 biografbiljetter. Det synes de sakkunniga naturligt, att denna biografernas besöksfrekvens måste menligt inverka på teatrarnas publikfrekvens. Vad Dramatiska teatern angår har emellertid minskningen i publikfrekvensen såsom ovan nämnts icke varit så särdeles stor. I detta sammanhang hava de sakkunniga låtit göra en undersökning av besöksfrekvensen på Operan under ungefär motsvarande tidsperiod, utan att dock därav vilja draga några slutsatser vidkommande Dramatiska teatern. Nämda undersökning har visat, att på operaföreställningarna medelfrekvensen per föreställning varit under femårsperioden 1902—07, då praktiskt taget biografer icke funnos, 725 personer, under femårsperioden 1912—17 745 personer, under femårsperioden 1922—27 715 personer samt under femårsperioden 1932—37 788 personer. En jämförelse mellan besöksfrekvensen på Operan under den biograflösa femårsperioden 1902—07 och besöksfrekvensen under den senaste femårsperioden 1932—37 utvisar alltså, att medelfrekvensen varit ganska mycket mindre under tiden 1902—07 än under tiden 1932—37.

Såsom alldeles nya former av underhållning hava på de sista åren i allt högre grad framträtt radioverksamheten och idrotten, vilka också torde hava bidragit till minskningen av publikfrekvensen på Dramatiska teatern. Vad de genom radion utsända radioteaterföreställningarna angår, hava de sakkunniga observerat, att vissa radiopjäser, i vilka medverkat skådespelare från Dramatiska teatern, utsänts till och med tidigare än samma pjä-

ser haft sina premiärer på Dramatiska teatern. De sakkunniga vilja såsom sin åsikt framhålla, att detta förhållande ur ekonomisk synpunkt förefaller vara mycket olämpligt för Dramatiska teatern, då ju allmänhetens intresse för uppförandet å teatern av en pjäs, som tidigare utsänts genom radio, i regel måste väsentligt minskas. De sakkunniga vilja för sin del förorda, att utsändande genom radio av dylika föreställningar i allmänhet bör få anstå, till dess pjäsen spelats så länge på Dramatiska teatern, att publikintresset för densamma där avsevärt avmattats.

Kap. V. Vissa under utredningen diskuterade projekt till förändringar med avseende å Dramatiska teaterns verksamhet.

Enligt de för de sakkunnigas utredningsarbete givna direktiven hava de sakkunniga haft att ingående överväga olika utvägar att åstadkomma en förbättring och stabilisering av Dramatiska teaterns ekonomiska förhållanden, i vilket avseende de sakkunniga skulle hava full frihet att framkomma med förslag även till mycket långt gående och genomgripande förändringar med avseende å teaterns organisation, ledning och förvaltning.

De sakkunniga hava bland annat diskuterat möjligheten av att med bibehållande av den nuvarande organisationen åstadkomma besparingar dels genom förkortning av den årliga speltiden på teatern från nuvarande nio månader till förslagsvis åtta månader, dels ock genom förvandling av de nuvarande årsengagementen för skådespelarpersonalen till engagement, som skulle omfatta allenast den verkliga speltiden. Det stora övervägande flertalet skådespelare vid Dramatiska teatern är för närvarande engagerat på helår och lönerna äro årslöner, som uppgå till sammanlagt omkring 300 000 kronor. Genom att minska speltiden till åtta månader årligen och fastställa skådespelarlönerna till att utgå endast under denna reducerade speltid skulle man kunna nedbringa utgifterna för skådespelarnas löner till omkring 200 000 kronor och alltså härigenom vinna en utgiftsminskning på ej mindre än omkring 100 000 kronor. En ytterligare besparing genom förkortad speltid skulle även uppnås därigenom att de direkta spelkostnaderna skulle komma att minskas med omkring 35 000 kronor. En förkortning av speltiden på sätt ovan angivits skulle alltså medföra en sammanlagd utgiftsminskning av omkring 135 000 kronor. Emellertid skulle härigenom även recettinkomster och restituerad nöjesskatt samt inkomster av garderob- och programavgifter undergå reduktion. Storleken av denna reduktion kan med utgångspunkt från de i den tidigare omförmälda förslagsstaten för spel-

året 1934—35 upptagna inkomsterna beräknas uppgå till omkring 60 000 kronor. Den årliga besparingen genom en förkortning av speltiden på sätt ovan nämnts skulle alltså komma att utgöra $(135\,000 - 60\,000 =) 75\,000$ kronor.

En sådan reduktion av speltiden komme sannolikt att för skådespelarna vid teatern medföra en reduktion med inemot en tredjedel av deras årsinkomster. Skådespelarna skulle nämligen i de flesta fall säkerligen icke lyckas att genom utförande av annat arbete under den jämförelsevis korta tid av året, då de icke voro engagerade vid teatern, erhålla komensation för den förlorade lönen. De sakkunniga, som tidigare i annat sammanhang yttrat sig om de för närvarande till skådespelarna utgående lönerna, hava icke funnit sig böra göra någon anmärkning av innebörd, att de vore för högt tilltagna. Man torde också kunna räkna med att en stor del av skådespelarpersonalen icke skulle vara villig att låta sig reengageras vid teatern på de nu ifrågasatta villkoren. Härigenom skulle teaterns erkänt framstående skådespelarensemble komma att upplösas. Detta förhållande skulle, anse de sakkunniga, utan tvivel komma att medföra en sänkning av Dramatiska teaterns konstnärliga standard och i följd därav en ytterligare sänkning av teaterns inkomster. Med hänsyn till vad här ovan anförts hava de sakkunniga funnit sig icke böra framställa förslag i angivna riktning.

I ovannämnda för de sakkunnigas utredningsarbete lämnade direktiv har berörts frågan, huruvida det överhuvudtaget vore motiverat att staten, på sätt som hittills skett, upprätthålle en dramatisk scen i huvudstaden, och om det ej vore lämpligare att helt åt enskild företagsamhet överlämna att draga försorg om teaterkonstens utövande därstädes, liksom eljest i landet.

De sakkunniga hava även övervägt detta spörsmål. Vid en förändring av nyss antytt slag torde man få förutsätta, att den nuvarande teaterbyggnaden likväl i fortsättningen kommer till användning för teaterändamål. Dess användning för annan verksamhet synes med hänsyn till byggnadens beskaffenhet och de betydande kostnader, en ombyggnad skulle medföra, icke kunna ifrågakomma.

Om man alltså utgår från att byggnaden skulle upplåtas till enskild för bedrivande av teaterrörelse, förefalla två alternativa upplåtelseformer föredragesvis tänkbara. Enligt det ena alternativet skulle Dramatiska teatern med tillhörande rekvisita upplåtas till enskild företagare mot erläggande av efter marknadspris bestämd hyressumma, alltså utan understöd i någon form och följaktligen utan några förpliktelser utöver dem, som vanligen åligga nyttjanderättshavare. Enligt det andra alternativet skulle teatern upplåtas till enskild företagare, som mot understöd i form av hyresfri upplåtelse och eventuellt därutöver ett mindre kontant bidrag av allmänna medel skulle driva teaterverksamhet på eget ansvar såsom ett rent privat företag, ehuru med vissa kontraktsenligt åtagna förpliktelser med avseende å

den konstnärliga standarden och personalens rättsliga och ekonomiska ställning.

De sakkunniga vilja i detta sammanhang erinra därom, att den numera avlidne skådespelaren Gösta Ekman samt regissören Per Lindberg i december 1930 erbjödo sig att för bedrivande av teaterrörelse förhyra Dramatiska teaterns teaterbyggnad med till teatern hörande dekorationer, inventarier och rekvisita m. m. Detta erbjudande, som i själva verket endast innehöll en förklaring om principiell villighet att förhyra teatern samt några i anknytning därtill gjorda allmänna uttalanden, föranledde emellertid ingen åtgärd.

Det första alternativet skulle ur ekonomisk synpunkt givetvis vara synnerligen fördelaktigt för staten. Man torde emellertid kunna utgå från att den, som hade planer på att förhyra Dramatiska teatern, knappast skulle vara villig att låta staten föreskriva några villkor angående teaterrörelsens bedrivande. Ett uthyrande av Dramatiska teatern skulle således innebära, att teatern öppnades för en av staten fullkomligt okontrollerad verksamhet. En sådan anordning anse de sakkunniga böra vara helt utesluten. Den skulle innebära ett uppgivande av teaterns ställning såsom nationalscen och av statens sedan gammalt åtagna ansvar för den dramatiska konstens utövande i landets huvudstad. Med hänsyn till skådespelar- och annan personal skulle den även innebära en social försämring.

Det andra av de ovannämnda alternativen skulle ur ekonomisk synpunkt för staten innebära den fördelen, att det årliga statsunderstödet begränsades till en viss, fix summa, som sannolikt skulle betydligt understiga de nuvarande årliga statsbidragen till teatern. En förutsättning för detta alternativ måste vara, att staten vid träffande av avtal med den enskilda teaterföretagaren förbehölle sig en viss kontroll över teaterns konstnärliga standard samt tillförsäkrade sig att Dramatiska teaterns elevskola, folkföreställningar och skolföreställningar m. m. bibehölles.

Med ett överlåtande av Dramatiska teatern till sistnämnda slag av privatdrift synas emellertid förknippade avsevärda olägenheter på grund av svårigheten att erhålla nödvändiga både konstnärliga och ekonomiska garantier för teaterrörelsens framtida bedrivande. Den företagare, till vilken överlåtelsen skulle ske, måste vara besjälad av ett så levande teaterintresse samt förfoga över så stor konstnärlig ambition och begåvning, att vid företagets övertagande av teaterdriften även högt ställda konstnärliga och litterära krav på verksamheten kunde bli tillfredsställda. Såsom ett annat oeftergivligt villkor för en dylik överlåtelse framstår också, enligt de sakkunnigas mening, att berörda företagare kan basera teaterdriften på så stora kapitaltillgångar och har en så sund ekonomisk uppfattning, att det icke skall uppkomma någon frestelse för honom att äventyra teaterdriften genom oförsiktiga och djärva spekulationer i olika hänseenden. Vad teaterns

konstnärliga standard beträffar skulle väl teaterföretagaren vid ingående av avtalet kunna förpliktas att i viss utsträckning och ordning framföra mera tungt vägande skådespel på teaterns scen. Vanskligare vore att skapa säkerhet för att vid regissörs- och skådespelarstabens sammansättning en tillräckligt hög nivå upprätthölles. Ju längre staten dreve sina fordringar i dessa hänseenden, desto svårare skulle det under alla omständigheter bli att kunna träffa betryggande anordningar enligt detta alternativ. Vad särskilt angår den till Dramatiska teatern knutna personalen, skulle ett upplåtande av teaterns scen till nu ifrågakomna form av privatdrift sannolikt medföra, att teaterns stora och homogena ensemble komme att upplösas. I varje fall skulle en avsevärd försämring av personalens ställning med en dylik omläggning av teaterdriften knappast kunna undvikas.

Dramatiska teatern har genom sina traditioner och sin ställning såsom en teater, för vilken staten ytterst bär ansvaret, kommit att intaga den mest framskjutna platsen bland rikets talscener och i det allmänna medvetandet alltmera kommit att framstå såsom en verklig nationalteater. Denna nationalteaters uppgifter, vilka hittills nästan undantagslöst omfattat teaterverksamhet i Stockholm, hava på sistone genom Dramatiska teaterns livliga medverkan i den nybildade riksteaterorganisationen kommit att omfatta hela landet, så att man i ännu högre grad än förut kan tala om Dramatiska teatern såsom en rikets nationalscen. Enligt de sakkunnigas mening skulle denna dess ställning äventyras även vid en lösning enligt det nu behandlade alternativet, till stor skada för teaterkulturens utveckling i vårt land.

Med hänsyn till vad ovan anförts angående de vådor, som ett upplåtande av Dramatiska teatern enligt förevarande alternativ skulle medföra, anse sig de sakkunniga böra avstyrka jämväl detta.

Under diskussionen om det bästa sättet att ordna Dramatiska teaterns ekonomi har även dryftats ett mycket radikalt förslag, enligt vilket den statliga teaterverksamheten i teaterbyggnaden vid Nybroplan skulle nedläggas och överflyttas till den för Operan avsedda byggnaden, så att dramatisk och lyrisk konst skulle därstädes omväxlande spelas på samma scen. Genom en sådan sammanslagning skulle utan tvivel uppstå en del utgiftsminskningar, men också stora inkomstminskningar och andra olägenheter. De sakkunniga vilja i detta sammanhang erinra om att i slutet av år 1936 stadskamreraren i Göteborg, G. Parment, på uppdrag av drätselkammarens i Göteborg teaterberedning gjort en utredning angående de ekonomiska följderna av ett sammanförande av Lyriska teatern i Göteborg med Stadsteatern därstädes. Genom nämnda utredning ådagalades det, att en sammanslagning av ovannämnda två teatrar ingalunda skulle komma att medföra någon ekonomisk lättnad utan tvärtom en årlig förlust på sammanlagt omkring 75 000 kronor. Den främsta anledningen till den sålunda beräk-

nade förlusten har angivits vara, att antalet föreställningar på vardera av de båda teatrarna skulle genom en sammanslagning komma att minskas med ungefär hälften, vilket komme att medföra en däremot svarande minskning av recettinkomsterna. Då opera- och teaterförhållandena i Stockholm äro tämligen jämförbara med dem i Göteborg, torde vad som utrönts om det mindre lyckliga ekonomiska resultatet av en eventuell sammanslagning av de båda göteborgsteatrarna äga motsvarande tillämpning beträffande ett förläggande av Operans och Dramatiska teaterns verksamhet till samma scen. Förutom att en på detta sätt genomförd sammanslagning av Dramatiska teatern med Operan sålunda kan antagas bli ekonomiskt ofördelaktig, skulle emellertid en dylik anordning också medföra högst avsevärda olägenheter för den teater- och operaintresserade allmänheten. Det synes uppenbart, att antalet föreställningar såväl inom operafacket som inom den dramatiska avdelningen måste starkt begränsas, vilket främst torde komma att gå ut över de specialföreställningar till nedsatta biljettpriser, skol- och folkföreställningar, vilka för närvarande givas på bägge teatrarna. Härtill kommer att Operan saknar för en sådan sammanslagning erforderliga lokalutrymmen. Erfarenheter från utlandet synas också giva vid handen att i städer, där man har en enda stor, för musikaliska verk och teaterpjäser gemensam scen, man icke är belåten därmed, utan att man i stället flerstädes hyser planer på verksamhetens förläggande till skilda scener. Med hänsyn till vad nu anförts kunna de sakkunniga icke förorda en sammanslagning av Operans och Dramatiska teaterns verksamhet i den omfattning, som här avsetts.

Kap. VI. De sakkunnigas förslag till organisation av Operans och Dramatiska teaterns ledning och förvaltning.

I de för utredningsarbetet lämnade direktiven anförde departementschefen bland annat, att han under senare tid alltmånga haft sin uppmärksamhet riktad på en tanke, som tidigare berörts bland annat av 1929 års statsrevisorer och som måhända kunde innebära ett uppslag att taga vara på, nämligen ett sammanförande av Dramatiska teatern och Operan under en och samma styrelse och förvaltning med bibehållande av deras lokala och konstnärliga självständighet. Vidare anfördes, att det förefölle icke vara uteslutet, att, även om de båda scenerna bevarades förlagda till skilda lokaler, genom gemensamhet helt eller till en viss grad i fråga om kansli, verkstäder, förråd av olika slag, inköp, affischering och annonsering samt enhetlig planläggning av arbetet och en centraliserad skötsel av de båda scenerna, åtskilligt skulle vara att vinna ur ekonomisk synpunkt, varjämte

de konstnärliga uppgifterna kunde tänkas få gagn av en dylik gemensamhet. Slutligen anfördes, att en förändring av detta slag självfallet förutsatte, att de nuvarande teaterbolagen upplöstes och ersattes av ett nytt företag i aktiebolagets eller annan lämplig form.

De sakkunniga, som ingående övervägt och undersökt detta uppslag, hava kommit till det resultatet, att en omläggning av de båda företagens förvaltning efter de av departementschefen angivna riktlinjerna bör vidtagas och skola här nedan framlägga skälen för denna sin ståndpunkt.

Först må dock lämnas en redogörelse för de båda teaterföretagens tillkomst, nuvarande ställning samt förhållandet mellan dem och staten.

Kungl. teatern (Operan).

Genom avtal med Kungl. Maj:t och kronan av den 15 juni 1891 förband sig det konsortium, som under namn av teaterbyggnadskonsortiet bildats för uppförande av en ny teaterbyggnad, att på dåvarande operahusets tomt i kvarteret Norrström i Stockholm uppföra en ny teaterbyggnad i överensstämmelse med av Kungl. Maj:t godkänd ritning och arbetsplan. Byggnaden med all därtill hörande nödig inredning skulle efter arbetets fullbordande senast den 1 juli 1897 fritt överlämnas till statsverket.

För fullgörande av ovannämnda åtagande ställdes till teaterbyggnadskonsortiets förfogande, dels hela behållningen, 3 250 000 kronor, å ett för ifrågavarande ändamål upptaget premieobligationslån, dels ett av Stockholms stad utfäst bidrag å 600 000 kronor, dels ock den dåvarande operabyggnaden med all dess fasta inredning.

Sedan konsortiets åtagande enligt avtalet fullgjorts, skulle konsortiet ställa det kontanta överskottet av ovannämnda till dess förfogande ställda medel till Kungl. Maj:ts disposition för bildande av en reservfond till understödjande av den framtida verksamheten i den nya teaterbyggnaden.

För denna reservfond skulle gälla följande bestämmelser:

1) i händelse dessa för bildande av reservfond avsedda medel, vilka ej finge understiga 500 000 kronor, komme att överskjuta 1 000 000 kronor, skulle överskottet intill ett belopp av 200 000 kronor tillfalla Kungl. teaterns pensionskassa och Kungl. hovkapellet pensionsinrättning, att dem emellan fördelas på sätt, Kungl. Maj:t funne skäligt;

2) därest teaterverksamheten i den ifrågavarande byggnaden komme att upphöra, skulle nämnda reservfond eller vad därav finnes i behåll överlämnas till Stockholms stadsfullmäktige för att användas till det kulturändamål, Kungl. Maj:t kunde komma att gilla; samt

3) i händelse teaterverksamheten komme att upphöra eller det ordinarie anslaget till Operan icke vidare bleve av riksdagen beviljat, skulle av statsverket till Stockholms stad återgäldas det av staden till byggnadsarbetet anvisade bidraget å 600 000 kronor.

Genom nådiga brev av den 17 juni och den 23 september 1898 förordnades, att ifrågavarande reservfond skulle överlämnas till statskontoret för att där under benämning Kungl. teaterns reservfond förvaltas särskild från övriga under statskontorets vård ställda fonder.

Den 28 februari 1899 överlämnade teaterbyggnadskonsortiet till statskontoret 138 stycken av Bergslagens järnvägsaktiebolag utfärdade 5 procent obligationer å tillhoppa nominellt 500 400 kronor samt den 8 december påföljande år ett kontant belopp av 5 645 kronor 91 öre.

Kungl. teaterns reservfond har därefter under årens lopp ökat, dels genom kapitalvinster i samband med utlottning av obligationer, dels ock genom tillskott av lotterimedel. Fondens behållning uppgick den 30 juni 1937 till 4 204 439 kronor 15 öre.

Den 29 juni 1898 överlämnade teaterbyggnadskonsortiet den nya operabyggnaden till statsverket.

Sedan, efter framställning av Kungl. Maj:t, 1898 års riksdag medgivit, att den nya teaterbyggnaden vid Gustaf Adolfs torg i Stockholm samt Operans lösa egendom finge under vissa angivna bestämmelser och villkor för en tid av tio år, räknat från den 1 juli 1898, avgiftsfritt upplåtas åt ett aktiebolag med ett aktiekapital av minst 200 000 kronor, som skulle åtaga sig att på ett konsten värdigt sätt på nämnda teater utöva operaverksamhet, med rätt att därstädes, om omständigheterna sådant medgäve, även låta uppföra större skådespel, träffade Kungl. Maj:t och kronan den 30 juni 1898 avtal härom med ett nybildat aktiebolag, benämnt Kungl. teaterns aktiebolag.

Det nybildade aktiebolaget skulle enligt sin bolagsordning hava till ändamål att å Operan bedriva teaterverksamhet, ordnad enligt de närmare bestämmelser, som varda av Kungl. Maj:t genom utfärdat reglemente eller annorledes givna. Bolagets aktiekapital skulle utgöra minst 200 000 kronor och högst 600 000 kronor, fördelat å aktier på 1 000 kronor. Aktiekapitalet utgör för närvarande 294 000 kronor.

Bolagets nu gällande bolagsordning antogs vid bolagsstämmor den 30 november 1926 och den 12 juni 1927.

Operans nu gällande reglemente är givet av Kungl. Maj:t den 23 april 1926.

Det mellan Kungl. Maj:t och kronan, å ena, samt Kungl. teaterns aktiebolag, å andra sidan, ingångna avtalet av den 30 juni 1898 har sedermera ersatts med ett nytt avtal av den 28 februari 1908, vilket jämte ett tilläggsavtal av den 23 december 1920 senast förlängts att gälla för tiden från och med den 1 juli 1938 till och med den 30 juni 1948.

Avtalet av år 1908 innehåller bland annat,

att den av teaterbyggnadskonsortiet uppförda nya teaterbyggnaden upplåtes till bolaget till avgiftsfritt begagnande;

att den sålunda upplåtna egendomen, med vilken följde alla dekorationer, attributer, möbler, biblioteksföremål, maskiner m. m., av vad slag och beskaffenhet de vara månne, som dittills ingått bland Operans tillhörigheter, skulle, med undantag av de för uthyrning avsedda lokaler, för tiden från och med den 1 juli 1908 för operaverksamhet användas med rätt för bolaget att å nämnda teater jämväl låta undantagsvis uppföra större skådespel samt pantomimer i förening med balett;

att det yttre underhållet av teaterbyggnaden skulle bestridas av Kungl. Maj:t och kronan genom överintendentsämbetet;

att alla dekorationer, kostymer och övriga rekvisita, av vad namn de vara månne, som under kontraktstiden anskaffades, genast skulle tillfalla Kungl. Maj:t och kronan, som varken därför eller för inträdda förbättringar hade att lämna någon gottgörelse;

att bolaget ägde uppbära all avkomst av teaterbyggnaden, men själv bekosta uppvärmning, belysning, vattenförbrukning och den renhållning, som icke författningsenligt ålåg myndigheterna;

att till bestridande av teaterns utgifter finge användas, förutom recett- och extra inkomster samt avkomsten av fastigheten, de årliga anslag, som av Hans Maj:t Konungen och av staten lämnades, ävensom räntan å den till statskontorets förvaltning överlämnade reservfond, till den del denna reservfond — däri inbegripna de belopp, varmed densamma jämlikt bestämmelserna i nu ifrågasvarande avtal kunde ökas — icke blivit eller bleve använd för teaterverksamhetens upprätthållande;

att i övrigt för bestridande av teaterns utgifter nämnda reservfond finge anlitas allenast om och i den mån Kungl. Maj:t, sedan bolagets i aktiebolagslagen föreskrivna reservfond använts och därefter bolagets aktiekapital gått förlorat till ett belopp motsvarande 5 000 kronor mindre än två tredjedelar, på framställning av bolagets styrelse, kunde finna skäligt att om sådant anlåtande i nåder besluta;

att vad bolaget sålunda fått använda av Kungl. teaterns reservfond skulle, så snart teaterverksamheten lämnade disponibelt överskott och innan någon som helst årsvinst beräknades, till berörda reservfond återbäras;

att bolaget medgäves rätt att om bolaget så funne lämpligt överlåta upprätthållande av operaverksamheten åt annan person, som av Kungl. Maj:t godkändes;

att den årsvinst, som uppstode av bolagets verksamhet, skulle sålunda användas: att, därest bolagets verksamhet under ett eller flera år visat förlust, så att aktiekapitalet till större eller mindre del gått förlorat, detta skulle i främsta rummet med vinsten till sitt ursprungliga belopp fyllas; att, sedan därefter tio procent av överskottet avsatts till den i aktiebolagslagen föreskrivna reservfonden, av återstoden till aktieägarna skulle utdelas fem procent å aktiekapitalet; samt att vad som därefter återstode av årsvinsten skulle avsättas till en dispositionsfond, avsedd att i första hand täcka eventuella förluster å bolagets verksamhet och från vilken fond under avtalstiden någon utdelning icke finge ske i vidsträcktare mån än att, därest för något år bolagets bokslut icke skulle utvisa så stor vinst, att den ovan stadgade ränteutdelningen till aktieägarna kunde äga rum, men vid tiden för bokslutet funnes tillgångar å dispositionsfonden, vilka icke voro erforderliga för täckande av redan uppkomna förluster å bolagets verksamhet, sagda tillgångar fingo användas för fullgörande av den ränteutdelning, som icke kunnat med årsvinsten bestridas;

att, därest vid avtalstidens utgång verksamheten skulle finnas hava lämnat vinst, som ej blivit på grund av ovan angivna bestämmelser redan använd, denna vinst — däri jämväl inberäknat vad av dispositionsfonden kunde finnas kvar — skulle utdelas på så sätt, att en tredjedel skulle tillfalla Kungl. teaternas pensionsinrättning, en tredjedel Kungl. hovkapellet pensionsinrättning, var emot i avseende å återstående tredjedelen skulle så förfaras, att, i händelse prolongation av avtalet komme att äga rum, denna tredjedel skulle bilda en dispositionsfond, till vilken bolaget dock icke skulle äga vidsträcktare rätt än den, bolaget ägde till den dispositionsfond, vilken kunde komma att bildas under den period, som avtalet avsåge; men därest prolongation av avtalet icke ägde rum, sistberörda tredjedel skulle tilläggas den hos statskontoret förvaltade Kungl. teaterns reservfond;

att bolagets styrelse skulle bestå av fem personer, därav Kungl. Maj:t utsäga,

vare sig inom eller utom bolaget, tre och av dessa en till ordförande och en till verkställande direktör;

att de två övriga styrelseledamöterna valdes av bolagsmännen å bolagsstämma;

att, om teaterverksamheten under kontraktstiden icke utövades av annan, åt vilken bolaget lämnat sådant uppdrag, verkställande direktören skulle fungera såsom Operans chef och handhava hela förvaltningen, såväl den konstnärliga som den finansiella, dock att följande frågor skulle av verkställande direktören föredragas inför bolagets styrelse som i dem ägde att besluta, nämligen

uppgörande av Operans inkomst- och utgiftsstater,

engagement av följande, den artistiska och sceniska avdelningen tillhörande personal, nämligen kapellmästare, regissörer, kormästare, balettmästare, artister för sångscenen samt premiärdansöser och -dansöser, ävensom tillfälliga engagement,

anställande av kansli- och kontorspersonal, chef för den tekniska avdelningen, maskinmästare och förrådsförvaltare,

uppsättning av nya teaterstycken, förnyelser och förbättring av dekorationer m. m. till äldre stycken, då kostnaden överstiger 5 000 kronor, samt

bestämmande av biljett- och abonnemangspriser;

att, därest Operans chef av sjukdom eller annan anledning bleve för någon tid förhindrad att sin befattning bestrida, det ålåge bolagets styrelse att därom göra anmälan hos Kungl. Maj:t, som i sådant fall utsåge en t. f. chef, vilken i denna sin egenskap skulle för den tid teaterchefens förfall fortfore, vara bolagets verkställande direktör och ledamot i styrelsen;

att förvaltningen och räkenskaperna skulle för varje spelår granskas av två revisorer, därav en utsåges av Kungl. Maj:t och den andre valdes av bolaget å bolagsstämma;

att samtliga de av Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna i bolagets styrelse ävensom den av Kungl. Maj:t utsedde revisorn skulle av bolaget åtnjuta arvoden till de belopp, som av Kungl. Maj:t efter bolagets hörande bestämdes;

att det ålåge bolaget att till den teaterlevskola, som funnes inrättad vid Kungl. musikkonservatoriet, lämna ett årligt anslag av 3 500 kronor;

att avtalet skulle gälla till och med utgången av spelåret 1910—11 med rätt för bolaget att få avtalet förlängt på minst tre och högst sju år, därest bolaget därom gjorde underdånig ansökning före den 30 juni 1910;

att, därest bolaget på grund av de i lagen om aktiebolag den 28 juni 1895, § 54, förutsatta omständigheter skulle komma att under löpande avtalstid upphöra, avtalet vore hävt och skulle Kungl. Maj:t och kronan omedelbart inträda i det fria förfogandet över såväl fastigheten som teaterutensilier och ej utbetald, bolaget enligt avtalet tillförsäkrade anslag; samt

att, om bolaget skulle bryta emot sina åtaganden enligt avtalet, detsamma, därest det från Kungl. Maj:ts sida påyrkades, skulle anses vara genast förverkat.

Tilläggsavtalet av den 23 december 1920 innehåller, att i samband med att ett högre statsbidrag från och med år 1920 ställdes till förfogande för Operans verksamhet, de bestämmelser i avtalet av den 28 februari 1908, som hade avseende å anslag från Hans Maj:t Konungen, skulle upphöra att gälla.

Förutom de medel, som enligt nu nämnda avtal mellan Kungl. Maj:t och kronan, å ena, samt Kungl. teaterns aktiebolag, å andra sidan, ställts till Kungl. teaterns aktiebolags förfogande — recett- och extra inkomster, avkomst av fastigheten, årliga anslag från Hans Maj:t Konungen och staten (från och med

år 1920 anslag från staten å 150 000 kronor, men däremot icke något anslag från Hans Maj:t Konungen) samt räntan å Kungl. teaterns reservfond — hava för bestridande av Operans utgifter erhållits, dels anslag från Stockholms stad, dels ock penninglotterimedel, de senare uppgående till ett sammanlagt belopp per den 30 juni 1937 av 15 764 158 kronor 70 öre. Nämnda belopp är upptaget innanför linjen i Kungl. teaterns aktiebolags inventarium per den 30 juni 1937, varvid anmärkts, att penninglotterimedlen vid eventuell upplösning av Kungl. teaterns aktiebolag, skola, innan bolagets tillgångar skiftas, i mån av tillgång, inlevereras till statskontoret för att tilläggas Kungl. teaterns reservfond.

För bedömande av Kungl. teaterns aktiebolags årliga behov av anslag av lotterimedel må nämnas, att under spelåren 1935—36 samt 1936—37 av lotterimedel hava tagits i anspråk respektive 801 595 kronor 31 öre samt 774 611 kronor 87 öre. För spelåren 1937—38 och 1938—39 hava av lotterimedel hittills anslagits för spelåret 1937—38 800 000 kronor samt för spelåret 1938—39 hittills 575 000 kronor.

Kungl. teaterns aktiebolag har därjämte under första halvåret 1923 från Kungl. teaterns reservfond erhållit ett belopp av 1 163 000 kronor för operaverksamhetens uppehållande. Nämnda belopp, 1 163 000 kronor, som är upptaget innanför linjen i Kungl. teaterns aktiebolags inventarium per den 30 juni 1937, är, enligt från statskontoret erhållen uppgift, icke medräknat i Kungl. teaterns reservfonds redovisade behållning per den 30 juni 1937, 4 204 439 kronor 15 öre.

Kungl. teaterns aktiebolags ställning per den 30 juni 1937 framgår av följande balansräkning:

Tillgångar den 30 juni 1937:

Kassa	7 055: 97
Postgiro	745: 49
Checkräkning	110 163: 99
Kapitalräkning	57 657: 83
Obligationer	106 838: 50
Upplupna ej betalda räntor	47 303: 75
Bufféns konto	6 340: 79
Deponerade materielhyror	340: —
Utestående fordringar	25 338: 59
Att täckas av ännu ej influtna lotterimedel	163 540: 11
	Kronor 525 325: 02

Skulder den 30 juni 1937:

Aktiekapital	294 000: —
Kerstin Levins donationsfond	4 018: 67
Resestipendiefonden	4 480: 15
Lån	130 000: —
Reserverade medel för fastigheten	12 769: 49
Reserverade medel för skjudet på Gärdet	3 796: 01
Björnska fonden	16 910: 35
Innehållningar å personalens löner för utgifter till kassor	3 987: 78
Obetalda räkningar	55 362: 57
	Kronor 525 325: 02

Dramatiska teatern.

Genom nådigt brev av den 30 april 1901 beviljades ett konsortium, benämnt Dramatiska teaterns byggnadskonsortium, tillstånd att anordna ett penninglotteri för bestridande av kostnaderna för uppförande av en för dramatisk teaterverksamhet avsedd byggnad i Stockholm. Såsom villkor för lotteriet angavs, bland annat, att konsortiet skulle förbinda sig, dels att å därför avsedd av konsortiet inköpt mark uppföra en sådan byggnad enligt ritningar, som skulle fastställas av Kungl. Maj:t, dels ock att, sedan teaterbyggnaden blivit färdig, till statsverket med äganderätt överlämna densamma.

Lotteriet skulle bestå av tjugo dragningar. Av behållningen för varje dragning, 300 000 kronor, skulle 200 000 kronor tillfalla byggnadskonsortiet och högst 100 000 kronor användas för bestridande av lotteriets omkostnader med iakttagande av, att, sedan lotteriet avslutats och slutlig redovisning för dessamma avgivits, Kungl. Maj:t skulle bestämma om dispositionen för teaterändamål av det då befintliga överskottet, i den mån detta icke erfordrades för teatern med vad därtill hörde.

Genom nådiga brev av den 1 juli 1904 och den 20 januari 1905 beviljades konsortiet tillstånd till ytterligare ett antal dragningar för bestridande av konsortiets kostnader.

Genom ett den 7 februari 1910 dagtecknat överlåtelsebrev överlämnade aktiebolaget Dramatiska teaterbyggnadskonsortiet (som trätt i stället för Dramatiska teaterns byggnadskonsortium) teaterbyggnaden till statsverket.

Sedan aktiebolaget Dramatiska teaterbyggnadskonsortiet jämlikt de meddelade föreskrifterna angående det penninglotteri, vartill konsortiet erhållit tillstånd, anhållit om föreskrift med avseende å överlämnande av överskottsmedlen å lotteriet, utgörande 285 660 kronor 73 öre jämte räntor, föreskrev Kungl. Maj:t den 18 februari 1910, att nämnda överskottsmedel å lotteriet skulle överlämnas till statskontoret, att av sagda medel Dramatiska teaterns aktiebolag, som under tiden bildats för bedrivande av verksamheten vid teatern, skulle erhålla ett räntefritt amorteringslån på 160 000 kronor att återbetalas under sju år med en sjundedel årligen, att statskontoret finge tillgodogöra sig ett förskjutet belopp av 8 289 kronor 66 öre samt att av därefter återstående överskottsmedel skulle bildas en i avtal mellan Kungl. Maj:t och Dramatiska teaterns aktiebolag omförmäld reservfond, samt att till denna fond jämväl skulle ingå de medel, som Dramatiska teaterns aktiebolag hade att årligen återbära av det bolaget beviljade lånet.

Det Dramatiska teaterns aktiebolag sålunda beviljade lånet å 160 000 kronor har därefter återbetalats och tillagts den hos statskontoret förvaltade Dramatiska teaterns reservfond.

Sedan Kungl. Maj:t funnit, att teaterverksamheten i den nya teaterbyggnaden lämpligast borde ordnas i huvudsaklig överensstämmelse med ett av en för ändamålet tillsatt kommitté avgivet alternativt förslag på så sätt, att teaterbyggnaden jämte därtill hörande lös egendom för en tid av tio år upplätes åt ett aktiebolag med ett aktiekapital av minst 200 000 kronor, vilket bolag skulle åtaga sig att inom teaterbyggnaden utöva teaterverksamhet, upplät Kungl. Maj:t och kronan genom avtal av den 14 december 1907 till ett nybildat aktiebolag, benämnt Dramatiska teaterns aktiebolag, för avgiftsfritt begagnande den nyuppförda teaterbyggnaden.

Det nybildade aktiebolaget skulle enligt sin bolagsordning hava till ändamål att å Dramatiska teatern bedriva teaterverksamhet, ordnad enligt de närmare

bestämmelser, som varda av Kungl. Maj:t genom utfärdat reglemente eller annorledes i nåder givna. Genom beslut å bolagsstämma den 24 november 1920 ändrades denna bestämmelse på så sätt, att orden »å Dramatiska teatern» strökos.

Dramatiska teaterns nu gällande reglemente är givet av Kungl. Maj:t den 27 januari 1922.

Bolagets aktiekapital skulle enligt bolagsordningen utgöra minst 200 000 kronor och högst 600 000 kronor, fördelat å aktier på 1 000 kronor. Aktiekapitalet utgör för närvarande 200 000 kronor.

Det mellan Kungl. Maj:t och kronan, å ena, samt Dramatiska teaterns aktiebolag, å andra sidan, ingångna avtalet innehåller bland annat,

att med den upplåtna teaterbyggnaden följde alla befintliga dekorationer, attributer, möbler, biblioteksföremål, maskiner m. m., som anskaffats för teaterbyggnaden vid Kungsträdgården, med undantag av vissa effekter, som skulle överlämnas till Operan;

att den upplåtna egendomen skulle, med undantag av de för uthyrning avsedda lokalerna, för tiden från och med spelåret 1907—08 användas för teaterverksamhet, dock att bolaget icke skulle vara skyldigt att börja spelverksamheten förrän teatern blivit för ändamålet färdig;

att det yttre underhållet av teaterbyggnaden skulle bestridas av Kungl. Maj:t och kronan genom överintendentsämbetet;

att alla dekorationer, kostymer och övriga rekvisita, av vad namn de vara månne, som under kontraktstiden anskaffades, genast skulle tillfalla Kungl. Maj:t och kronan, som varken därför eller för inträdda förbättringar hade att lämna gottgörelse;

att bolaget ägde uppbära all avkomst av teaterbyggnaden, men själv bekosta uppvärmning, belysning, vattenförbrukning och den renhållning, som icke författningsenligt ålåg myndigheterna;

att till bestridande av teaterns utgifter finge användas recett- och extra inkomster samt avkomsten av fastigheten ävensom räntan å den reservfond, som genom medel från dramatiska teaterbyggnadskonsortiet kunde komma att bildas, i förening med de belopp, varmed densamma jämlikt bestämmelserna i ifrågavarande avtal kunde komma att ökas;

att i övrigt för bestridande av teaterns utgifter nämnda reservfond, som under benämning »Dramatiska teaterns reservfond» skulle ställas under statskontorets förvaltning, finge anlitas allenast om och i den mån Kungl. Maj:t, sedan bolagets i aktiebolagslagen föreskrivna reservfond använts och därefter bolagets aktiekapital gått förlorat till ett belopp motsvarande 5 000 kronor mindre än två tredjedelar, kunde, på framställning av bolagets styrelse, finna skäligt att om sådant anlitan i nåder besluta;

att vad bolaget sålunda fått använda av »Dramatiska teaterns reservfond» skulle, så snart verksamheten lämnade disponibelt överskott och innan någon som helst årsvinst beräknades, till berörda reservfond återbäras;

att den årsvinst, som uppstode av bolagets verksamhet, skulle sålunda användas: att, därest bolagets verksamhet under ett eller flera år visat förlust, så att aktiekapitalet till större eller mindre del gått förlorat, detta skulle i främsta rummet med vinsten till sitt ursprungliga belopp fyllas; att, sedan därefter tio procent av överskottet avsatts till den i aktiebolagslagen föreskrivna reservfonden, av återstoden till aktieägarna skulle utdelas fem procent å aktiekapitalet; samt att vad som därefter ytterligare återstode av årsvinsten skulle avsättas till en dispositionsfond, avsedd att i första hand täcka eventuella förluster å

bolagets verksamhet, och från vilken fond under avtalstiden någon utdelning icke finge ske i vidsträcktare mån än att, därest för något år bolagets bokslut icke skulle utvisa så stor vinst, att den ovan stadgade ränteutdelningen till aktieägarna kunde äga rum, men vid tiden för bokslutet funnes tillgångar å dispositionsfonden, vilka icke vore erforderliga för täckande av redan uppkomna förluster å bolagets verksamhet, sagda tillgångar fingo användas för fullgörande av den ränteutdelning, som icke kunnat med årsvinsten bestridas;

att, därest vid avtalstidens utgång verksamheten funnes hava lämnat vinst, som ej blivit på grund av här ovan meddelade bestämmelser redan använd, denna vinst skulle — däri jämväl inberäknat vad av dispositionsfonden funnes kvar — utdelas på så sätt, att två tredjedelar skulle avsättas till en fond för pensionering av personal vid Dramatiska teatern, varemot i avseende å den återstående tredjedelen skulle sålunda förfaras, att, i händelse prolongation av avtalet komme att äga rum, denna tredjedel skulle bilda en dispositionsfond, till vilken bolaget dock icke skulle äga vidsträcktare rätt än den bolaget ägde till den dispositionsfond, vilken kunde komma att bildas under den tid avtalet avsåge; men, därest prolongation av avtalet icke ägde rum, skulle sistberörda tredjedel tilläggas Dramatiska teaterns reservfond;

att bolagets styrelse skulle bestå av fem personer, därav Kungl. Maj:t utsåge vare sig inom eller utom bolaget tre och av dessa en till ordförande, en till vice ordförande och en till verkställande direktör;

att de två övriga styrelseledamöterna valdes av bolagsmännen å bolagsstämma;

att verkställande direktören, vilken skulle vara Dramatiska teaterns chef, handhade hela förvaltningen, såväl den konstnärliga som den finansiella, dock att följande frågor skulle av verkställande direktören hänskjutas till bolagets styrelse, som ägde att i dem besluta, nämligen

teaterns inkomst- och utgiftsstat,

engagement av skådespelare eller skådespelerska, därest hans eller hennes sammanlagda avlöningsförmåner skulle överstiga 8 000 kronor om året, anställande av kamrerare så ock föreståndare för teaterns elevskola,

uppsättning av nytt eller förnyelse av gammalt teaterstycke, om kostnaden i någotdera fallet överstege 5 000 kronor,

inköp av dramatiskt verk, därest den äskade ersättningen skulle överstiga 3 000 kronor, och

bestämmande av biljett- och abonnemangspriser;

att, därest teaterns chef av sjukdom eller annan anledning bleve för någon tid förhindrad att sin befattning bestrida, det ålåg bolagets styrelse att därom göra anmälan hos Kungl. Maj:t, som i sådana fall utsåge en t. f. chef, vilken i denna sin egenskap skulle för den tid, teaterchefens förfall fortfore, vara bolagets verkställande direktör och ledamot i styrelsen;

att förvaltningen och räkenskaperna skulle för varje spelår granskas av två revisorer, därav en utsåges av Kungl. Maj:t och den andre valdes av bolaget å bolagsstämma;

att samtliga de av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter i bolagets styrelse ävensom den av Kungl. Maj:t utsedde revisorn skulle av bolaget åtnjuta arvoden till de belopp, som av Kungl. Maj:t, efter bolagets hörande, bestämdes;

att avtalet skulle gälla till och med utgången av spelåret 1917—18 och att, därest uppsägning icke skedde senast aderton månader före avtalstidens utgång, avtalet skulle anses förlängt på ytterligare tio år;

att, därest bolaget på grund av de i lagen om aktiebolag den 28 juni 1895,

§ 54, förutsatta omständigheter komme att under löpande avtalstid upphöra, avtalet vore hävt och skulle Kungl. Maj:t och kronan omedelbart inträda i det fria förfogandet över såväl fastigheten som teaterutensilier och ej utbetalda bolaget, enligt avtalet tillförsäkrade medel; samt

att, om bolaget skulle bryta mot sina åtaganden enligt avtalet, detsamma, därest Kungl. Maj:t och kronan sådant påyrkade, skulle anses förverkat.

Nämnda mellan Kungl. Maj:t och kronan samt bolaget ingångna avtal har successivt förlängts senast till den 30 juni 1948.

Förutom de medel, som enligt avtalet ställts till Dramatiska teaterns aktiebolags förfogande — recett- och extra inkomster, avkomst av fastigheten samt räntor å Dramatiska teaterns reservfond — hava för bestridande av teaterns utgifter erhållits penninglotterimedel, uppgående per den 30 juni 1937 till ett sammanlagt belopp av 5 688 649 kronor 92 öre. Nämnda belopp är upptaget innanför linjen i Dramatiska teaterns aktiebolags balansräkning per den 30 juni 1937, varvid anmärkts, att penninglotterimedlen skola i mån av tillgång inlevereras till statskontoret.

För bedömande av Dramatiska teaterns aktiebolags årliga behov av anslag av lotterimedel må nämnas, att för vart och ett av spelåren 1936—37 och 1937—38 hava av lotterimedel anslagits 300 000 kronor. Därjämte hava anslagits för täckande av det vid utgången av spelåret 1936—37 redovisade underskottet å 273 559 kronor 82 öre samt för verksamheten under spelåret 1938—39 sammanlagt 474 000 kronor.

Dramatiska teaterns aktiebolag har därjämte under åren 1930—36 från Dramatiska teaterns reservfond erhållit — med avdrag för verkställd amortering — sammanlagt 228 000 kronor. Nämnda belopp är upptaget innanför linjen i Dramatiska teaterns aktiebolags balansräkning per den 30 juni 1937, och ingår, enligt från statskontoret erhållen uppgift, i Dramatiska teaterns reservfonds redovisade behållning per den 30 juni 1937, 316 735 kronor 95 öre.

Dramatiska teaterns aktiebolags ställning per den 30 juni 1937 framgår av följande balansräkning.

Tillgångar den 30 juni 1937:

Postgiro	6 151: 90	
Diverse fordringar	26 426: 22	
Förskotterade medel för byggande av nytt dekorationsmagasin	91 000: —	
Från 1932/33—1933/34 balanserat underskott	91 741: 35	
Underskott	181 818: 47	273 559: 82
	Kronor	397 137: 94

Skulder den 30 juni 1937:

Banklån	179 269: 23	
Diverse skulder	15 279: 34	
Reserverade brandsättningsmedel för magasinet	2 589: 37	
Aktiekapitalet	200 000: —	397 137: 94

Från och med år 1911 av Kungl. Maj:t anvisade lotterimedel, att i mån av tillgång inlevereras till statskontoret; kr. 5 688 649: 92. Av Kungl. Maj:t beviljade räntefria lån ur Dramatiska teaterns reservfond; kr. 228 000: —.

Kronor 397 137: 94

Den ovan lämnade redogörelsen ger förklaringen till varför Operan och Dramatiska teatern kommit att drivas såsom rättsligt, administrativt och ekonomiskt skilda företag. Enligt de sakkunnigas mening föreligga emellertid inga hållbara skäl att i fortsättningen upprätthålla denna dualism. Då både Operan och Dramatiska teatern äro belägna i en och samma stad och drivas med statsmedel samt hava likartade uppgifter och ändamål, synes det vara en naturlig sak att frågan om deras sammanförande under en enhetlig ledning tages under övervägande. Det förhållandet, att den med statsmedel bekostade sceniska verksamheten i huvudstaden bedrives av två utav varandra oberoende företag med särskilda styrelser och tjänstemannastaber m. m., gör förvaltningen av denna verksamhet både tung och opraktisk, försvårar möjligheten till samarbete mellan de båda teatrarna och medför onödiga kostnader. Den tendens till centralisering och koncentration i administration och organisation, som utmärker nutida affärsverksamhet och vars syfte är driftkostnadsminskning, torde kunna finna sin tillämpning även på det verksamhetsområde, varom här är fråga. Ty ur kostnadssynpunkt är det nödvändigt, att jämväl opera- och teaterverksamhet skötes efter moderna och effektiva affärsmetoder, så vitt som detta kan ske utan att de konstnärliga uppgifterna härigenom lida men. En rationaliseringsprocedur, som för Operan och Dramatiska teatern skulle innebära, att företagen erhöles en och samma ledning, gemensamt kansli samt gemensamma verkstäder och ateljéer måste själfvallet medföra betydande besparingar. En ingående undersökning beträffande storleken av dessa besparingar har visat, att de skulle komma att utgöra icke mindre än omkring 75 000 kronor årligen. De sakkunniga vilja senare i ett sammanhang återkomma med en detaljerad redogörelse för berörda undersökningar.

Med hänsyn till dels nämnda besparingar i driftskostnaderna, dels den önskvärda förenklingen i administration och förvaltning, dels ock de ökade möjligheterna till samarbete mellan de båda scenerna vilja de sakkunniga förorda, att de båda teaterbolagen upplösas genom likvidation, att deras verksamhet övertages av ett enda, nytt rättssubjekt samt att i samband härmed en sammanslagning av de båda teatrarnas nuvarande kanslier, verkstäder och ateljéer äger rum.

De sakkunniga — som redan tidigare avvisat tanken på en lokal sammanslagning av Operans och Dramatiska teaterns verksamhet — anse i likhet med departementschefen, att vid den av de sakkunniga ifrågasatta sammanslagningen av de båda teatrarna dessas lokala och konstnärliga självständighet bör bibehållas. De sakkunniga hava visserligen diskuterat den möjligheten, att Operan och Dramatiska teatern skulle hava gemensam chef i stället för, såsom nu är förhållandet, var sin. Enligt de sakkunnigas uppfattning skulle det emellertid helt säkert visa sig synnerligen svårt att finna en person, som ur konstnärlig synpunkt skulle kunna anses tillräckligt kva-

lificerad för en dylik kombinerad opera- och teaterchefsbefattning. Men även om vederbörandes konstnärliga kapacitet vore att anse såsom tillräcklig, befara de sakkunniga, att han skulle komma att belastas med en alltför tung arbetsbörda och på grund därav icke kunna med tillräcklig kraft och auktoritet sköta sina åligganden, vilket uppenbarligen på ett högst betänkligt sätt måste inverka på de båda teatrarnas skötsel. Med hänsyn till vad ovan anförts angående de båda teatrarnas konstnärliga självständighet och angående de praktiska svårigheterna att inrätta en för de båda teatrarna gemensam chefsbefattning förorda de sakkunniga bibehållandet vid Operan och Dramatiska teatern även i fortsättningen av båda de nuvarande chefsbefattningarna, vilkas innehavare sålunda skulle komma att, var och en, i vad anginge den honom underställda scenen, utöva den närmaste ledningen av och tillsynen över den därstädes bedrivna verksamheten.

Enligt de sakkunnigas mening är det önskvärt, att de båda teatercheferna få tillfälle att ägna huvudparten av sin tid åt de arbetsuppgifter, som sammanhånga med den konstnärliga ledningen. Om de skola i lika mån dela sina krafter mellan dessa arbetsuppgifter och de ekonomiska och administrativa spörsmålen, är det fara värt, att deras krafter alltför mycket splittras eller att ettdera av berörda huvudintressen blir försummat. Såsom de sakkunniga i det föregående framhållit, är det vidare angeläget att i teaterverksamheten den ekonomiska omtanken kommer till starkare uttryck än hittills skett. Med hänsyn härtill synes det de sakkunniga erforderligt, att i den nya organisationens omedelbara ledning de ekonomiska intressena bliva tillvaratagna genom en särskild funktionär. Detta synes även nödvändigt på grund av den ifrågasatta sammanslagningen och för att emellan teatrarna det samarbete på det ekonomiska området, som måste förutsättas för ett effektivt förverkligande av de ifrågasatta rationaliseringsplanerna, verkligen skall komma till stånd. De sakkunniga föreslå därför tillskapandet av en för de båda teatrarna gemensam befattning, vilkens innehavare bör hava överinseendet över och det närmaste ansvaret för de båda teatrarnas ekonomiska skötsel och administration. Denne befattningshavare, förslagsvis benämnd ekonomidirektör, bör enligt de sakkunnigas uppfattning utnämnas av Kungl. Maj:t samt erhålla samma befogenheter vid handläggandet av teatrarnas ekonomiska frågor, som de båda teatercheferna äga vid behandlingen av respektive teatrar konstnärliga frågor. Enligt de sakkunnigas mening bör ekonomidirektörens inflytande på stiftelsens ekonomiska angelägenheter vara så beskaffat, att en var av teatercheferna vid avgörandet av vederbörande teaters konstnärliga angelägenheter måste samråda med ekonomidirektören angående därmed förenade utgifter. För det fall att meningsskiljaktigheter därvid skulle uppstå emellan nämnda båda befattningshavare, bör den föreliggande frågan hänskjutas till företagets styrelse för avgörande.

De sakkunniga förbise icke, att den nu föreslagna organisationen av företags närmaste ledning ställer mycket stora krav på vederbörande funktionärers insikter, omdöme och takt samt vilja till gott samarbete och likaså förutsätter en kraftfull, oberoende och för uppgiften hängiven och verksam styrelse. Det kommer alltså, om förslaget förverkligas, att ligga synnerlig vikt vid själva personvalet. Den invändningen ligger nära till hands, att ekonomidirektören kommer att erhålla för stor makt, och att han kan komma att verka hämmande på den konstnärliga verksamheten. Mot sådana olägenheter utgör emellertid en styrelse med behörig auktoritet det erforderliga korrektivet. Under alla förhållanden hava de sakkunniga med hänsyn till statens intressen och vunna erfarenheter funnit sig icke kunna undgå att påkalla inrättandet av denna tjänst såsom en garanti för att de ekonomiska synpunkterna må komma att bli tillbörligt beaktade vid företagets skötsel. I detta sammanhang vilja de sakkunniga erinra om, att även 1933 års teaterutredning varit inne på denna tankegång, då den förordade, att Dramatiska teaterns kamrerarbefattning skulle utvecklas till en befattning, liknande ekonomiinspektörens vid Operan.

För att övertaga teaterbolagens verksamhet bör enligt de sakkunnigas mening en stiftelse inrättas. Något hinder att välja formen av ett aktiebolag eller en ekonomisk förening föreligger visserligen icke. Men dessa former synas de sakkunniga medföra onödigt tungroddhet i administrationen och förvaltningen och dessutom vara olämpliga med hänsyn till att man för företagets upprätthållande säkerligen måste förutsätta kontinuerliga avsevärda tillskott av allmänna medel. Ur dessa synpunkter förefaller stiftelseformen vara den mest ändamålsenliga.

Upplåtelse av teaterverksamheten vid de Kungl. teatrarna till en för ändamålet bildad stiftelse synes kunna ske enligt följande alternativ:

a) En stiftelse, som skall hava till ändamål att driva teaterverksamhet vid de Kungl. teatrarna, och för vilken Kungl. Maj:t skall fastställa stadgar, bildas av en eller flera personer. Det för stiftelsens bildande erforderliga kapitalet torde lämpligen kunna anskaffas på det sätt, att stiftarna erhålla anslag därtill av lotterimedel.

Mellan stiftelsen, å ena, samt aktiebolagen, å andra sidan, träffas med Kungl. Maj:ts och kronans medgivande överenskommelse om att stiftelsen skall övertaga bolagens nyttjanderätter till teaterbyggnaderna och rekvisita m. m. samt bolagens rättigheter och skyldigheter mot personal m. m.

Även bolagens tillgångar och skulder i övrigt, med undantag av återbetalningsskyldigheten till reservfonderna, torde lämpligen böra övertagas av stiftelsen.

b) Mellan Kungl. Maj:t och kronan, å ena, samt bolagen, å andra sidan, träffas en överenskommelse, att av bolagens tillgångar skall bildas en i över-

enskommelsen närmare angiven stiftelse, vars stadgar skola fastställas av Kungl. Maj:t, samt att aktiebolagen skola till stiftelsen överlåta samtliga sina övriga rättigheter mot det att stiftelsen åtager sig att svara för bolagens samtliga skulder — utom återbetalningsskyldigheten till reservfonderna — samt övriga förpliktelser gentemot anställd personal m. m.

Man kan också tänka sig den möjligheten, att stiftelsen bildas av det ena bolagets tillgångar — exempelvis av tillgångarna i det aktiebolag, som först träder i likvidation — samt att det andra aktiebolaget, sedan detsamma trätt i likvidation, därefter överlåter sin verksamhet till stiftelsen på sätt, som ovan under a) sägs.

Rent formellt kan det måhända synas oegentligt att en likvidator med det likviderande aktiebolagets egendom bildar en stiftelse. Men reellt blir resultatet för det likviderande aktiebolaget detsamma som enligt den under a) föreslagna transaktionen. En fördel med den under b) föreslagna transaktionen kan måhända vara, att icke några nya medel behöva anskaffas för stiftelsens bildande, men å andra sidan torde denna synpunkt med hänsyn till det påräknade behovet av nya anslag för teaterverksamhetens be drivande vara av mindre betydelse.

I anknytning till den historiska traditionen synes stiftelsens benämning lämpligen böra bli »Stiftelsen de Kungl. teatrarna». Med hänsyn till de statliga understöd, som jämväl i fortsättningen torde komma såväl Operan som Dramatiska teatern till del, bör stiftelsens styrelse utses av Kungl. Maj:t. Vad styrelsens sammansättning beträffar vilja de sakkunniga föreslå, att styrelseledamöternas antal sättes lågt, då härigenom mycket vinnes i effektivitet, varjämte kostnaderna för arvoden till ledamöterna nedbringas. De sakkunniga anse därför, att styrelseledamöternas antal icke bör bestämmas till högre än tre. De sakkunniga hava i detta sammanhang diskuterat den möjligheten, att operachefen, chefen för Dramatiska teatern och ekonomidirektören tillsammans skulle komma att utgöra denna styrelse. Även om en sålunda sammansatt styrelse skulle medföra en stark koncentration av ansvaret, förenkling av administrationsapparaten och en viss kostnadsbesparing, måste de sakkunniga bestämt avråda från att styrelsen organiseras på detta sätt, enär grundad anledning synes föreligga att befara uppkomsten av slitningar mellan ledamöterna vid meningsskiljaktigheter dem emellan. Den av de sakkunniga föreslagna inbördes ställningen mellan teatercheferna och ekonomidirektören nödvändiggör tillvaron av en objektiv prövningsinstans, där alltså ingen av dessa befattningshavare är ledamot. Styrelsen bör följaktligen sammansättas av personer utanför de båda teatrarna. Endast under denna förutsättning torde styrelsen kunna framträda och handla med den oväld och auktoritet, som äro erforderliga för en framgångsrik ledning av den nya stiftelsens verksamhet. Där-

emot synes det lämpligt, att ålägga teatercheferna och ekonomidirektören att närvara vid styrelsens sammanträden samt att, var och en i fråga om på honom ankommande ärenden, vara föredragande i styrelsen med rätt att yttra sig i förekommande frågor och få sin mening antecknad till protokollet.

Ifråga om mandattiden för teatercheferna anse de sakkunniga den hittills tillämpade ordningen med treårsförordnanden böra bibehållas. Rörande ekonomidirektören synes det vara av vikt, att dennes förordnande icke erhåller en allt för snävt tillmätt giltighetstid. På ekonomidirektören kommer nämligen i hög grad att vila ansvaret för kontinuiteten i företagets administration. Vid sådant förhållande hava de sakkunniga funnit sig böra föreslå, att ekonomidirektören förordnas för en tid av högst sju år i sänder.

Kap. VII. Stadgar för »Stiftelsen de Kungl. teatrarna».

De sakkunniga framlägga här nedan förslag till stadgar för den av de sakkunniga tilltänkta stiftelsen. Vid utarbetandet av detta stadgeförslag hava de sakkunniga i viss mån haft ledning av de utav Kungl. Maj:t utfärdade, för Operan och Dramatiska teatern nu gällande reglementena. Dessa reglementen böra, därest den av de sakkunniga förordade stiftelsen kommer till stånd, enligt de sakkunnigas uppfattning upphävas, enär de förut-sätta tillvaron av de båda teaterbolag, vilkas upplösning de sakkunniga förordat. De sakkunniga, för vilka det förefaller, som om de i de båda reglementena intagna bestämmelserna vore onödigt detaljrika och ingående, hava vid utarbetandet av stadgeförslaget strävat efter att däri medtaga endast för stiftelsens organisation och verksamhet väsentliga bestämmelser och på grund härav därur uteslutit åtskilliga i reglementena intagna föreskrifter om de olika vid teatrarna anställda befattningshavarnas åligganden, uppsägning av anställningskontrakt, bekostande av kostymering och utdömande av plikt för befattningshavarna vid tjänsteförsummelser m. m. Sistnämnda föreskrifter höra enligt de sakkunnigas mening rätteligen hemma i sådana instruktioner eller ordningsföreskrifter, som böra av stiftelsens styrelse utfärdas, eller avse förhållanden, som böra regleras genom bestämmelser i de med de anställda slutna kontrakten. Under åberopande av vad som anförts i detta och i det närmast föregående kapitlet i de sakkunnigas betänkande, vilja de sakkunniga föreslå, att berörda reglementen upphävas och att för stiftelsen utfärdas stadgar av följande lydelse:

Stadgar för Stiftelsen de Kungl. teatrarna.

§ 1.

Stiftelsen de Kungl. teatrarna har till uppgift att genom utövande av musikalisk scenisk verksamhet på Kungl. teatern (Operan) i Stockholm och dramatisk scenisk verksamhet på Kungl. Dramatiska teatern därstädes, genom företagande av turnéer i andra delar av Sverige samt eljest på sätt som befinnes lämpligt främja god musikalisk och dramatisk konst, varvid bör eftersträvas att i största möjliga mån bereda plats för verk av svenska tonsättare och författare.

Stiftelsen bör vid fullgörande av denna sin uppgift beakta vikten av att dess verksamhet står i kontakt med tidens kulturella och sociala liv och utgör en faktor av folkuppfostrande betydelse.

§ 2.

Förvaltningen av stiftelsens nuvarande egendom jämte vad som framdeles kan komma att till stiftelsen överlämnas av staten, kommuner eller enskilda ävensom vården och förvaltningen av stiftelsens angelägenheter i övrigt omhänderhavas av stiftelsens styrelse.

§ 3.

Stiftelsens styrelse, som har sitt säte i Stockholm, består av tre av Kungl. Maj:t för en tid av högst tre år i sänder utsedda ledamöter jämte två suppleanter. Bland ledamöterna förordnar Kungl. Maj:t en att vara styrelsens ordförande.

Styrelsen utser inom sig vice ordförande.

Styrelsen sammanträder på kallelse av ordföranden eller vid förfall för denne av vice ordföranden, så ofta ärendena därtill föranleda.

Styrelsen är beslutsmässig, då minst två ledamöter äro tillstädes och om beslutet ense.

Beslut fattas med enkel röstövertikt.

Vid styrelsens sammanträden skall föras protokoll.

Suppleant äger närvara vid styrelsens sammanträden med rätt att deltaga i överläggningarna samt att få sin mening antecknad till protokollet.

§ 4.

I avseende å stiftelsens skötsel tillkommer det styrelsen särskilt att fatta beslut i följande ärenden:

1. Fastställande av spelplaner.
2. Inköp och uppsättning av nytt sceniskt verk samt nyuppsättning av äldre sådant verk.
3. Fastställande av biljett- och abonnemangspriser.
4. Avtal om gästspel.

5. Fastställande av stiftelsens inkomst- och utgiftsstat.

6. Antagande och entledigande av förste regissörer, kapellmästare, artister, kormästare, balettmästare samt övrig erforderlig fast anställd personal.

Med fast anställd personal avses sådan personal, som anställts genom kontrakt, gällande för helt spelår eller del därav, och med viss uppsägnings-tid, minst tre månader, under sådana villkor att, därest uppsägning icke sker, kontraktet varje gång anses förlängt för minst så lång tid, som kontraktet avsåg.

7. Bestämmande av personalens löne- och övriga anställningsvillkor.

8. Utfärdande av instruktioner för personalen samt meddelande av bestämmelser i övrigt rörande teatertjänsten och ordningen inom teatrarna.

9. Beviljande av sammanhängande tjänstledighet för tid, överstigande en vecka.

§ 5.

Stiftelsens angelägenheter handhas närmast under styrelsen av två teaterchefer, en för den musikaliska och en för den dramatiska verksamheten, samt av en för båda dessa grenar av verksamheten gemensam ekonomidirektör.

Teatercheferna och ekonomidirektören förordnas av Kungl. Maj:t, teatercheferna för en tid av högst tre år och ekonomidirektören för en tid av högst sju år i sänder.

Teatercheferna och ekonomidirektören skola vara närvarande vid styrelsens sammanträden. Det åligger dem att inför styrelsen föredraga, var och en de ärenden, som angå hans verksamhetsområde, med rätt för dem dels att deltaga i styrelsens överläggningar men ej i dess beslut, dels ock att få sin mening antecknad till styrelsens protokoll.

§ 6.

I den mån ej annorledes är bestämt i dessa stadgar, avgöras de konstnärliga angelägenheterna av vederbörande teaterchef samt de ekonomiska och administrativa angelägenheterna av ekonomidirektören. I ärenden, som sålunda ankomma på teaterchefs handläggning men som äro av ekonomisk innebörd, åligger det teaterchef att samråda med ekonomidirektören. Uppkommer därvid meningsskiljaktighet dem emellan, skall ärendet hänskjutas till styrelsen för avgörande.

§ 7.

I den mån extra personal behöver anställas, ankommer det, där ej styrelsen annorledes bestämmer, på teaterchef, i vad gäller artistpersonal, och på ekonomidirektören, i vad övrig personal angår, att träffa avtal härom, dock med iakttagande av bestämmelserna ovan i § 6.

§ 8.

Spelplan skall uppgöras särskilt för vardera av höst- och vårsäsongerna samt upptaga dels de sceniska verk, som skola uppföras under säsongen, dels fördelning av nämnda verk på säsongens olika månader, dels rollbesättningen i de olika verken, dels ock kostnadsberäkning för varje sådant verk. Avvikelser från spelplanen må icke ske, med mindre styrelsen därtill lämnat sitt medgivande.

§ 9.

Förslag till spelplan skall uppgöras av vederbörande teaterchef efter samråd med dels, vad gäller tidpunkt för verks framförande, den andre teaterchefen, dels ock en repertoarnämnd, bestående av ekonomidirektören, förste regissörerna och, såvitt angår operaverksamheten, kapellmästarna, ävensom den eller de befattningshavare i övrigt, som teaterchefen kan finna lämpligt tillkalla. Förslag till spelplan förelägges styrelsen vad angår höstsäsongen senast före april månads utgång och vad angår vårsäsongen före oktober månads utgång.

Veckorepertoaren fastställas av teaterchefen efter samråd med repertoarnämnden.

§ 10.

Utgiftsstatens olika poster må icke överskridas utan styrelsens medgivande.

Det åligger styrelsen att, sedan inkomst- och utgiftsstat för det kommande spelåret blivit i vederbörlig ordning fastställd, därom före maj månads utgång göra anmälan dels hos chefen för ecklesiastikdepartementet, dels ock hos teaterrådet, samt att, därest under löpande spelår utgiftsstatens slutsumma överskrides eller väsentligt underskott uppstår å beräknad recettinkomst, omedelbart bringa detta till chefens för ecklesiastikdepartementet och till teaterrådets kännedom.

§ 11.

De olika befattningshavarnas åligganden, i den mån de icke äro angivna i dessa stadgar, regleras dels genom med vederbörande ingångna kontrakt, dels ock genom av styrelsen utfärdade instruktioner och ordningsföreskrifter.

§ 12.

Spelår och räkenskapsår räknas från och med den 1 juli till och med den 30 juni.

§ 13.

Stiftelsens räkenskaper skola vara avslutade före september månads utgång nästföljande räkenskapsår. Räkenskaperna skola granskas av två av Kungl. Maj:t före vederbörande räkenskapsårs utgång utsedda revisorer, vilka hava att till chefen för ecklesiastikdepartementet och till styrelsen avgiva berättelse över granskningen senast två månader efter räkenskapernas avslutande.

§ 14.

Skulle teaterchef eller ekonomidirektör av sjukdom eller av annan anledning bliva för tid utöver en månad förhindrad att uppehålla sin befattning, åligger det styrelsen att härom göra anmälan hos Kungl. Maj:t, som förordnar annan person att under nämnda tid uppehålla befattningen. För kortare tid ankommer det på styrelsen att härom fatta beslut.

§ 15.

Ifråga om pensionering av fast anställd personal gäller vad därom är särskilt stadgat.

§ 16.

1. Därest fast anställd befattningshavare av behörigen styrkt sjukdom, havandeskap eller annan otjänstbarhet i andra fall än uti 2 mom. avses hindras att tjänstgöra, äger denne åtnjuta oavkortad lön under högst 15 dagars tjänstledighet av ett och samma spelår. För tjänstledighet därutöver intill 6 månader skall befattningshavaren av eljest under nämnda tid utgående lön avstå, därest årslönen uppgår till minst 4 000 kronor, en tredjedel och, därest årslönen understiger nämnda belopp, en fjärdedel. Omfattar tjänstledigheten tid utöver 6 månader av ett spelår, må den tjänstledige för denna tid icke åtnjuta någon avlöning.

2. Har fast anställd befattningshavare skadats till följd av olyckfall i tjänsten och därigenom blivit hindrad att tjänstgöra, skall han åtnjuta oavkortad lön under den del av sin anställningstid, han är otjänstbar till följd av olycksfallet.

§ 17.

Med befattning såsom teaterchef eller ekonomidirektör må icke förenas annan befattning eller annat avlönat uppdrag utan att medgivande härtill lämnats av Kungl. Maj:t. Beträffande av styrelsen fast anställd befattningshavare skall gälla enahanda bestämmelse, dock att det skall ankomma på styrelsen att lämna medgivande, som nyss sagts.

§ 18.

Styrelsen äger rätt medgiva hedersföreställning för artist, som under långvarig verksamhet genom synnerligen framstående konstutövning främjat stiftelsens intressen. Härvid tillkommer det styrelsen att bestämma hur stor del av recettinkomsten, som skall tillfalla ifrågavarande artist.

§ 19.

Svensk tonsättare eller författare, som åt stiftelsen hembjuder sceniskt musikverk eller dramatiskt arbete, skall inom fyra månader efter hembudet erhålla skriftligt besked, huruvida verket eller arbetet antages till uppförande eller icke.

§ 20.

Hos stiftelsen anställd person, vilken bryter mot av styrelsen eller eljest i vederbörlig ordning utfärdade bestämmelser, skall vara skyldig ersätta all därav uppkommen skada och därjämte vara förfallen till plikt, varom styrelsen fattar beslut. Plikt må ej överstiga den felandes månadslön.

Vid grövre förseelser må befattningshavaren kunna av styrelsen genast avskedas.

Kap. VIII. Kostnaderna för den föreslagna omorganisationen av Operans och Dramatiska teaterns ledning och förvaltning.

De sakkunniga vilja i detta kapitel närmare redogöra för de beräkningar, de utfört angående det ekonomiska utfallet av en organisation av Operans och Dramatiska teaterns ledning och förvaltning enligt de sakkunnigas förslag.

1. Styrelseledamöter, revisorer och siffergranskare.

De årligen utgående arvoden till operabolagets styrelseledamöter äro för närvarande:

Ordföranden	2 000:—
Tre ledamöter à 1 200 kr.	3 600:—
Två suppleanter à 800 kr.	1 600:—
	Kronor 7 200:—

Årsarvodena till operabolagets två revisorer utgå för närvarande med tillsammans 1 700 kronor, varjämte en särskilt anställd siffergranskare årligen i arvode åtnjuter 500 kronor. De sammanlagda utgifterna utgöra alltså i berörda avseende 9 400 kronor om året.

De årligen utgående arvoden till teaterbolagets styrelseledamöter äro för närvarande:

Ordföranden	1 000:—
Tre ledamöter à 500 kr.	1 500:—
En suppleant	250:—
	Kronor 2 750:—

Årsarvodena till teaterbolagets två revisorer utgå för närvarande med tillsammans 1 000 kronor, varjämte i arvode för siffergranskning årligen utbetalas 1 000 kronor. Summan av ifrågavarande utgifter äro för Dramatiska teatern alltså årligen 4 750 kronor. De sammanlagda årliga utgifterna för Operans och Dramatiska teaterns styrelseledamöter, revisorer och siffergranskare äro följaktligen 14 150 kronor.

Vad beträffar arvodena till de tre ordinarie ledamöterna i styrelsen för den av de sakkunniga förordade stiftelsen vilja de sakkunniga särskilt betona vikten av att dessa arvoden bliva tämligen rikligt tilltagna. De sakkunnigas förslag förutsätter nämligen, att styrelseledamöterna och särskilt ordföranden äga betydande kapacitet och auktoritet, och att de skola ägna en avsevärd del av sin tid och sina krafter åt stiftelsens angelägenheter. Med hänsyn till det arbete och det ansvar, som sålunda enligt de sakkunnigas uppfattning torde komma att åvila styrelseledamöterna och framför allt styrelsens ordförande, vilja de sakkunniga föreslå, att de årliga arvodena åt dem bestämmas, för ordföranden till 5 000 kronor och för var och en av de båda övriga styrelseledamöterna till 2 500 kronor. Vad de två suppleanterna i stiftelsens styrelse angår, vilja de sakkunniga föreslå, att var och en av dem skall äga uppbära ett arvode av 12 kronor för dag, då han deltagar i styrelsesammanträde. Då, enligt vad de sakkunniga tidigare föreslagit, styrelsesuppleanterna skola äga rätt att närvara vid styrelsens sammanträden och dessa av de sakkunniga beräknas äga rum omkring två gånger i månaden, torde alltså styrelsesuppleanternas arvoden kunna beräknas till sammanlagt högst 600 kronor om året i runt tal. Totalkostnaderna för styrelseledamöternas och styrelsesuppleanternas arvoden torde alltså enligt ovannämnda beräkningsgrunder komma att utgöra omkring 10 600 kronor om året.

Vad sedan årsarvodena till de två revisorerna beträffar, torde dessa arvoden skäligen böra fastställas till 800 kronor för var och en av dem. Arvode för siffergranskaren torde kunna beräknas till 1 000 kronor om året.

Arvodena till den föreslagna stiftelsens styrelseledamöter och revisorer samt för siffergranskning beräknas alltså komma att utgöra:

Styrelseledamöter	10 600:—
Revisorer	1 600:—
Siffergranskning	1 000:—
	Kronor 13 200:—

Då de nuvarande arvodena till opera- och teaterbolagens styrelseledamöter, revisorer och siffergranskare årligen sammanlagt utgöra 14 150 kronor, skulle alltså genom bestämmande av arvoden till den föreslagna stiftelsens styrelseledamöter, revisorer och siffergranskare på sätt som ovan

föreslagits, utgiftssumman för berörda ändamål komma att nedbringas med omkring 1 000 kronor.

2. Teatercheferna och ekonomidirektören.

I årligt arvode åtnjuter operachefen enligt Kungl. Maj:ts beslut den 31 mars 1922 20 000 kronor jämte dyrtidstillägg därå, ävensom 3 000 kronor såsom rese- och representationsersättning, vilka förmåner under år 1937 utgjorde tillsammans 25 178 kronor. Chefen för Dramatiska teatern åtnjuter enligt Kungl. Maj:ts beslut den 20 april 1928 ett arvode av 25 000 kronor för helt år räknat, därav 22 000 kronor såsom lön och 3 000 kronor såsom rese- och representationsersättning, utan rätt att å arvodet erhålla dyrtidstillägg.

Med hänsyn till de kvalifikationer, som äro erforderliga för innehavarna av de båda teaterchefsbefattningarna, samt till den stora arbetsbörda, som åvilar dem, finna de sakkunniga ovannämnda arvodesbelopp i det stora hela väl avpassade och lämpade att utgå jämväl efter det de båda teatrarne omorganiserats på sätt förut föreslagits. Då de sakkunniga icke finna skäl att förorda ett fortsatt uppdelande av berörda arvoden i lön och rese- och representationsersättning samt då, på grund av sagda befattningars beskaffenhet, exakt samma arvoden synas böra för dem utgå, vilja de sakkunniga föreslå, att vart och ett av de båda arvoden bestämmas till 25 000 kronor om året, dock utan rätt för vederbörande att därå erhålla dyrtidstillägg.

Vad angår det årliga arvodet till innehavaren av den utav de sakkunniga förordade ekonomidirektörsbefattningen, vilja de sakkunniga, med hänsyn till att nämnda befattningshavare skulle komma att bli den huvudsaklige bäraren av ansvaret för hela stiftelsens ekonomi och administration, föreslå, att årsarvode till honom fastställes att utgå med ett såsom skäligt ansett belopp av 20 000 kronor, därå dyrtidstillägg ej må beräknas.

Inrättandet av ovannämnda tre chefsbefattningar med de årliga arvoden, som ovan föreslagits, kommer att i förhållande till utgifterna för de nuvarande chefernas vid Operan och Dramatiska teatern årsarvoden innebära en utgiftsökning på omkring 20 000 kronor, motsvarande det föreslagna årsarvodet till innehavaren av den förordade ekonomidirektörsbefattningen.

3. För Operan och Dramatiska teatern gemensamma avdelningar m. m.

De sakkunniga hava i sjätte kapitlet av detta betänkande omnämnt, att de företagit en undersökning för utrönande av, huruvida det vore möjligt att åstadkomma en sammanslagning av vissa avdelningar inom Operan med

motsvarande avdelningar inom Dramatiska teatern, varigenom besparingar skulle kunna göras i både Operans och Dramatiska teaterns utgifter. De sakkunniga vilja nu lämna en närmare redogörelse för denna sin undersökning.

Undersökningen har till en början givit vid handen, att, med hänsyn till arbetets art vid de olika avdelningarna inom Operan och Dramatiska teatern, några svårigheter icke torde ur tekniska, lokala eller andra synpunkter förefinnas för att åvägabringa en sammanslagning av Operans kansli, kostymateljé, dekorationsateljé och snickarverkstad med motsvarande avdelningar inom Dramatiska teatern. Göromålen inom respektive avdelningar äro nämligen alldeles likartade, varigenom desamma mycket väl skulle kunna utföras på den ena teaterns avdelningar. Då Operans verksamhet rent kvantitativt sett är mera omfattande än Dramatiska teaterns och då på Operan enligt de sakkunnigas iakttagelser och beräkningar i stort sett tillräckliga utrymmen finnas disponibla för den utvidgning av arbetslokaler därstädes, som skulle vara erforderlig, därest den för de båda teatern i ovannämnda hänseende föreslagna gemensamma driften komme att förläggas till Operan, samt motsvarande utrymmen icke lämpligen torde kunna beredas på Dramatiska teatern, vilja de sakkunniga förorda, att det ovannämnda för teaterns gemensamma arbetet huvudsakligen förläggas till de lokaler, som Operan för närvarande disponerar för de olika ändamålen.

De sakkunniga vilja vidare fästa uppmärksamheten vid att de av de sakkunniga nedan gjorda beräkningarna av de löner, som efter en eventuellt sammanslagning av ovan angiven art torde komma att utgå till den för de båda teaterns blivande gemensamma personalen, skett med utgångspunkt från de löner, som motsvarande befattningshavare vid teaterns för närvarande åtnjuta och med hänsyn till den av sammanslagningen av avdelningarna föranledda ökade arbetsbördan för personalen på berörda avdelningar. De för närvarande utgående lönerna förefalla visserligen de sakkunniga i åtskilliga fall väl höga, men då lönernas storlek uppenbarligen måste göras beroende av vederbörande befattningshavares personliga kvalifikationer, finna de sakkunniga sig icke böra ingå på någon närmare granskning av de nuvarande lönerna eller uppgöra noggrant avvägda beräkningar av ifrågavarande löner efter den föreslagna omorganisationen. De sakkunniga anse, att detta sistnämnda bör ankomma på styrelsen för den föreslagna stiftelsen. De av de sakkunniga nedan angivna lönebeloppen för personalen på de för de båda teaterns gemensamma avdelningarna äro alltså att anse såsom approximativa. Stiftelsens styrelse torde böra vinnlägga sig om att försöka åstadkomma en reduktion av sagda lönebelopp, varigenom ett genomförande av den föreslagna sammanslagningen av avdelningarna på de båda teaterns skulle komma att medföra ännu större besparingar än de av de sakkunniga beräknade.

Operans kansli. Chefen för kansliet och den som under operachefen har den närmaste tillsynen över Operans ekonomi är en *kamrerare*, tillika benämnd *ekonomiinspektör*. På operakansliet äro dessutom anställda en *kassör*, en *presskommissarie*, två *kontorsbiträden*, ett manligt och ett kvinnligt, sam två *vaktmästare*.

De årliga lönekostnaderna för kanslipersonalen äro följande:

Kamreraren (ekonomiinspektören)	13 500:—
Kassören	8 550:—
Presskommissarien	6 000:—
Det manliga kontorsbiträdet	6 000:—
Det kvinnliga kontorsbiträdet	4 000:—
Vaktmästarna (3 700 + 3 600)	7 300:—
	Kronor 45 350:—

Dramatiska teaterns kansli. Å kansliet äro anställda en *kamrerare*, en *kassörska*, en *sekreterare*, tillika *presskommissarie*, tre kvinnliga *kontorsbiträden* och en *vaktmästare*. Förutom ovannämnda befattningshavare utföra å kansliet dels teaterns bibliotekarie och elevskolechef, dels ock en vid teatern anställd skådespelare och statistförman vissa arbetsuppgifter såsom kanslibiträden utöver det dem eljest åvilande arbetet vid teatern, varjämte ytterligare en del kansligöromål utföres av den vid teatern anställda sceninspektören.

De årliga lönekostnaderna för Dramatiska teaterns kanslipersonal äro följande:

Kamreraren	8 000:—
Kassörskan	6 300:—
Sekreteraren, tillika presskommissarie	9 600:—
Kontorsbiträdena (3 × 2 700)	8 100:—
Vaktmästaren	3 400:—
De uppdelade befattningarna (2 200 + 2 000 + 2 000)	6 200:—
	Kronor 41 600:—

Å kanslierna på Operan och Dramatiska teatern äro sålunda anställda tillsammans två kamrerare, en kassör, en kassörska, två presskommissarier, fem kontorsbiträden och tre vaktmästare, varjämte å Dramatiska teaterns kansli äro delvis sysselsatta tre andra befattningshavare. Kansliernas sammanlagda personalkostnader utgöra enligt vad som framgår av det föregående 86 950 kronor.

Ett för Operan och Dramatiska teatern gemensamt kansli. De sakkunniga hava efter ingående överbäganden kommit till den uppfattningen, att den

för Operan och Dramatiska teatern erforderliga gemensamma kanslipersonalen skulle kunna inskränkas till att omfatta en *kassör*, en *presskommisarie*, fem *kontorsbiträden*, två *vaktmästare* och en *springpojke*. Härvid är att märka, att de sakkunniga tänkt sig att innehavaren av ekonomidirektörsbefattningen skulle fungera såsom det gemensamma kansliets chef och dessutom fullgöra de å en kamrerare ankommande göromålen, varför det skulle bli obehövt att å ett för de båda teatrarna gemensamt kansli anställa någon särskild kamrerare och att bland kanslikostnaderna upptaga någon lön för en dylik befattningshavare. I ett hänseende vilja de sakkunniga förorda en avvikelse från förslaget, att allt kansliarbete för stiftelsen skulle koncentreras till Operan. De sakkunniga anse det nämligen erforderligt, att ett av de fem kontorsbiträdena avdelas från det gemensamma kansliet och ställes till chefens för Dramatiska teatern direkta förfogande med tjänstgöring å denna teater. De sakkunniga anse det i övrigt obehövt att i detalj ingå på de olika befattningshavarnas göromål.

De årliga lönekostnaderna för denna för de båda teatrarna gemensamma kanslipersonal hava beräknats på följande sätt:

Kassören	9 500:—
Presskommisarien	8 000:—
Kontorsbiträdena (6 000 + 4 000 + 3 × 2 700)	18 100:—
Vaktmästarna (2 × 3 500)	7 000:—
Springpojken	1 500:—
	Kronor 44 100:—

Då de sammanlagda personalkostnaderna för de båda nuvarande kanslierna årligen uppgå till 86 950 kronor och motsvarande kostnader för ett gemensamt kansli beräknats uppgå till 44 100 kronor, skulle alltså genom organiserandet av ett dylikt gemensamt kansli uppstå en årlig besparing av 42 850 kronor.

Operans kostymateljé. För förfärdigande, omändrande eller reparerande av för Operans artisters sceniska verksamhet nödiga kostymer voro under spelåret 1936—37 å ovannämnda ateljé, som består av ett herrskrädderi och ett damskrädderi, anställda, å herrskrädderiet en föreståndare och tre ordinarie skräddare, samt å damskrädderiet en föreståndarinna och fyra ordinarie sömmerskor.

Lönekostnaderna för denna personal utgjorde under spelåret 1936—37 följande:

Föreståndaren	8 550:—
Föreståndarinnan	5 225:—
De tre skräddarna	9 845:—
De fyra sömmerskorna	8 212:—
	Kronor 31 832:—

Därjämte utgingo under sagda spelår dels ersättning till nämnda ordinarie personal för övertidsarbete, dels ock ersättning till extra skraddare och sömmerskor med tillsammans 24 300 kronor, varför de sammanlagda kostnaderna för personalen å denna kostymateljé under spelåret 1936—37 utgjorde 56 132 kronor.

Dramatiska teaterns kostymateljé. Å denna ateljé, som också består av ett herrskradderi och ett damskradderi, äro för samma ändamål som på Operan anställda en föreståndare och en ordinarie skraddare samt en föreståndarinna och en ordinarie sömmerska.

Lönekostnaderna för denna personal utgjorde under spelåret 1936—37:

Föreståndaren	5 580:—
Föreståndarinnan	4 500:—
Skraddaren	4 200:—
Sömmerskan	2 400:—
	Kronor 16 680:—

Under nämnda spelår utgingo därjämte övertidsersättning åt ovannämnda ordinarie befattningshavare samt ersättning åt extra skraddare och sömmerskor m. m., så att de sammanlagda kostnaderna för denna personal under spelåret utgjorde 19 806 kronor.

Å båda teatrarnas kostymateljéer äro sålunda tillhopa anställda 2 föreståndare, 2 föreståndarinnor, 4 ordinarie skraddare och 5 ordinarie sömmerskor jämte extra personal. Ifrågavarande ateljéers sammanlagda personalkostnader för spelåret 1936—37 uppgingo, enligt vad som framgår av det föregående, till 75 938.

En för Operan och Dramatiska teatern gemensam kostymateljé. De sakkunniga anse, att å den för de båda teatrarna ifrågasatta gemensamma kostymateljén böra, med hänsyn till att vid de båda teatrarnas ifrågavarande ateljéer utgått jämförelsevis höga ersättningsbelopp för övertidsarbete och till extra personal, anställas en föreståndare, en föreståndarinna, en biträdande föreståndarinna, 5 ordinarie skraddare och 7 ordinarie sömmerskor samt eventuellt även någon extra personal. Genom en sammanslagning av de båda ateljéerna skulle dock, trots det föreslagna nyanställandet av en biträdande föreståndarinna, en skraddare och två sömmerskor, en väsentlig besparing åstadkommas dels därigenom att en föreståndare och en föreståndarinnebefattning skulle bli obehövlige och därför bortfalla, dels ock därigenom att utgifterna för övertidsarbete och extra personal torde komma att minskas.

De sakkunniga beräkna, att de årliga lönekostnaderna för en för både Operan och Dramatiska teatern avsedd gemensam kostymateljé skulle uppgå till följande:

Föreståndarna (9 000 + 6 000)	15 000:—
Biträdande föreståndarinnan	4 500:—
Skräddarna (5 × 3 600)	18 000:—
Sömmerskorna (7 × 2 200)	15 400:—
Extra personal m. m.	6 000:—
Kronor	58 900:—

Då de sammanlagda personalkostnaderna för de båda teatrarnas kostymateljéer under spelåret 1936—37 uppgingo till 75 938 kronor och motsvarande kostnader för en gemensam kostymateljé beräknats uppgå till 58 900 kronor, skulle alltså genom organiserandet av en sådan gemensam kostymateljé vinnas i förhållande till de sammanlagda utgifterna för ändamålet under spelåret 1936—37 en årlig besparing på omkring 17 000 kronor.

Operans dekorationsateljé. Å denna ateljé äro anställda en föreståndare, två målare och två biträden.

Lönekostnaderna för denna personal utgjorde under spelåret 1936—37 följande:

Föreståndaren	17 100:—
Målarna	10 450:—
Biträdena	4 100:—
Kronor	31 650:—

Därjämte utgingo under samma spelår dels ersättning till nämnda ordinarie personal för övertidsarbete, dels ock ersättning till extra målare med tillhoppa 430 kronor, varför de sammanlagda kostnaderna för personalen å denna ateljé under spelåret 1936—37 utgjorde 32 080 kronor.

Dramatiska teaterns dekorationsateljé. Å dekorationsateljén äro anställda en föreståndare, två målare, ett biträde och en hantlangare. Lönekostnaderna för denna personal utgjorde under spelåret 1936—37 följande:

Föreståndaren	8 500:—
Målarna (8 000 + 5 200)	13 200:—
Biträdet	3 900:—
Hantlangaren	1 000:—
Kronor	26 600:—

Under nämnda spelår utgingo därjämte dels ersättning till nämnda ordinarie personal för övertidsarbete, dels ock ersättning till extra personal m. m. med sammanlagt 2 322 kronor, varför de sammanlagda kostnaderna för personalen å denna ateljé under spelåret 1936—37 utgjorde 28 922 kronor.

Å de båda teatrarnas dekorationsateljéer äro sålunda tillhoppa anställda två föreståndare, fyra målare, tre biträden och en hantlangare jämte extra personal. Ifrågavarande ateljéers sammanlagda personalkostnader för spelåret 1936—37 uppgingo, enligt vad som framgår av det föregående, till 61 002 kronor.

En för Operan och Dramatiska teatern gemensam dekorationsateljé. De sakkunniga anse, att å den ifrågasatta för de båda teatrarna gemensamma dekorationsateljén äro erforderliga en föreståndare, tillika målare, samt ytterligare två målare och fyra biträden. Med hänsyn till det ofta framförda önskemålet att för erhållande av nödig och för publikfrekvensen stimulerande omväxling låta konstnärer, som icke tillhöra Operans eller Dramatiska teaterns ordinarie personal, utföra skisser till uppsättningar av sceniska verk, vilja de sakkunniga föreslå, att förslagsvis 10 000 kronor ställas till förfogande för utförande av vissa speciella dekorationsarbeten m. m.

De sakkunniga beräkna, att de årliga personalkostnaderna för en för både Operan och Dramatiska teatern avsedd gemensam dekorationsateljé skulle uppgå till följande belopp:

Föreståndare, tillika målare	17 100:—
Två målare ($2 \times 5\,500$)	11 000:—
Fyra biträden ($4 \times 2\,100$)	8 400:—
För speciella dekorationsarbeten	10 000:—
Kronor	46 500:—

Då de sammanlagda personalkostnaderna för de båda teatrarnas dekorationsateljéer under spelåret 1936—37 uppgingo till 61 002 kronor och motsvarande kostnader för en gemensam dekorationsateljé beräknas uppgå till 46 500 kronor, skulle genom organiserandet av berörda gemensamma dekorationsateljé vinnas i förhållande till de sammanlagda utgifterna för ändamålet under spelåret 1936—37 en årlig besparing på omkring 14 500 kronor.

Operans snickarverkstad. Å denna ateljé äro anställda en snickarmästare och fem ordinarie snickare.

Lönekostnaderna för denna personal utgjorde under spelåret 1936—37 följande:

Snickarmästaren	5 400:—
Snickarna ($5 \times 3\,600$)	18 000:—
Kronor	23 400:—

Därjämte utgingo under samma spelår dels ersättning till ovannämnda personal för övertidsarbete, dels ock ersättning till extra personal med tillhopa 4 291 kronor, varför de sammanlagda kostnaderna för personalen å denna ateljé under spelåret 1936—37 utgjorde 27 691 kronor.

Dramatiska teaterns snickarverkstad. Å denna ateljé äro anställda en snickarmästare och fyra ordinarie snickare.

Lönekostnaderna för dessa utgjorde under spelåret 1936—37:

Snickarmästaren	4 512:—
Snickarna ($4 \times 4\,200$)	16 800:—
Kronor	21 312:—

Härjämte utgingo under nämnda spelår dels ersättning till ovannämnda personal för övertidsarbete, dels ock ersättning till extra personal m. m. med sammanlagt 5 710 kronor, varför de sammanlagda kostnaderna för personalen å denna ateljé under spelåret 1936—37 utgjorde 27 022 kronor.

Å de båda teatrarnas snickarverkstäder voro sålunda under spelåret 1936—37 anställda tillhopa två snickarmästare och nio ordinarie snickare jämte extra personal. Ifrågavarande snickarverkstäders sammanlagda kostnader för sagda personal uppgingo, enligt vad som framgår av det föregående, till 54 713 kronor.

En för Operan och Dramatiska teatern gemensam snickarverkstad. De sakkunniga anse, att å den ifrågasatta för de båda teatrarna gemensamma snickarverkstaden äro erforderliga en snickarmästare och åtta snickare samt beräkna, att de årliga kostnaderna för denna personal skulle komma att uppgå till:

Snickarmästaren	5 400:—
Snickarna (8 × 3 700)	29 600:—
	Kronor 35 000:—

Då de sammanlagda kostnaderna för de båda teatrarnas snickarverkstäder under spelåret 1936—37 uppgingo till 54 713 kronor och motsvarande kostnader för en gemensam snickarverkstad beräknas uppgå till 35 000 kronor, torde genom organiserandet av en dylik gemensam snickarverkstad vinnas i förhållande till de sammanlagda utgifterna för spelåret 1936—37 en årlig besparing av omkring 19 700 kronor.

Den av de sakkunniga föreslagna gemensamheten mellan Operan och Dramatiska teatern torde också böra medföra en i de för de sakkunnigas utredning givna direktiven ifrågasatt gemensamhet mellan teatrarna jämväl med avseende å förråd av olika slag, inköp, affischering och annonsering. Det torde enligt de sakkunnigas uppfattning få anses givet, att en gemensamhet jämväl i sistnämnda hänseenden måste medföra en ytterligare minskning i de båda teatrarnas sammanlagda utgifter, fastän det icke torde vara möjligt att närmare i siffror angiva den väntade utgiftsminskningen. Vad gemensamheten ifråga om förråd av olika slag beträffar, torde densamma allenast innebära ett gemensamt utnyttjande av å teatrarna förefintliga förråd av kostymer och andra rekvisita. En lokal gemensamhet beträffande förråden torde nämligen få anses utesluten, enär de lokaler, i vilka de båda teatrarnas förråd förvaras, för närvarande knappast räcka till för respektive teatrar egna behov. Även vid inköp av diverse för de båda teatrarnas drift behöfelig materiel samt vid affischering och annonsering finna de sakkunniga det naturligt, att den av dem föreslagna stiftelsens utgifter i nämnda hänseenden måste bliva mindre än de

båda teatrarnas nuvarande, då ju inköp av större materielmängder, beställning av flera affischer eller införandet i tidningspressen av för de båda teatrarna gemensamma annonser måste medföra förmånligare villkor genom erhållande av ökade rabatter.

4. Sammanfattning.

Av den tidigare i detta kapitel återgivna utredningen torde framgå det ekonomiska utfallet av ett genomförande av den av de sakkunniga förordade nya organisationen av Operans och Dramatiska teaterns verksamhet.

Sägda utredning ger vid handen, att utgifterna för styrelseledamöter, revisorer och siffergranskare komma att understiga de nuvarande med omkring 1 000 kronor samt att inrättandet av en ekonomidirektörsbefattning kommer att medföra en årlig utgiftsökning av 20 000 kronor.

Utredningen utvisar också, att organiserandet av för Operan och Dramatiska teatern gemensamt kansli, gemensam kostymateljé, gemensam dekorationsateljé och gemensam snickarverkstad beräknas komma att medföra följande minskningar i utgifterna för personalkostnaderna å nämnda avdelningar, nämligen beträffande

kanslikostnaderna	42 850:—
kostymateljékostnaderna	17 000:—
dekorationsateljékostnaderna	14 500:—
snickarverkstadskostnaderna	19 700:—
	Kronor 94 050:—

Slutligen framgår av utredningen, att ett genomförande av den av de sakkunniga sålunda föreslagna omorganisationen av Operans och Dramatiska teaterns verksamhet kommer att medföra, förutom ovannämnda utgiftsminskning av 94 050 kronor, ytterligare besparingar, vilka emellertid icke nu kunna uttryckas i siffror. Av det ovan anförda torde alltså framgå att, även med frånseende av sistnämnda till storleken ej fixerade utgiftsminskningar, ett genomförande av ovannämnda omorganisation torde komma att medföra årliga besparingar på ej mindre än omkring (1 000 + 94 050 — 20 000 =) 75 000 kronor.

Kap. IX. Särskilda ersättningar till på grund av den föreslagna omorganisationen obehövlig personal.

Den av de sakkunniga föreslagna omorganisationen kan komma att medföra, att en del av den nuvarande, vid Operan och Dramatiska teatern anställda kanslipersonalen och tekniska personalen blir överflödig. Denna personal är bunden vid teatrarna genom kontrakt, gällande för ett år i sänder. Ett sådant kontrakt skall, därest detsamma icke från någondera si-

dan uppsäges, anses förlängt för nästföljande spelår och så vidare varje år för ett spelår i sänder. Rent formellt torde hinder alltså icke föreligga för att efter uppsägning i vederbörlig ordning avskeda den sålunda överflödiga personalen utan att därvid erbjuda densamma särskild gottgörelse för att den gått förlustig sin anställning. En sådan åtgärd torde hava till följd, att organisationsförändringen omedelbart skulle komma att medföra den för de båda teatrarna beräknade gemensamma utgiftsbesparingen. Som emellertid åtskilliga av berörda befattningshavare under många år varit i teatrarnas tjänst och flera av dem uppnått sådan ålder, att det för dem säkerligen skulle komma att medföra stora svårigheter att erhålla annan avlönad sysselsättning omedelbart efter sitt entledigande från någon av teatrarna, finna de sakkunniga skäligt, att de personer, som genom den föreslagna driftssammanslagningen bliva entledigade, av stiftelsen erhålla gottgörelse härför under de förutsättningar, som nedan närmare angivas.

Enligt de sakkunnigas beräkningar skulle den personal, för vilken entledigande till följd av omorganisationen kan ifrågasättas, utgöras av en kamrer, en kassör eller kassörska, en presskommissarie, en vaktmästare, en kostymateljéföreståndare, en kostymateljéföreståndarinna, en dekorationsateljéföreståndare, två målare, en målarhantlangare, en snickarmästare och en snickare. Det bör emellertid påpekas, att det är tänkbart, att en eller annan av de nuvarande innehavarna av ifrågavarande befattningar kan komma att i annan tjänsteställning erhålla sysselsättning vid stiftelsen.

De sakkunniga anse, att det bör ankomma på stiftelsens blivande styrelse att efter ingående prövning av vederbörande befattningshavares personliga kvalifikationer och med hänsyn jämväl tagen till tjänstetiden fatta beslut om vilka av de på de båda teatrarna anställda personerna, som skola entledigas.

Vad därefter angår grunderna för utgåendet av nyssnämnda gottgörelse torde såsom en allmän förutsättning böra gälla, att vederbörande skall hava blivit fullständigt entledigad från sin teatertjänstgöring samt att han vid tidpunkten för entledigandet varit anställd vid någondera av teatrarna under minst fyra år. Ersättningen torde böra utgå antingen i form av årlig ersättning eller i form av engångsersättning.

Den årliga ersättningen, vilken synes de sakkunniga lämpligen kunna bestämmas till ett belopp, motsvarande två tredjedelar av den vid entledigandet utgående årslönen, torde böra tillerkännas dem av här ifrågavarande befattningshavare, som tjänstgjort minst 20 år vid Operan eller Dramatiska teatern. Emellertid torde det även i det fall, då befattningshavarens tjänstetid icke uppgår till 20 år, men hans levnadsålder överstiger 50 år, få anses rimligt, med hänsyn till svårigheten att vid så hög ålder erhålla ny anställning, att årlig ersättning beredes. I sådant fall synes ersättningen böra bestämmas till hälften av årslönen.

Den årliga ersättningen torde böra upphöra att utgå vid vederbörande befattningshavares inträde i pensionsåldern, för det fall att befattningshavaren då kommer i åtnjutande av pension enligt de för de Kungl. teatrnas pensionsinrättning gällande stadgarna.

Övriga ersättningsberättigade befattningshavare torde beredas en engångsersättning. De sakkunniga föreslå, att befattningshavare, som varit anställd vid Operan eller Dramatiska teatern under minst 4 men ej 10 år, erhåller ett engångsbelopp, motsvarande ett års lön, att befattningshavare, som tjänstgjort under minst 10 men ej 15 år, kommer i åtnjutande av en engångsersättning, motsvarande två års lön, samt att befattningshavare, som tjänstgjort 15—20 år, beredes en engångsersättning, motsvarande tre års lön.

Erhåller här avsedd befattningshavare annan avlönad anställning, bör han, anse de sakkunniga, emellertid vara skyldig att efter styrelsens för stiftelsen beprövande underkasta sig minskning i eller indragning av lön enligt nyss angivna grunder eljest tillkommande ersättning.

Det synes de sakkunniga lämpligt, att Kungl. Maj:t fastställer de grunder efter vilka här ifrågasatta ersättningar böra utgå.

Kap. X. Ifrågasatt understöd från Stockholms stad till Dramatiska teaterns verksamhet.

I de för de sakkunnigas utredningsarbete givna direktiven anförde chefen för ecklesiastikdepartementet bland annat följande. Ett spörsmål som departementschefen önskade, att de sakkunniga ägnade särskild uppmärksamhet, vore frågan, huruvida och under vilka förutsättningar ett årligt direkt kontant bidrag till verksamheten vid Dramatiska teatern skulle kunna erhållas från Stockholms stad. Mycket syntes departementschefen tala för att Stockholms kommun, vars invånare dock i främsta rummet hade gagn av teaterns tillvaro i huvudstaden, på angivet sätt stödde densamma. Frågan hade tidigare dryftats, ehuru utan resultat. Departementschefen skulle med stor tillfredsställelse se, om en samverkan mellan staten och staden på denna punkt nu skulle visa sig möjlig.

De sakkunniga hava efter ingående undersökningar rörande Dramatiska teaterns ekonomiska förhållanden kommit till det resultatet att, även om möjlighet föreligger att genom vissa organisationsåtgärder nedbringa kostnaderna för teaterns drift, man likväl i fortsättningen måste för verksamhetens upprätthållande räkna med avsevärda bidrag av allmänna medel. Vid sådant förhållande hava de sakkunniga funnit sig böra

ifrågasätta, att Stockholms stad måtte lämna pekuniärt bidrag till täckande av kostnaderna för Dramatiska teaterns verksamhet.

Utöver vad departementschefen i frågan yttrat vilja de sakkunniga anföra följande. I motsats till samtliga andra statsunderstödda teatrar i landet har Dramatiska teatern icke kommit i åtnjutande av något kommunalt anslag. Operan har däremot alltsedan år 1925 åtnjutit ett årsanslag av 100 000 kronor från Stockholms stad. Det torde vara otvivelaktigt, att Dramatiska teaterns kulturella verksamhet i synnerhet kommit Stockholms invånare till godo och att betydelsen av denna verksamhet icke är mindre än Operans. Särskilt vilja de sakkunniga fästa uppmärksamheten på de vid Dramatiska teatern anordnade talrika folk- och skolföreställningarna, till vilka erhålles tillträde mot erläggande av betydligt lägre biljettpriser än eljest. Dessa föreställningar torde med fog kunna betecknas såsom ett led i ett bildningsarbete, som företrädesvis kommer huvudstadens befolkning till del.

Under åberopande av vad sålunda anförts och med hänvisning till det förhållandet att flerstädes i utlandet avsevärda kommunala bidrag brukas lämnas även till statsunderstödda teatrar, hava de sakkunniga, som redan på ett tidigt stadium av sitt arbete upptogo förhandlingar i ämnet med borgarrådet Oscar Larsson, i skrivelse till stadskollegiet i Stockholm den 27 april 1938 anhållit, att stadskollegiet måtte av Stockholms stad utverka ett årligt kontant bidrag till täckande av de kostnader, som äro förenade med upprätthållandet av verksamheten vid Dramatiska teatern.

Å nämnda till stadskollegiet ställda skrivelse hava de sakkunniga icke erhållit något svar. Emellertid hava de sakkunniga under hand erfarit, att frågan icke kommer att av stadens myndigheter upptagas till behandling före hösten 1938. De sakkunniga, som anse det icke kunna anstå till sistnämnda tid med avgivande av betänkande och förslag angående den dem ålagda utredningen, finna sig sålunda nödsakade att avsluta sitt arbete utan att kunna lämna besked angående Stockholms stads ställning till den ifrågasatta samverkan mellan staten och staden.

Kap. XI. Förslag.

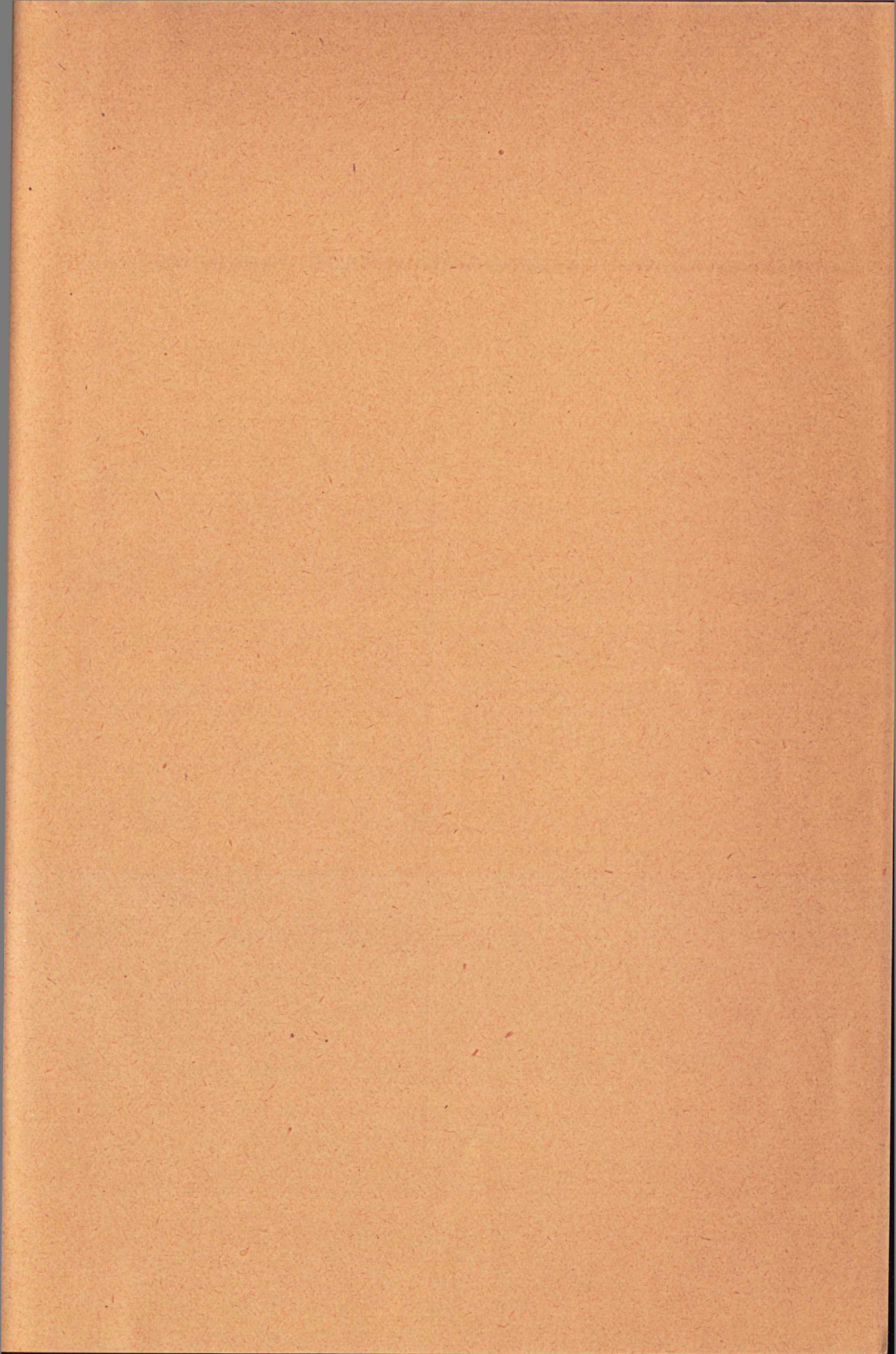
På grund av vad i det föregående anförts föreslå de sakkunniga,

att Kungl. teaterns aktiebolag och Kungl. Dramatiska teaterns aktiebolag upplösas genom likvidation,

att nämnda bolags verksamhet övertages av en stiftelse, benämnd »Stiftelsen de Kungl. teatrarna» och organiserad på sätt de sakkunniga ovan angivit,

att för den föreslagna stiftelsen utfärdas stadgar med av de sakkunniga föreslagen lydelse, samt

att sammanslagning äger rum mellan Operans nuvarande kansli, kostymateljé, dekorationsateljé och snickarverkstad med motsvarande avdelningar inom Dramatiska teatern.

Statens offentliga utredningar 1938

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Riktlinjer för en lagstiftning om ägareförbehåll och avbetalningsköp. [11]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Undersökning av taxeringsutfallet beträffande jordbruksfastighet å landsbygden enligt beredningsnämndernas förslag vid 1938 års allmänna fastighetstaxering. [12]

Politi.

Betänkande ang. omorganisation av polisskolan i Stockholm m. m. [1]

Nationalekonomi och socialpolitik.

Betänkande i näringsfrågan. [6]

Betänkande ang. barnbeklådnadsbidrag m. m. [7]

Betänkande ang. förvärvsarbete för kvinnors rättsliga ställning vid äktenskap och barnsbörd. [13]

Betänkande ang. »landsbygdens avfolkning». [15]

Hälso- och sjukvård.

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Betänkande med utredning och förslag rörande produktions- och avsättningsförhållandena inom trädgårdsnärningen. [5]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Byggnadsindustrien i Sverige. 1. Allmän översikt, yttranden och förslag. [10] 2. Arbetsgivares och löntagares inkomster. [3] 3. Arbetslöshetens omfattning och växlingar. [4]

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Förslag till revision av den svenska kyrkohandboken. [2] 1936 års yrkesskolsakkunniga. Betänkande med förslag rörande omorganisation av vissa delar av tekniska skolan i Stockholm. [8]

Betänkande och förslag ang. skolöverstyrelsens organisation. [14]

Betänkande och förslag ang. verksamheten vid kungl. dramatiska teatern, dess förvaltning och ledning. [16]

Försvarsväsen.

Utlåtande rörande flottans fartygstyper m. m. [9]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.